

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİMDALI

KÜLTÜR EKONOMİSİ UNSURLARININ KALKINMAYA ETKİSİ:
TRC2 BÖLGE ÖRNEĞİ

YÜKSEK LİSANS TEZİ

Hazırlayan
Merve ELÇİOĞLU

Danışman
Doç. Dr. Halil İbrahim AYDIN

Haziran-2019
BATMAN

T.C.
BATMAN ÜNİVERSİTESİ
SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ

TEZ KABUL VE ONAYI

Halil İbrahim AYDIN danışmanlığında Merve ELÇİOĞLU tarafından hazırlanan "Kültür Ekonomisi Unsurlarının Kalkınmaya Etkisi: TRC2 Bölge Örneği" adlı tez çalışması 18/06/2019 tarihinde aşağıdaki jüri üyeleri tarafından oy birliği ile Batman Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü İktisat Anabilim Dalı'nda YÜKSEK LİSANS TEZİ olarak kabul edilmiştir.

Jüri Üyeleri

Başkan
Dr. Öğr. Üyesi... Çınar... Çiğdem...

Üye
Doç. Dr. Halil İbrahim AYDIN

Üye
Dr. Öğr. Üyesi... Ömür... Boroklu

İmza

.....

.....

.....

Yukarıdaki sonucu onaylıyorum.

Doç. Dr. Ferhat KORKMAZ
Enstitü Müdürü

TEZ BİLDİRİMİ

Bu tezdeki bütün bilgilerin etik davranış/akademik kurallar çerçevesinde elde edildiğini ve Sosyal Bilimler Enstitüsü Tez ve Seminer Yazım Kılavuzu kurallarına uygun olarak hazırlanan bu çalışmada bana ait olmayan her türlü ifade ve bilginin kaynağına eksiksiz atıf yapıldığını bildiririm.

DECLARATION PAGE

I hereby declare that all information in this document has been obtained and presented in accordance with academic rules/ethical conduct and Batman University Institute of Social Sciences' Thesis and Seminar Writing Guide. I also declare that, as required by these rules and conduct, I have fully cited and referenced all materials and results that are not original to this work.

İmza

Merve ELÇİOĞLU

Tarih: 18/06/2019

ÖZET

YÜKSEK LİSANS

KÜLTÜR EKONOMİSİ UNSURLARININ KALKINMAYA ETKİSİ: TRC2 BÖLGE ÖRNEĞİ

Merve ELÇİOĞLU

BATMAN ÜNİVERSİTESİ SOSYAL BİLİMLER ENSTİTÜSÜ
İKTİSAT ANABİLİM DALI

DANIŞMAN: Doç. Dr. Halil İbrahim AYDIN

2019, 98 Sayfa

Jüri

Doç.Dr. Halil İbrahim AYDIN

Dr.Öğr.Üyesi Onur OĞUZ

Dr.Öğr.Üyesi Ümit BOZOKLU

Kültür ve kalkınma kavramları birbiri ile etkileşimde olan olgular olarak, ülkeler arası ya da bölgeler arasındaki kalkınma farklılıklarını azaltma noktasında büyük önem arz etmektedir. 21.yüzyılın başlarında toplumların bünyelerinde barındırdığı kültürel mirasları, inançları, giyim-kuşam, yemekleri, eserleri gibi birçok faktör dijital ortamlarda bu kültürel ürünlerin yerelden ulusa açılmasını sağlayıp tanıtım ve pazarlamasıyla kültürel ekonominin temelini oluşturmuştur. Bu tezin amacı, kültür ekonomisinin kalkınma sürecini ne denli etkilediğini TRC2 (Şanlıurfa- Diyarbakır) bölgesi örneği ile ortaya çıkarmaktır. Bu bağlamda TÜİK'ten alınan kültürel ekonomi unsurlarının verileri ile ilk aşamada iller ayrı ayrı tahlil edilmiş ve daha sonraki aşamada iki ilin kültürel unsurları karşılaştırarak incelenmiştir. Sonuç olarak; Şanlıurfa ilinde kütüphane ve müze istatistiklerinin kalkınmaya etkisi daha fazla iken Diyarbakır ilinde sinema ve tiyatro istatistiklerin kalkınmaya etkisinin daha ön planda olduğu bulgusuna varılmıştır.

Anahtar Kelimeler: Kalkınma, Kültür Ekonomisi, TRC2 Bölgesi

ABSTRACT

MS THESIS

THE EFFECT OF CULTURAL ECONOMIC ELEMENTS ON DEVELOPMENT: CASE OF TRC2

Merve ELÇİÖĞLU

**THE GRADUATE SCHOOL OF SOCIAL SCIENCE OF BATMAN
UNIVERSITY DEPARTMENT OF ECONOMICS**

**Advisor: Assoc. Prof. PhD. Halil İbrahim AYDIN
2019, 98 Pages**

Jury

Assoc. Prof. PhD. Halil İbrahim AYDIN

Asst. Prof. PhD. Onur OĞUZ

Asst. Prof. PhD. Ümit BOZOKLU

The terms of culture and development, which interact with each other, have of great importance in reducing development disparities between countries or regions. The concepts of culture and development, which interact with each other, are of great importance in reducing development disparities between countries or regions. At the beginning of the 21st century, many factors such as cultural heritage, beliefs, clothing, food, and works of societies formed the basis of the cultural economy through the introduction and marketing of these cultural products from the local to the nation. The aim of this thesis is to analyzing he data of the cultural economy elements of TRC2 (Şanlıurfa-Diyarbakır) region and the provinces in the first stage and then to examine the cultural elements of the two provinces. As a result; While the effect of library and museum statistics on development was more in Şanlıurfa, it was concluded that the effect of cinema and theater statistics on development was more prominent in Diyarbakır.

Keywords: Development, Cultural Economy, TRC2 Region

ÖNSÖZ

Yüksek lisans eğitimime başladığım günden bu yana bilgi birikimi ve deneyimleriyle bana yol gösteren ayrıca tez danışmanlığımı kabul ederek, araştırma konusunu seçmemde yardımcı olan ve daha sonraki süreçte de göstermiş olduğu sabır ve anlayışı için sevgili hocam Doç. Dr. Halil İbrahim AYDIN'a teşekkürlerimi sunuyorum. Tez sürecinde desteğini hiçbir şekilde esirgemeyen ve bu zorlu süreçte her defasında daha iyisini yapabilmem için motive eden hem ablam hem arkadaşım hem de hocam sevgili Arş. Gör. Tuğba ARIK YÜKSEL'e en içten teşekkürlerimi sunuyorum. Uzun yıllardır dostluklarını esirgemeyen ve bu dönemde de beni yalnız bırakmayıp yanımda oldukları için arkadaşlarıma da teşekkür ediyorum. Ablaların en güzeli benim tek sığınağım sevgili Elif ELÇİOĞLU YAŞAR'a ve teknik konularda destek olan eniştem Uğur YAŞAR'a teşekkür ediyorum. Benim en büyük şansım olan, her zaman iyi ki dediğim sevgili annem ve babama, her daim yanımda oldukları ve en önemlisi sevgilerini hep hissettirdikleri için minnettarım.

Merve ELÇİOĞLU
BATMAN-2019

İÇİNDEKİLER

TEZ BİLDİRİMİ	iii
ÖZET	iv
ABSTRACT	v
İÇİNDEKİLER.....	vii
TABLolar LİSTESİ	xi
SİMGELER ve KISALTMALAR.....	xii
GİRİŞ.....	1
BÖLÜM 1: İKTİSADİ KALKINMA GENEL ÇERÇEVESİ	2
1.1. İktisadi Kalkınmanın Tarihsel Gelişimi	2
1.2. İktisadi Kalkınmanın Tanımı ve Amacı	4
1.3. İktisadi Kalkınmanın Göstergeleri	7
1.3.1. Kişi başına düşen gelir ile kalkınmanın ölçülmesi (KBDG)	7
1.3.2. Satın alma gücü paritesi ile kalkınmanın ölçülmesi (PPP)	8
1.3.3. Fiziksel yaşam endeksi ile kalkınmanın ölçülmesi (PQLI)	9
1.3.4. İnsani kalkınma endeksi ile kalkınma ölçülmesi (HDI)	9
1.4. Kalkınma İktisadının Türleri.....	10
1.4.1. Sosyal kalkınma	10
1.4.2. Kırsal kalkınma	11
1.4.3. Bölgesel kalkınma.....	11
1.4.4. Sürdürülebilir kalkınma	12
1.5. Kalkınma İktisadının Temel Unsurları	13
1.6. Kalkınma ve Büyüme Kavramları Arasındaki İlişki	15
BÖLÜM 2: KÜLTÜR EKONOMİSİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE	17
ÖZELLİKLERİ	17
2.1. Kültür Kavramının Tanımı ve Genel Çerçevesi	17
2.2. Kültür Kavramının Özellikleri.....	19
2.3. Kültür Ekonomisinin Kavramsal Çerçevesi	20
2.4. Kültür Ekonomisinin Unsurları	23
2.5. Kültür ve Ekonomik Kalkınma Arasındaki İlişki.....	24
2.6. Kültürel Ekonomi Bağlamında TRC2 Bölgesi	26
2.7. TRC2 Bölgesi (Diyarbakır – Şanlıurfa) ve Karacadağ Kalkınma Ajansı .	28
2.7.1. Şanlıurfa ilinin genel profili.....	29
2.7.2. Diyarbakır ili genel profili	34

BÖLÜM 3: TRC2 (ŞANLIURFA-DİYARBAKIR) BÖLGESİNİN KÜLTÜREL UNSURLARIN KARŞILAŞTIRILMASI	39
3.1.Şanlıurfa İli Kültürel Ekonomi Unsurları.....	39
3.1.1. Kütüphane istatistiği.....	39
3.1.2. Müze istatistiği.....	42
3.1.3. Sinema istatistiği.....	44
3.1.4. Tiyatro istatistiği.....	47
3.2. Diyarbakır İli Kültürel Ekonomi Unsurları.....	51
3.2.1. Kütüphane istatistiği.....	51
3.2.2. Müze istatistiği.....	55
3.2.3. Sinema istatistik.....	57
3.2.4. Tiyatro istatistiği.....	60
3.3. Şanlıurfa ve Diyarbakır Kültürel Ekonomi Unsurları Karşılaştırılması	65
3.3.1. Kütüphane istatistiği.....	65
3.3.2. Müze istatistiği.....	68
3.3.3. Sinema istatistiği.....	70
3.3.4. Tiyatro istatistiği.....	74
4. SONUÇ VE ÖNERİLER	77
KAYNAKLAR	79
ÖZ GEÇMİŞ	86

ŞEKİLLER LİSTESİ

Şekil 1.1.Kalkınma iktisadının doğuşu	3
Şekil 1.2 Dünya bankasına göre gelir grupları.....	8
Şekil 2.1 Kültür kavramının taşıdığı 4 anlam	18
Şekil 2.2 Kültürel unsurlar	23
Şekil 2.3 Kültürel etkilerin ekonomik gelişmeye etkileri	25
Şekil 2.4 Şanlıurfa ili haritası.....	30
Şekil 2.5 Şanlıurfa ilinin toplam nüfusu	32
Şekil 2.6 Şanlıurfa ili erkek- kadın nüfusu	32
Şekil 2.7 Şanlıurfa ili okuma yazma bilme oran	33
Şekil 2.8 Şanlıurfa ili kişi başına düşen gelir	34
Şekil 2.9 Diyarbakır ili haritası	35
Şekil 2.10 Diyarbakır toplam nüfus	36
Şekil 2.11 Diyarbakır erkek-kadın nüfus oranı	36
Şekil 2.12 Diyarbakır ili okuma yazma oranı	37
Şekil 2.13 Diyarbakır ili kişi başına düşen gelir	37
Şekil 3.1 Şanlıurfa kütüphane sayısı	40
Şekil 3.2 Şanlıurfa kütüphane kitap sayısı	41
Şekil 3.3 Şanlıurfa kütüphane kullanıcı sayısı	41
Şekil 3.4 Şanlıurfa müze sayısı	42
Şekil 3.5 Şanlıurfa müze eser sayısı.....	43
Şekil 3.6 Şanlıurfa müze ziyaretçi sayısı	44
Şekil 3.7 Şanlıurfa sinema salon sayısı	45
Şekil 3.8 Şanlıurfa sinema koltuk sayısı.....	45
Şekil 3.9 Şanlıurfa sinema film sayısı.....	46
Şekil 3.10 Şanlıurfa sinema seyirci sayısı.....	47
Şekil 3.11 Şanlıurfa tiyatro salon sayısı.....	48
Şekil 3.12 Şanlıurfa tiyatro eser sayısı.....	48
Şekil 3.13 Şanlıurfa tiyatro gösteri sayısı	49
Şekil 3.14. Şanlıurfa tiyatro seyirci sayısı.....	50
Şekil 3.15 Şanlıurfa tiyatro koltuk sayısı	51
Şekil 3.16 Diyarbakır kütüphane sayısı	52
Şekil 3.17 Diyarbakır kütüphane kitap sayısı	53
Şekil 3.18 Diyarbakır halk kütüphane kullanıcı sayısı	54
Şekil 3.19 Diyarbakır müze sayısı	55
Şekil 3.20 Diyarbakır müze eser sayısı	56
Şekil 3.21 Diyarbakır müze ziyaretçi sayısı.....	56
Şekil 3.22 Diyarbakır sinema salon sayısı	57
Şekil 3.23 Diyarbakır sinema koltuk sayısı	58
Şekil 3.24 Diyarbakır sinema film sayısı	59
Şekil 3.25 Diyarbakır sinema seyirci sayısı	60
Şekil 3.26 Diyarbakır tiyatro salon sayısı	61
Şekil 3.27 Diyarbakır tiyatro eser sayısı	62
Şekil 3.28 Diyarbakır tiyatro gösteri sayısı.....	63
Şekil 3.29 Diyarbakır tiyatro seyirci sayısı.....	64
Şekil 3.30 Diyarbakır tiyatro koltuk sayısı	65
Şekil 3.31 TRC2 bölgesi kütüphane sayısı karşılaştırması	66
Şekil 3.32 TRC2 bölgesi kitap sayısı karşılaştırması	67

Şekil 3.33 TRC2 bölgesi halk kütüphanesi kullanıcı sayısı karşılaştırması	67
Şekil 3.34 TRC2 bölgesi müze sayısı karşılaştırması	69
Şekil 3.35 TRC2 bölgesi müze eser sayısı karşılaştırması	65
Şekil 3.36 TRC2 bölgesi müze ziyaretçi sayısı karşılaştırması	70
Şekil 3.37 TRC2 bölgesi sinema salon sayısı karşılaştırması	71
Şekil 3.38 TRC2 bölgesi sinema koltuk sayısı karşılaştırması	71
Şekil 3.39 TRC2 bölgesi sinema film sayısı karşılaştırması	72
Şekil 3.40 TRC2 bölgesi sinema seyirci sayısı karşılaştırması	73
Şekil 3.41 TRC2 bölgesi tiyatro salon sayısı karşılaştırması	74
Şekil 3.42 TRC2 bölgesi tiyatro koltuk sayısı karşılaştırması	75
Şekil 3.43 TRC2 bölgesi tiyatro eser sayısı karşılaştırması	75
Şekil 3.44 TRC2 bölgesi tiyatro gösteri sayısı karşılaştırması	76
Şekil 3.45 TRC2 bölgesi tiyatro izleyici sayısı karşılaştırması	77

TABLolar LİSTESİ

Tablo 2.1. Türkiye'nin İBBS.....	27
----------------------------------	----

SİMGELER ve KISALTMALAR

DB	:Dünya Bankası
DPT	:Devlet Planlama Teşkilatı
EURADA	:Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği
GSMH	:Gayri Safi Milli Hâsıla
İİBS	:İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırılması
HDI	:İnsani Kalkınma Endeksi
KBDG	:Kişi Başına Düşen Gelir
PPP	:Satın Alma Gücü Paritesi
PQLI	:Fiziksel Yaşam Endeksi
UNDP	:Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı

GİRİŞ

Kalkınma iktisadı, 1930 Büyük Buhran ile ön plana çıkmış ve II. Dünya Savaşı'ndan sonra ekonomik sistemin çökmesiyle yıldızı parlamıştır. Değişen dünya ekonomisiyle kalkınma kavramının taşıdığı anlamlar da değişmiştir. Kalkınma iktisadı ortaya çıktığı dönemlerde sermaye birikimi, ithal ikameci sanayileşme gibi daha çok sayısal rakamlardaki ilerlemeyi ifade ederken, sonraki dönemlerde bu anlayışın yerini insan odaklı olan yaşam standartlarını iyileştirebilmek, eğitim ve sağlık imkânlarını daha iyi seviyeye ulaştırabilme düşüncesi almıştır. 20. yüzyılların başlarında ise doğal kaynakların hızla tahrip edilmesinden dolayı kalkınma anlayışı artık daha çok doğal kaynakların korunması ve bilinçli bir şekilde tüketilebilmesi gibi sürdürülebilir kalkınma anlayışını ön plana çıkarmıştır.

Kültür, bir toplumun geçmişinden bugüne kadar koruduğu ve hayatının tüm yönlerine yansıtan bir kavramdır. Kültür olgusu her toplumda kendine göre giyim-kuşam, inanç, yemek gibi birçok şeyde gelenek ve görenek haline bürünmüştür. Toplumlarda oluşan bu farklı kültürler çeşitli ürünler ortaya koymaktadır. Ekonomi ve kültür arasındaki bağ bu noktada başlamaktadır. Toplumların kültürel birikimleriyle ortaya koydukları kültürel ürünler ve etkinliklerin ekonomik bir değer yaratması kültür ekonomisinin konusunu oluşturmaktadır. Kültürel ekonomiyi oluşturan unsurların tabanında yaratıcılık yer almaktadır. Küreselleşen dünya ile kültür ekonomisi daha çok ön plana çıkmıştır.

Çalışmada, kültürel ekonominin TRC2 (Diyarbakır - Şanlıurfa) bölgesindeki kalkınmaya etkisi irdelenmeye çalışılmıştır. TRC2 bölgesi yani Şanlıurfa ve Diyarbakır illerinin tercih edilme sebebi Anadolu tarihinin en eski yerleşim yerleri olmalarından kaynaklı olarak daha zengin bir kültürel birikime sahip olmalarıdır.

Çalışmanın ilk bölümünde öncelikle kalkınma iktisadının tarihçesi ve tanımı daha sonra kalkınmanın göstergeleri, türleri, unsurları ve büyüme ile arasındaki ilişki açıklanmaya çalışılmıştır. Tezin ikinci bölümünde kültür kavramı ve özellikleri, kültürel ekonomi ifade edilmeye çalışılmıştır. TRC2 bölgesinin anlaşılması açısından TRC2 bölgesi ve Karacadağ Ajansı açıklanmış olup, TRC2 bölgesini kapsayan Şanlıurfa ve Diyarbakır illeri hakkında genel bilgi verilmiştir. Çalışmanın son bölümünde ise TÜİK verilerinden yararlanılmıştır. Şanlıurfa ve Diyarbakır illerinde bulunan kültürel ekonomi unsurları olan kütüphaneler, müzeler, sinema ve tiyatro gibi alanlarda öncelikle veriler il bazında yorumlanmış daha sonra iki ilin verileri karşılaştırılıp yorumlanmıştır.

BÖLÜM 1: İKTİSADİ KALKINMA GENEL ÇERÇEVESİ

Tez çalışmasının bu bölümünde öncelikle İktisadi Kalkınma'nın tarihsel gelişimi, kavramsal olarak taşıdığı anlam ve amacı açıklanmaya çalışılmıştır. İktisadi kalkınmanın hesaplanmasında bulunan göstergeler incelenmiştir. İktisadi kalkınma türleri ve temel unsurları açıklanmış son olarak da kalkınma ve büyüme kavramlarının arasındaki ilişki irdelenmiştir.

1.1.İktisadi Kalkınmanın Tarihsel Gelişimi

Kalkınma iktisadi 1930'lardaki Büyük Buhran ile sistematik olarak ortaya çıkmıştır. Kalkınma ekonomisinin yıldızının parlamasına 1939-1945 yılları arasındaki uluslararası ekonomik sistemin çöküşü sebep olmuştur. II. Dünya Savaşı'ndan günümüze kadar kalkınma ekonomisi, iktisadi yönüyle var olmuştur (Yavilioğlu, 2002, s.60).

Geleneksel kalkınma iktisadi yaklaşımı 1950 ve 1960'larda altın çağını yaşamış, hızlı sermaye birikimi ekonomik kalkınmanın temel unsuru haline gelmiştir. Hızlı sermaye birikimi ile hızlı sanayinin gerçekleştirilmesi amaçlanmış, hızlı sanayileşmenin de amacı işsizliği ortadan kaldırmak olmuştur. Kalkınma finansmanındaki yurtiçi tasarrufların eksik kalması durumunda, oluşan eksikliğin dış yardımla tamamlanabileceği düşünülmüştür. Kalkınma iktisadının ilk safhasında bulunan geleneksel iktisadi yaklaşımda hızlı büyümenin ana unsurlarının planlama ile dış yardım, ithal ikameci sanayileşme ve sermaye birikimi olduğu ortaya çıkmıştır. Kalkınma İktisadi 1950'lerden 1970'lerin ortalarına kadar dönemin altın çağını yaşamış olup daha sonraki süreçte gözden düşmüş, yoksulluk ve eşitsizlik kavramlarının daha ağırlıklı olduğu ikinci safhaya geçmiştir. 1990'larda uyum politikaların gerçekleştirildiği gelişmekte olan ülkelerde ekonomik krizlerle birlikte işsizlik ve yoksulluk oranlarındaki artışların yanı sıra hem ülke içi hem de ülke dışı gelir dağılımını bozmuştur. Kalkınma kavramı diğer süreçlerde ise insan odaklı yani yaşam standartlarının iyileştirilmesi, iyi koşullarda eğitim ve sağlıklı uzun bir yaşamı ifade etmeye başlamıştır. Bu yaklaşımda ülkelerdeki gerçek zenginliği insanın oluşturduğu, büyüme olgusunu ifade eden maddi zenginliği gösteren sayısal verilerin ise kalkınmaya hizmet ettiği görülmektedir (Taban ve Kar, 2016, s.5-6).

1970 ve 1980'li dönemlerde doğal kaynakların tükenmesi problemi öne sürülerek geleneksel yaklaşımdan uzaklaşmıştır. 1990'lı yıllarda ise artık sürdürülebilir kalkınma yaklaşımı savunulmuştur. Geleneksel kalkınmanın sonlanmasıyla neoklasik iktisat tekrar ön plana çıkmıştır (Çakmak, 2003, s.55).

Gelişme İktisadı, uygulamalı bir alandır. Gelişme İktisadı, hareketli döneminde büyük oranda dünya ticaretini arttırmaktadır. Dünya ekonomisine bakıldığında daha çok gelişmekte olan ülkelerin hemen büyüdüğü ve 1950-1970’li dönemlerin altın çağ olarak belirtilen döneme denk geldiği görülmektedir. 1970’lerde başlayan ve 1980-1990’larda çeşitli büyüklükte devam eden dış şoklar ve bazen kriz boyutlarına kadar ulaşan yıkıcı koşullar ile Gelişme İktisadında yaşanan gerileme kaçınılmaz olmuştur (Şenses, 2010, s.107).

Gelişim İktisadının ortaya çıkışını teorik ve pratik olarak açıklanmaya çalışırken arka planda yaşananlarının varlığını da kabul edilmesi gerektiği vurgulamaktadır. Bu oluşumlar aşağıda yer alan şekilde gösterilmektedir (Berber, 2006, s. 193-197).

Şekil 1.1. İktisadi kalkınmanın doğuşu
Kaynak: (Berber,2006, s.193-197)

Şekil 1.1.’de iktisadi kalkınmanın doğuşuna etki eden etkenler; aydınlanma ve modernleşme teorisi, klasik iktisadın sorunlara çözüm üretmede yetersiz kalması, 1929 Buhan Krizinden dolayı dünya genelinde ekonomik ve sosyal alanların yeniden yapılanması, az gelişmiş ülkelerin siyasi bağımsızlıklarını ilan etmeleri, uluslararası

ekonomik güvenilirliği ve devamlılığını sağlamak amacıyla birçok anlaşmaların yapılması ve Amerika Birleşik Devletlerinin güçlenmesiyle hegemonik konuma gelmesi etkili olmuştur.

Kalkınma kavramına zaman içerisinde farklı anlamlar yüklenmiştir. Bugünkü anlamdaki kalkınma olgusu II. Dünya Savaşı sonrasındaki dönemin çağdaş kalkınma olgusunu açıklamaktadır (Bakırtaş, 2014, s. 52).

1.2.İktisadi Kalkınmanın Tanımı ve Amacı

Kalkınma kavramı dar bir çerçevede tanımlanacak olursa temelde insanoğlunun ekonomik koşullarının zaman içerisinde nasıl değiştirdiğini veya bu ekonomik koşulları değiştirmek için neleri icra ettiğini göstermektedir. Fakat insanoğlunun hep daha iyi yaşama çabası kalkınmanın ekonomik anlamdaki tanımlamasını daha fazla genişletmeye zorlamaktadır. Tanımın içerisinde sadece ekonomik koşullar değil bunun yanı sıra önemli ölçüde belirleyici olan insanoğluna ait sıkıntılar, acılar, hastalıklar, hak ve özgürlükler ile kültürel açıdan yetersizlikler; kısacası insanlığın yaşamıyla ilgili etkenlerin de tanıma dâhil edilmesi önem taşımaktadır. Bu sebepten dolayıdır ki hem iktisadi hem de iktisadi olmayan etmenlerin kalkınma kavramına dâhil edilip değerlendirilmesi gerekmektedir (Gönel, 2013, s.5).

Ekonomik kalkınma, bir ülkenin katma değeri yüksek ürünler üretip üretilen ürünleri ülke genelini oluşturan tüm gelir gruplarına adil bir düzende pay ederek, yaşam standartlarının artırılması anlamına gelmektedir. Ekonomik kalkınmanın nihai hedefi toplumdaki kişileri başta doğa olaylarına karşı olmak üzere ekonomik, sosyal, politik ve uluslararası her alanda özgür hale getirmektir (Kaynak, 2011, s.77). Kalkınma, insanların yaşam standartlarının, öz saygılarının ve kısıtlanmalarının en azami seviye düşürülmesiyle becerileri ve refah seviyelerinin en iyi seviyeye ulaşma süreci olarak tanımlanmaktadır (Bakırtaş, 2014, s.6).

Kalkınma ekonomisinin amacı gelişmekte olan ülkelerdeki insanların yaşam standartlarının yüksek olmamasının nedenlerini araştırmaktadır. Bu ülkelerin sosyal ve ekonomik olarak gelişmiş ülkelerin yüksek refah seviyelerini yakalamak için strateji geliştirmek gerekmektedir (Kaplan, 2004, s.7). Ekonomik kaynaklarda kalkınma ve gelişme kavramları kimi zaman benzer anlamda kullanılmaktadır. İktisadi kalkınma, ülkedeki üretim ve gelir artışının yanı sıra iktisadi, sosyal, kültürel ve siyasi alanlardaki yapısal dönüşüm olarak açıklanmaktadır. Kalkınma kavramı ülkede ikamet eden

bireylerin sayısal artışlarının yanı sıra sayılamayan yani soyut değişimlerin tamamını kapsamaktadır. Ekonomik kaynaklarda kalkınma ve gelişme kavramları kimi zaman benzer anlamda kullanılmaktadır. İktisadi kalkınma ülkedeki üretim ve gelir artışının yanında iktisadi, sosyal kültürel ve siyasi alanlardaki yapısal dönüşüm olarak açıklanmaktadır. Kalkınma kavramı, ülkedeki sayısal artışların yanı sıra sayılamayan yani soyut değişimlerin tamamını kapsamaktadır. Kalkınma gelir seviyesi düşük ülkelerin değişim süreciyle eşleşmiştir. Kalkınma, gelir seviyesinin artırılması yoksulluğun tamamen ortadan kaldırılması üretime dâhil edilen girdiler ile üretilen ürünlerin kompozisyonun farklılaştırılması gibi aşamaları bünyesine dâhil eder. Toplumun mevcut yaşam standartının korunması ya da daha iyi seviyeye çıkartılabilmesi için daha verimli ve farklılaştırılmış yöntemlerle üretimde mevcut olmasına yönelik bir harekettir. Kişi başına düşen gerçek üretimde hızlı ve devamlı ilerlemenin yanı sıra ülkenin nüfus yapısındaki karakteristik, iktisadi yapısı ve teknolojik değişimi de göz önüne alınmaktadır (Berber, 2006, s.9).

Toplumsal değişimi ifade eden modernleşme, çağdaşlaşma, sanayileşme gibi kavramlarda olduğu gibi, kalkınma kavramının açıklamasında toplumların değişim veya gelişim çizgilerinin açık, anlaşılır ve tek düze olamamasından kaynaklı olarak kalkınma kavramının herkes tarafından kabul edilen bir tanımı bulunmamaktadır. Bu durum doğaldır, çünkü kalkınma kavramı toplumsal değişimi etkileyen faktörlerin etkinlik seviyesine göre içerik kazanmakta ve toplumsal değişimlerin neden ve sonuçlarını araştıran iktisatçı, sosyolog ve tarihçilere göre farklı anlamlar ifade etmektedir. Kalkınma, toplumların gelişim aşamalarına göre farklı zamanlarda farklı içerikler kazanmıştır. Hatta aynı dönemde farklı içeriklerin kullanıldığı da görülmüştür. Kalkınma zaman zaman yakın anlamları olan sanayileşme, modernleşme, ilerleme, büyüme ve yapısal değişim gibi ifadeler yerine kullanılmış ve anlam kaymasına sebep olmuştur. Kalkınma kavramının içeriği hala karmaşık olmakla birlikte net de değildir (Yavilioğlu, 2002, s.60).

Kalkınmanın tek bir tanımı, ekonomik kalkınmanın tüm unsurlarını içermez. Tipik ekonomik kalkınma hedefler açısından tanımlanabilir. En yaygın kalkınma tanımı iş ve servet yaratılması ve yaşam kalitesinin iyileştirilmesi olarak açıklanmaktadır. Ekonomik kalkınma aynı zamanda bir büyüme ve yeniden yapılanmayı etkileyen bir süreç olarak da açıklanabilmektedir. Ekonomik kalkınma, bir topluluğun ekonomik refahını artırmaktadır. En geniş anlamda, ekonomik kalkınma üç ana alanı kapsamaktadır (www.iedconline.org):

- Hükümetin geniş ekonomik hedefleri gerçekleştirmeyi taahhüt eden politikaları; enflasyon kontrolü, yüksek istihdam ve sürdürülebilir büyüme,
- Politikalar ve programlar, otoyollar inşa etmek, parkları yönetmek ve dezavantajlı kişilere tıbbi erişim sağlama,
- Özel çabalar, işletme finansmanı, pazarlama, semt geliştirme, iş tutma ve genişletme, teknoloji transferi, gayrimenkul geliştirme ve diğerleri aracılığıyla iş ortamının iyileştirilmesine yönelik olarak uygulanan politika ve programlar

Ekonomik kalkınma için tek bir tanım olmadığından dolayı, başarılı ekonomik kalkınma için tek bir strateji, politika ya da programın uygulanması söz konusu olamamaktadır. Toplumların kendi coğrafi ve siyasi, güçlü ve zayıf yönleri farklılıklar gösterdiğinden dolayı, her toplumun ekonomik gelişiminde farklı sorunlar yer almaktadır. Ekonomik kalkınmanın asıl amacı, bir toplumun ekonomik refahını arttırma, iş yaratma, işte devamlılık sağlama, vergi matrahını iyileştirme ve yaşam kalitesini yükseltme çabasıdır (www.iedconline.org).

Ekonomik kalkınmanın diğer bir amacı da mevcut kaynaklarla daha fazla verimlilik ile kalkınmayı hedefleyebilmek, kaynaklarda iyileşmeyi ve büyük pazarlara erişimi sağlayabilmektir. Ekonomik kalkınma teknoloji ve inovasyonu yanı sıra insan sermayesini kullanmasıyla da ekonomik büyümeden ayrılmaktadır. Ekonomik kalkınma, ekonomik büyüme, eşitlik ve ekonomik verimlilik toplumun tüm kesimleri yararlandığı zaman gerçekleşmektedir. Ayrıca hükümet yönetimi nasıl olursa olsun çeşitli etnik kökenli ulusların parçalı uluslara ayrılması ekonomik kalkınmayı olumsuz yönde etkilemektedir (Kooros ve Badeaux, 2007, s. 121).

Ekonomik kalkınmanın hedefi sağlıklı bir ekonomi oluşturabilmektir. Sağlıklı ekonomi ise üç ana unsur çerçevesinde değerlendirilebilir (Archibald ve Sleeper, 2008, s.21):

- Mevut ekonomiyi geliştirmek
- Yeni ticari firmalar ve kurumlar geliştirmek
- Yerel işgücünü korumak ve geliştirmek

Sen (1999)'e göre özgürlük, merkezi kalkınma için yoksullukların üstesinden gelebilmek, genel refahı gerçekleştirmenin en etkili yolu ve ekonomik hayatın nihai hedefidir. Ekonomik engeller; özgürleşmemek, açlık, işsizlik, cehalet, sürdürülemez ekonomik yaşam, erken ölümler, siyasi özgürlük ihlali ve temiz suya erişimin zorlaşmasıdır. Sen'in refah teorisinde bireyin temel ihtiyaçları değil, bireylerin

yeteneklerinin daha zengin bir bilgi tabanına sahip olması gerektiği yaklaşımı söz konusudur (Sen, 1999, akt. Nagzifer 2006, s.21).

1.3. İktisadi Kalkınmanın Göstergeleri

Tarihsel olarak Gayri Safi Milli Hâsıla (GSMH) kalkınma seviyesini ölçmede ana gösterge olmuştur. Kalkınma, sürekli gelişen ve değişen bir kavram olması sebebiyle GSMH göstergesi kalkınma seviyesini ölçmede yeterli olmamaktadır. Mevcut olan kalkınma endekslerinden ziyade daha kapsamlı endekslere ihtiyaç duyulmuştur. Bu yüzden kalkınmayı ölçmek için insanların ekonomik, sosyal, çevresel ve politik tüm yönleri dikkate alınmalıdır (Aziz vd, 2015, s.38). Kişi başına gelir endeksine ilaveten insani gelişim endeksi, satın alma gücü paritesi ve yaşam endeksinin fiziksel kalitesi gibi yöntemler doğru sonuçlara daha çok yaklaştıracaktır (Berber, 2006, s.216).

1.3.1.Kişi başına düşen gelir ile kalkınmanın ölçülmesi (KBDG)

Ülkelerin gelişmişlik seviyelerini kıyaslamak için sıklıkla kullanılan ölçüt kişi başına gelirdir. Kişi başına gelir, ülkelerin az gelişmiş, gelişmekte olan ve gelişmiş ülkeler ayrımında kullanılan bir ölçüttür. Ancak bu ölçütün tek başına kullanılmasında çeşitli sakıncalar ortaya çıkmaktadır. KBDG hesaplanırken ülkedeki adil gelir dağılımı hakkında bize bilgi verilmemektedir. Ülkedeki kalkınma potansiyeli ya da yaşam refahı hakkında bilgi edinilememektedir. KBDG verileri ile ülkede gerçekleştirilen üretimin hangi araçlarla ve hangi teknolojiyle üretildiği ya da kalite düzeyleri hakkında net bir sonuç elde edilememektedir. Ayrıca GSYH'ye bağlı hesaplanan kişi başına gelirlerdeki artışın gıda sanayisinden mi silah sanayisinden mi kaynaklı olduğunu da bilinmemektedir (Kaynak, 2011, s.86).

Uluslararası örgütlerden biri olan Dünya Bankası (DB) kendisine üye olan 189 ülkeyi coğrafi bölgelere, gelir gruplarına ve Dünya Bankası Grubu'nun operasyonel kredi kategorilerine göre sınıflandırmaktadır. DB ülkelerin bir sene önceki takvim yılı hesaplaması için kişi başına gayri safi milli hâsıla öngörülere dayanarak her sene 1 Temmuz'da açıklanır. Şu anki 2019 mali yılında, düşük gelirli ekonomiler, 2017 yılında Dünya Bankası Atlas yöntemi kullanılarak hesaplanan kişi başına GSMH'ya sahip ülkeler olarak tanımlanmaktadır. Dünya Bankasına göre dört gelir grubuna göre sınıflandırma şu şekildedir (www.worldbank.org):

Şekil 1.2. Dünya bankasına göre gelir grupları
Kaynak: www.worldbank.org

Şekil 1.2' de anlaşılacağı üzere düşük gelirli ülkelerin kişi başına düşen gelirin 995\$ ve daha az olanlar, düşük orta gelirli ülkelerin kişi başına düşen gelirin 996\$- 3895\$ arasında olanlar, orta gelirli üst ülkelerde kişi başına gelirin 3896\$-12055\$ arasında olanlar, yüksek gelirli ülkelerin ise kişi başına düşen gelir 12056\$ ve daha fazla olan ülkelerdir. Kişi başına düşen gelir endeksi ülkenin sadece geliri hesaplanmakta, bu hesaplamada bireylerin refah düzeyleri dâhil edilmemektedir.

1.3.2. Satın alma gücü paritesi ile kalkınmanın ölçülmesi (PPP)

Uluslararası karşılaştırmalarda kullanılan satın alma gücü paritesi döviz kurundaki hareketleri inceleyen bir yaklaşımdır (Çağlayan ve Şak, 2009, s.484). Ülkelerin yıllara göre kalkınma seviyesini belirlemek için ülkenin kişi başına milli gelir rakamları kullanılmaktadır. Uluslararası kalkınma düzeyi karşılaştırırken ortak kabul edilen döviz kuru üzerinden kişi başına milli gelir ile hesaplanmaktadır. Satın alma gücü paritesi, ülkelerarası karşılaştırmalardaki fiyatların farklı oluşu kanuni ve esnek döviz kurların arasındaki farklılıkları ortadan kaldırmaktadır (Aslan ve Kanbur, 2007, s.10).

Satın alma gücü paritesi uluslararası fiyat farklılıkların olmadığını ve aynı malların dünyanın her yerinde aynı fiyata satılmasını ilke edinmiştir. Tek fiyat kanunu

uygulaması satın alma gücü paritesinin özünde var olan bir yaklaşımdır. Yaklaşım, ülkelerdeki malların taşıma maliyetlerinin olmadığı, engellerin olmadığı, kalitelerin aynı olduğu ve malların fiyatlarının aynı olduğu ideal bir ortam olması gerektiğini savunmaktadır (Güriş, Yıldırım Tıraşoğlu ve Tıraşoğlu, 2016, s.31). Satın alma gücü paritesinin amacı uluslararası ortak bir payda oluşturup tüm hizmetlerin ve malların fiyatlarını daha doğru karşılaştırma standardını oluşturabilmektir (Todaro ve Smith, 2009, s.50).

1.3.3. Fiziksel yaşam endeksi ile kalkınmanın ölçülmesi (PQLI)

Fiziksel yaşam kalitesi endeksi, kişi başına düşen gelir ile satın alma gücü paritesine alternatif olarak geliştirilmiştir. Çünkü diğer kalkınma ölçütleri tek başlarına kullanıldığında yetersiz olmakta, hesaplamalar çok genel olup gelir dağılımındaki eşitsizliği göstermemektedir (Cypher ve Dietz, 2009, s.50)

Benzer ekonomik verilere sahip iki ülke karşılaştırıldığında gelir artışı, iki ülkedeki yoksulluk oranı, adil gelir dağılımı, beslenme, eğitim gibi sosyal veriler benzer olmayabilmektedir. Kalkınma ölçütlerinde sosyal göstergelerin verilerini ölçüte dâhil etmek önem taşımaktadır (Alataş, 2014, s.9).

1.3.4. İnsani kalkınma endeksi ile kalkınma ölçülmesi (HDI)

Nobel ödüllü Amartya Sen ve Lord Meghnad Desai İnsani Kalkınma Endeksi (HDI)'ni ortaya çıkarmıştır. Birleşmiş Milletler Kalkınma Programı (UNDP) 1990'da İnsani Kalkınma Endeksi (HDI)'ni Kalkınma Raporuna dâhil etmiştir. UNDP o yıldan beri her yıl insani gelişim endeksini hesaplamaktadır. HDI hesaplanması 3 bileşik endeksi içermektedir (Jhingan, 2012, s.56);

- Yaşam beklentisi, doğumdan beklenen yaşam süresi ve ölçülen ömür endeksi
- Eğitim durumu, yetişkin okuryazarlığı şeklinde ölçülen endeks
- İyi yaşam standardı, kişi başına düşen gerçek gayri safi milli hâsıla ile ölçülen endeks (satın alma gücü paritesine göre düzenlenmiş)

Dolayısıyla HDI uzun sağlıklı bir yaşam idame ettirebilmek, eğitilmiş olmak ve iyi bir yaşam refahına sahip olabilmektir (Jhingan, 2012, s.56). HDI hesaplaması eğitim durumu, yaşam beklentisi ve reel satın alma gücüne göre hesaplanan kişi başına geliri içermektedir. Ülkeler bu hesaplamada 0 ve 1 arasındaki değerleri alırlar. 1 ve 1'e yakın

değer alan ülkelerin HDI seviyesi yüksek olurken, 0 ve 0'a yakın değerleri alan ülkelerin HDI seviyeleri düşüktür. HDI bu üç göstergeyle yapılan hesaplamalarda nelerin dâhil edildiği ya da dışlandığı konusunda keyfi olduğu düşünüldüğü için eleştirilmektedir. Ayrıca HDI hesaplamaların üç unsur dışında özgürlük, politika ve kültür gibi göstergelerinde dâhil edilmesi gerektiği savunulmaktadır (Özcan, 2011, s.64).

1.4. Kalkınma İktisadının Türleri

Kalkınma iktisadının türleri sosyal, kırsal, bölgesel ve sürdürülebilir kalkınma şeklinde sınıflandırılmaktadır (Çelebi, 2011, s.11).

1.4.1. Sosyal kalkınma

Sosyal kalkınmanın içeriğinde iktisadi, politik ve sosyal yönden gelişme düşüncesi yer almaktadır. Avrupa'nın aydınlanma hareketiyle başlayan sosyal kalkınma kavramı, 19.yüzyılın ortalarında evrim kuramından etkilenen Herbert Spencer ile Auguste Comte gibi filozoflar ilk kez dile getirmişlerdir. Sosyal refah kavramı ölçmek için çeşitli endeksler geliştirilmiş bunlardan da en bilineni HDI 'dır. HDI okullaşma oranı, eğitim süresi, bebek ölüm oranları, yaşam beklentisi, kişi başına gelir ve okuryazarlık oranı gibi verilerin değerlendirilmesiyle elde edilmektedir (Sökmen, 2014, s.2). Sosyal kalkınma daha çok hizmet ağırlıklı eğitim, şehirleşme, sağlık, çevre sorunları ve sağlık gibi konuları kapsamaktadır (Tolunay ve Akyol, 2006, s.119). Sosyal kalkınma, toplumsal kalkınmayı karakterize eden gelişime bir vurgu olmaktadır. Sosyal ve ekonomik kalkınma birbirini tamamlayan kavramlar durumundadır. Sosyal gelişme ekonomik gelişme olmadan gerçekleşmemekte ve ekonomik gelişme ile desteklenmediği sürece sosyal kalkınma anlamsız olmaktadır (Mindley, 1999, s.23).

Sosyal kalkınma, ülke genelinde kişiler arasında fırsat eşitliği sağlayabilmektedir. Ülkelerin kendi vatandaşları arasında gelir artışını dengeli bir biçimde dağıtarak her bireyin gelir artışından eşit şekilde faydalanmalarını sağlamaları gerekmektedir. Eğer ülkede gelir dağılımında adaletsizlik düzeyi yüksek ise ülke içinde çatışmalara huzursuzluklara sebep olur. Sosyal kalkınma ülke içi refahın huzurun sağlanabilmesi açısından önemlidir. Devletler ülkede sosyal kalkınmayı amaçlamaktadırlar çünkü ülke içi refahı, iç huzuru ve fırsat eşitliği sağlamaktadır. İktisadi büyümenin kalkınmaya dönüşmesi için sosyal kalkınma ile mümkündür (Ak, 2000, s.40).

1.4.2. Kırsal kalkınma

Kırsal kalkınma kavramı 19.yüzyıların başlarında ön plana çıkmaya başlamış ve uluslararası gelişmelerle birlikte birçok kez değişerek ve Dünya’da özellikle 1980’lerden sonra kırsal kalkınma yaklaşımında değişiklikler yaşanmıştır. Büyüme endeksli politikalar yerine toplumun tamamını kapsayan kalkınma politikaları arayışına geçilmiştir (Gülçubuk vd, 2019, s.1).

Kırsal kalkınmanın oluşturılmaya çalışıldığı yerlerde amaç; Şehir ve kent arasındaki farklılıkları azaltabilmek, yaşam Őartlarını iyileştirebilmek, kırsaldan göe sebep olan faktörleri azaltabilmek, doğal kaynaklarını israf etmeden kullanabilmeleri için duyarlılık sağlayabilme bunun yanı sıra sivil toplum örgütlerin ve yerel yönetimin katılımını sağlayabilmesine yönelik politikaların uygulanmasıdır (Özkan, 2007, s.6). Kırsal kalkınma, kırsal kesimdeki yoksulların ekonomik ve sosyal refahının artırılabilirliktir. Ayrıca kırsal kalkınmanın çeşitli fiziksel, teknolojik, ekonominin sosyo-kültürel ve kurumsal faktörlerle etkileşimin bir sonucu olmaktadır (Singh, 2009, s.3).

Dünya nüfusunun büyük bir kısmı az gelişmiş ölkelerin kırsal alanlarda, doğal kaynakları çok az bir kısmını değerlendirebildiklerini, ilkel tarımsal faaliyetlerle yeteri kadar verim elde edemedikleri ve sağlık koşulların uygun olmayan alanlarda yaşamalarını sürdürmektedirler. Az gelişmiş ölkelerde kalkınmayı sağlayabilmek için kırsal bölgelerdeki insanları ihmal etmemek ve kırsal bölgelerdeki çalışmalara daha çok önem vermek zorundadırlar. Kırsal kalkınmanın net tanımı olarak ölkelerdeki bireylerin yaşamını olumsuz etkileyen kırsal evre Őartlarına özüm bulabilmeye yönelik çalışmalardır (Tolunay ve Akyol, 2006, s.121).

1.4.3. Bölgesel kalkınma

Bölgesel kalkınma kavramı, II. Dünya Savaşından sonra literatürde ölkenin genelinde bulunan bölgelerin beşeri kaynaklarını geliştiren, evre ve dünya ile etkileşiminden oluşan bölge vizyonuna dikkat eden, toplumsal ve iktisadi kaynakları harekete geçiren ve bölgenin kalkınmasını amaçlayan çalışmalar olarak tanımlanmaktadır (Çelebi, 2011, s.12). Aynı zamanda bölgesel kalkınma, bölgeleri sosyo-ekonomik potansiyelini canlandırmak, katılımcılık ve sürdürülebilirliğin sağlanabilmesi bölgenin yaşam standardının yükseltilmesi, merkezi yönetimin ast-üst ilişkisi yerine yerel aktörlerinin katılımıyla bölgenin sosyal yapısının düzeltebilmek ve sanayileşmesinin iyileştirilmesi Şeklinde de tanımlanmaktadır (Apalı, 2009, s.6).

Ekonomik büyüme gerçekleştiğinde bölgeler arasındaki farklılıklar kalkınmayı sekteye uğratmaktadır. Kalkınmanın az gerçekleştiği bölgelerde ekonomik ve sosyal birçok problem meydana gelmektedir. Dolayısıyla bölgesel kalkınma gereksinimi ortaya çıkmıştır. Bölgesel kalkınmanın amacı, az gelişmiş bölgeler arasındaki dengesizliklerin azalmasını sağlayıp ekonomik ve sosyal refahı artırmaktır. Hükümet bölgelere göre farklılık gösteren gelişme farklılıklarına uygun kalkınma politikalar uygulandığı gözlemlenmektedir (Eryılmaz, 2011, s.28).

1.4.4. Sürdürülebilir kalkınma

Sürdürülebilir kalkınma, 1987'de Ortak Geleceğimiz Raporu'nda çevresel ve toplumsal sürdürülebilirliği kapsayacak şekilde Dünya Çevre ve Kalkınma Kurulu tarafından kavramsallaştırılmıştır. Aslında sürdürülebilir kalkınma bugünkü kuşakların ihtiyaçlarını karşılarken gelecekteki kuşakların ihtiyaçlarının bilincinde olarak onların da gereksinimlerinin karşılanmasıdır. Bu kavram bütün toplumlar için önem arz etmektedir. Ancak sınai gelişimlerini tamamlamamış ülkelerin yoksul insanları topraklarına, ormanlarına ve deniz ürünlerine gelişmiş ülkelerin insanlarına göre daha fazla bağımlıdırlar. Dolayısıyla az gelişmiş ülkelerin yaşam standartlarının tehlikede olması çevre ve doğal kaynak tüketimine daha çok bağımlı olmasından kaynaklanmaktadır (Han ve Kaya, 2006, s.257).

1960'larda çevreye verilen zararın boyutlarının fark edilmeye başlaması ile çevre ve çevrebilim hareketi tetiklenmiştir. Çevre ve çevrebilim hareketi 1970'lerde uluslararası düzeyde yayılmış, 1983 yılında ise Birleşmiş Milletler tarafından Dünya Çevre ve Kalkınma Komisyonu'nun kurulmasına neden olmuştur. İlerleyen zamanda, uluslararası alanlarda çevre sorunlarına çözüm getirebilme ön plana çıktığı, kalkınmanın çevre ile bağdaştırıldığı ve sürdürülebilir kalkınma kavramıyla açıklandığı 1987 Brundland Raporu oluşturulmuştur (Adams, 2001, akt. Özmehmet, 2008, s.5).

Sürdürülebilir kalkınmanın en popüler tanımı Brundtland Raporunda yer almaktadır. Rapora göre kalkınmanın devam etmesi gerektiğini herkesin yaşam kalitesinin sürdürülebilir olmasını vurgulamaktadır. Sürdürülebilir kalkınma ile ekonomik kalkınma birbirleriyle ilişkilidir. Bu ekonomik bir durumdur gelişme zamanla azalmamaktadır. Sürdürülebilir kalkınma doğal ortamdaki gelişmeler ve yaşam kalitesindeki iyileşme sonsuza dek sürmektedir (Jhingan, 2012, s.79).

Sürdürülebilir kalkınma, doğal kaynak tüketimi, etkin enerji kullanımı, yenilebilir enerji kaynakları ve geri dönüşüm gibi konular içermektedir. Sürdürülebilir gelişim anlayışının esas noktalarından biri atık yönetimidir. Katı atıkların geri dönüştürülmesinde fiziksel, kimyasal ve biyolojik gibi birçok işlemden geçirilerek kaynak israfını azaltılmasında büyük önem taşımaktadır. Atıkların çeşitli işlemlerden geçirilerek ayrıştırılması kaynak israfının yanı sıra atık çöp fazlalığını azaltmaktadır. Kurşun, kâğıt, plastik ve cam gibi maddelerin dönüştürülüp tekrar kullanılması doğal kaynakların sürdürülebilirliğini artıracaktır (Karabıçak ve Özdemir, 2015, s.47).

Sürdürülebilir kalkınmayı sağlayabilmek için sanayileşmiş ülkelerden geliştirmekte olan ülkelere bilgi ve sermaye akışı gerekmektedir. Bu sebeple sermayesi az, faktör maliyetlerin yüksek olduğu geliştirmekte olan ülkelere doğal kaynakların kullanımını artıracak kaynak etkinliğini yükseltebilecek teknolojilerin geliştirilmesi, kısa vadede maliyetleri göz önünde alındığında geliştirmekte olan ülkeler için zor bir süreçtir (Aydın, 2006, s.50-51).

1.5. Kalkınma İktisadının Temel Unsurları

Kalkınma genel anlamda, gelir, eğitim ve sağlık konularını kapsadığı, herkese eşit bir şekilde imkânların sunabilmek ve evrensel refah düzeyine çıkabilmek şeklinde tanımlanmaktadır (Karataş ve Çankaya, 2010, s.34). İktisadi büyümenin ölçütü genel anlamda kişi başına düşen gelir olarak değerlendirilmekte fakat bu tek başına yeterli olmamaktadır. Ekonomi değerlendirilirken insanların yaşam kalitesini, sağlığını, eğitimi, çevre koşullarını, gelir bölüşümünü ve insanların refah seviyelerini de değerlendirmek gerekmektedir (Pamuk, 2016, s.17).

Kalkınmanın önemli unsurlarının insan ve nüfus olduğu vurgulanmaktadır. Sürekli değişim içerisinde olan bu unsurlar kalkınmaya yön vermektedir. İnsan ve nüfus unsurun niteliği göre ülkenin kalkınması gerçekleşmektedir (Kara, 2017, s.27-28). Az gelişmiş ülkelerdeki nüfus artışının kalkınmayı olumsuz etkilediğini belirtilmektedir. Ülkenin nüfus artışıyla birlikte yenilemeyen kaynakların hızlı tükenmesi, çevrenin tahrip olması, işsizliğin artması, tasarruf oranının azalması, sermaye birikiminde azalış ve kalabalıklaşma gibi ekonomik ve sosyal yönden olumsuz etkilemektedir (Kaynak, 2011, s.310).

Eğitimin kalkınmada kilit nokta olduğunu vurgulayan gelişmiş ülkeler, insan sermayesini geliştirilmesinde fiziki sermayeden daha çok önem verdiklerini çünkü sanayi

ve bilgi toplumu olabilmek için bunun zorunlu olduğunu belirtmektedir. (Taban ve Kar, 2016, s.150). Kalkınma olgusunu ilk zamanlarda büyüme olarak algılanmaktaydı sonraki zamanlarda kalkınma kavramına insan, yönetim sistemi, çevre ve hizmetler gibi faktörler dâhil edilmiştir. Kalkınmanın gerçekleşmesinde olmazsa olmaz olan unsurlar sermaye, teknoloji ve doğal kaynakların etkin kullanılmasında eğitilmiş bireyler rol oynamaktadır. Eğitim, bireyleri araştırmaya teşvik eder ve yeteneklerini ortaya çıkarmakta önemli bir etkidir (Ergün, 2011, s.7). Beşerî sermayenin önemli unsurlarından olan sağlık, ülkenin kalkınmasında önemli rol oynamaktadır. Eğitim için yapılan yatırımlar sağlık alanında yapılması gerekmektedir. Çünkü kalkınma, bireylerin ruhen ve bedenen sağlıklı olmasını gerektirmektedir. Araştırmalara göre sağlıklı insanların daha hızlı eğitilebildikleri, uzun yıllar bilgi ve becerilerini kullanıp geliştirdikleri görülmüştür. Dolayısıyla eğitim ve sağlık birbirini destekleyen iki unsur olarak karşımıza çıkmaktadır (Peran, 2005, s.27).

Teknoloji, gelişmekte olan ülkeler için büyük önem taşımaktadır. Bu ülkelerin gelişmiş ülkeler seviyesine çıkabilmesi teknoloji konusundaki gelişmesine bağlıdır. Çünkü teknolojik gelişme daha etkin gıda üretimi iyi bir eğitim sistemi daha hızlı ulaşım ve haberleşme ağının sağlanmasında ve daha verimli sanayi üretiminde önemli bir yeri vardır. Az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin hızlı kalkınabilmelerinin koşulu sanayileşmedir. Sanayileşme süreci ise teknolojik ilerlemeye bağlı olup, teknoloji sayesinde uzun dönemde verimliliği yarisından fazlasına çıkarabilmektedir. Teknolojik gelişmelerde ilerlemeyen ülkeler kalkınma yarışında sonlarda yer alacaktır. Az gelişmiş ya da gelişmekte olan ülkelerin önceliği teknolojik gelişime yönelik politikaların uygulanması gerekmektedir (Taban ve Kar, 2016, s.117).

Gelecekteki kalkınma, büyüme oranları ve refah yaşam için doğal kaynaklar önemlidir. Doğal kaynakları ekonomik kazanç için kısa sürede bilinçsiz şekilde kullanılması gelecekteki nesilleri bu imkândan mahrum bırakmaktadır. İnsanlar hayatlarını idame edebilmek için doğal kaynakları israf etmekte, yakıt veya ihraç yapmak için ağaçları kesmekte ya da tarım alanların aşırı kullanmaktadırlar. Bu sebeple kalkınma politikalarını oluştururken daha bilinçli ve doğal kaynakları daha uzun süre kullanımı sağlayacak politikalar gerçekleştirilmelidir (Özcan, 2011, s.90). Doğal kaynaklar açısından yetersiz koşullara sahip olan az gelişmiş ülkeler, yeteri düzeyde bilim ve teknolojiye sahip olmadıklarından doğal kaynaklardan etkin bir şekilde faydalanamamaktadırlar. Ayrıca bilim ve teknolojiyi geliştirebilecek ya da kullanabilecek nitelikli iş gücüne sahip olmaları gerekmektedir. Kalkınmayı gerçekleştirebilmek için sadece doğal kaynak yeterli değildir (Başol, Durman ve Çelik, 2015, s.69).

Sermaye birikimini birçok iktisatçı kalkınmanın yapı taşı olarak görmektedir. Fakat kalkınmayı tek bir unsurla bağdaştırmak etkili olmayabilir. Çünkü sermaye birikiminin yanı sıra sosyal, siyasal, kültürel, dinsel, teknik ilerleme, girişimci eksikliği gibi birçok etken kalkınmayı etkilemektedir. Sermaye birikimi, toplumun oluşturduğu değerlerin tamamını tüketmeyerek bir kısmını tasarruf edip sermaye malı olarak kullanmak için ayrılmasıdır. Sermaye birikimini sadece alet, makineler, fabrikalar değil eğitim, sağlık ve spor alanlarına da yapılan yatırımlar dâhil edilmektedir (Han ve Kaya, 2006, s.53). Sermaye birikimi, kalkınmaya birçok yönden etkilemektedir Yeni teknolojilerin gelişmesinde, deneyim kazanmada, yaparak öğrenme, sosyal sermayenin oluşumunda, verimli çalışma alanların oluşturulmasında ve farklı dışsallıkların yaratılmasında etkili olmuştur (Karataş ve Çankaya, 2010, s.35).

Kurumlar; iktisadi büyümenin ve gelişmenin temel ya da nihai sebepleri olarak görülmesiyle son zamanlarda iktisatçıların ilgi odağı olmaktadır. Kurumların önemini vurgulayan yaklaşıma göre uzun vadeli iktisadi büyüme ve kalkınma sadece kurumların istikrarlı bir şekilde üretim ve verimliliğe sebep olacak faaliyetlerin desteklenmesi ve teşvik edilmesi sayesinde mümkün olmaktadır. Bu amaçla yapılacak yatırımları teşvik etmeleri bu faaliyetlerde girişimcilerin beklentilerini karşılanabilmesine imkân sağlayabilmek, belirsizlikleri minimuma indirebilmek, kısacası üretim ve yatırım kararlarında özendirilecek rol oynadıkları sürece yatırımlar ve verim artışları gerçekleşecektir. (Pamuk, 2016, s. 40-41).

1.6. Kalkınma ve Büyüme Kavramları Arasındaki İlişki

Ekonomik büyüme ve ekonomik kalkınma çoğu zaman eş anlamlarda kullanılmakta kişi başı gelirdeki artışın yaşam standartlarını olumlu yönde etkileyeceği ve böylelikle refah düzeyinin artacağı düşünülmektedir. Hâlbuki gelirdeki artış her zaman refah düzeyini artırmayabilir bu bir ölçüt değildir. Örneğin; Kuveyt'te yaşayan bir kişinin gelirin yüksek olmasından kaynaklı refah düzeyiyle Amerika, Fransa, İngiltere gibi ülkelerde yaşayan kişilerin refah düzeyleri bir değildir. Bu ülkeler Kuveyt'e göre modernleşme açısından ve gelir dağılımındaki adalet yönünden çok daha iyi konumdadırlar (Kaynak, 2011, s.83).

Kalkınma kavramı, büyüme kavramı ile mukayese edildiğinde kalkınma kavramı daha geniş bir alana hükmettiğini, toplumun sadece iktisadi yapısını değil kültürel, sosyal ve siyasal yapısını değiştirmesi yenilenmesi yani aslında modernleştirmesini ifade etmektedir. Büyümede ise ekonomideki yapısal nitelikten çok niceliksel bakımından

değiştirmesi kişi başına gelirin ve üretimin reel olarak artmasıdır. İki kavram arasındaki önemli nokta, büyüme var olan ekonomiyi kıstas alırken kalkınma var olan ekonomiye razı olmayıp bunun geliştirilmesini esas almaktadır (Taban ve Kar, 2016, s.4).

Büyüme ile kalkınma arasındaki benzerlikler ve farklılıkları şu şekilde ayrıştırmaktadır (Berber, 2006, s.12);

- Ayrımlardan biri ülkelerin zengin veya fakir olması, bu ayrıma göre büyüme olgusu zengin ülkelerde, kalkınma olgusu ise fakir ülkelerde geçerlidir. Dolayısıyla zengin ülkede büyüme yaşanırken, fakir ülke ise kalkınır.
- Büyüme ile kalkınmanın çıkış noktaları birbirlerinden farklıdır. Büyüme çoğunlukla içsel faktörlerin etkisiyle meydana gelmekte iken kalkınma dışsal faktörlerin etkisiyle ortaya çıkmaktadır. Bu yaklaşım büyümenin kendiliğinden geliştiğini ifade ederken, kalkınma ise uyarılma sonucu ortaya çıktığını belirtmektedir.
- İktisadi büyüme makro ve mikro özelliklere sahipken, iktisadi kalkınma sadece makro özelliktedir ve bir süreçtir.
- Kalkınma iktisat politikaları kapsamına dâhil iken, büyümenin kapsamında iktisat teorisi yer almaktadır.

Kalkınmanın başlangıcında kalkınma ile büyüme birlikte hareket edebilir. Fakat bu teorik olarak tam değildir. Kalkınma teorisi yalnız ekonomik değil sosyal, kültürel, psikolojik ve politik gibi etkenlere de bağılıdır (Savaş, 1982, s.5).

BÖLÜM 2: KÜLTÜR EKONOMİSİNİN KAVRAMSAL ÇERÇEVESİ VE ÖZELLİKLERİ

Bu bölümde kalkınma ile etkileşimde olan kültür kavramının tanımı ve özellikleri açıklanmıştır. Toplumlara ait farklı kültürel ürünlerinin dijital dünyada kolayca tanıtılması ve pazarlanmasıyla oluşan kültür ekonomisi tanımlanmış ve unsurları açıklanmıştır. Kültür ekonomisi bağlamında TRC2 bölgesi irdelenmiş ve neden bu bölgenin tahlil edildiği açıklanmıştır. Daha sonra TRC2 bölgesinde yer alan Şanlıurfa ve Diyarbakır hakkında genel bilgiler verilmiştir.

2.1. Kültür Kavramının Tanımı ve Genel Çerçevesi

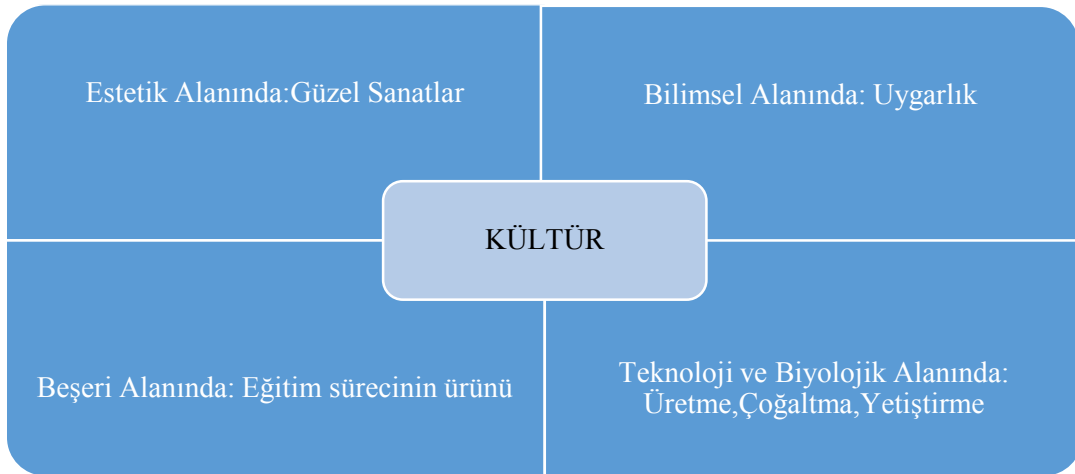
Kültür, bir ulusun geçmişten bugüne kadar tüm yaşam tarzını kapsayan bir belleğe benzetilmektedir. Kültür, maddi ve manevi olguların tamamı kuşaktan kuşağa milletin uzun yıllar boyunca algı, tutum ve davranışlarını yansıtan yaşam biçimlerini miras olarak aktarmaktadır. Sanat, edebiyat, şiir, türkü, tarih, düğün vb. bir milletin yaşam tarzını gösteren unsurlar olarak düşünülmektedir. Kültür giyim-kuşam, yeme, içme, sevgi, saygı, inanç vb. hayatın her alanında insanı sarıp sarmalayan ve yaşam biçimini yansıtan bir duruma getirmektedir (Göçer, 2012, s.50).

Kültür kelimesi Latince dilinde “hasat almak”, “üretmek” manasında gelen ‘cultura’ kelimesinden gelmekle birlikte birçok dilde aynı kelime kullanılmaktadır. Kültür kelimesi zamanla gelişip değişerek birçok anlama bürünmüştür ancak bu olağan bir durumdur, çünkü insanlık tarihi boyunca ‘üretim’ sadece tarımda değil, teknoloji ve düşünce gelişiminde de etkili olan bir kavramdır. Bunun gibi değişimlerin de yaşam tarzlarını etkilemesi kaçınılmaz olmuştur (Usta, 2013, s.461). Kültür, dilimizde genellikle medeniyet, çağdaşlık ve uygarlık kavramları yerine kullanılmakta hatta ilk anlamı olarak kullanılsa da bu kavramların ortak paydasında insan bulunmaktadır (Karşlı, 2016, s.39). Bir milletin geçmişten bugüne değin bütün değer ve alışkanlıkları içerisinde yer alan kültür, sosyal ve psikolojik yapılarıyla karşılaştırıldığında daha geniş bir yer kapsamaktadır. Bu sebeple kültürün incelemesi oldukça zor olmasına rağmen bir toplumu meydana getiren bireylerin hal ve durumlarına yönelik önemli ipuçları bulmaya yardımcı olan kavram konumundadır (Erzi, 2006, s.3).

Kültür bir toplumun bireyleri tarafından paylaşılan belli tutum, inanç, değer ve davranış kalıplarını ifade etmektedir. Bu kültürel kalıplar toplumun bireylerini diğer toplumun bireylerinden ayırmaktadır. Kültürel farklılıklar bireylerin bireysel eğitime

açıklığını, bilgiyi kabul etme ve bireysel yaşam stillerine dâhil etme isteğini etkilemekte olduğunu vurgulamaktadır. Kültür hayatın, düşünmenin ve davranışların bir yoludur. Kültür aile içinde öğrenilir ayrıca günlük yaşamımızda ve karşılaştığımız problemleri çözmede de bize yol göstermektedir. Etnik köken kültür ile yakından ilişkilidir. Etnik kökenler genellikle etkileşimde bulunan ve ortak çıkarları olan belirli bir kültürel gruba veya ırka atıf yapmaktadır. Etnik kökenler kendi aralarında gruplara ayrılmakta bu grupların içerisinde de birçok çeşitlilik yer almaktadır. Kültür dil, din, gelenek, inançlar ve iletişim kurma yöntemleri de dâhil birçok unsuru kapsamaktadır. Kültür olgusu farklı bir şekilde tanımlandığında, ‘burada işlerin nasıl yapıldığıdır’ şeklinde ifade edilmektedir. Bu tanımla birlikte kültürün önemini ve hayatımızı birçok alanda etkilediği sonucuna varılmaktadır (www.culturalpolicies.net).

İnsan ve toplum teorisini oluşturan, belli bir topluma ait, sosyal süreçlerin toplamı ya da toplumların birikimli uygarlığı şeklinde tanımlanan kültür kavramı hem antropoloji dilinde ve yapıtlarında hem de bu temel kavramlara istinaden soyut bir kelime grubundadır. Kültür kavramına birçok anlam yüklenince tanımlanması zor bir hal almaktadır. Aşağıdaki şemada olduğu gibi kültür dört farklı anlamda tanımlanmaktadır (Güvenç, 1979, s.98).

Şekil 2.1. Kültürün 4 farklı anlamda tanımı
Kaynak: (Güvenç, 1979, s.98).

Kültürün dört farklı anlamı Şekil 2.1’de ifade edilmektedir. Kültür, estetik alanında güzel sanatları, bilimsel alanda uygarlığı, beşeri alanda eğitim sürecinin ürününü, teknoloji ve biyolojik alanın da ise üretme, çoğaltma, yetiştirme anlamı taşımaktadır.

Kültür toplumun yaşam tarzını yansıtırken toplumun madde ve insana yönelik davranışlarının belirlenmesidir. Kültürün iki ana işlevi bulunmaktadır. Bunlardan birincisi; inkılapçı (yenilikçi) ve gelişmeci tavır, ikincisi ise koruyucu tavidir. Koruyucu tavır olmadan kaynağa ait olmadan gelişmeci olunamamaktadır (Erkal, 1991, s.10-35).

2.2. Kültür Kavramının Özellikleri

Kültür farklı parçalardan oluşan tertipli ve bütün olarak işlev gören bir sistem olduğunu ve bunun ön plana çıktığını vurgulamaktadır. Kültürü oluşturan bölümlerde tutarlılığın söz konusu olmasına rağmen bu tutarlılığın tam anlamıyla olduğunu söylemek doğru olmamaktadır. Bütün kültürde kişi-grup-kurum çatışması farklı boyutlarda olmaktadır. Lakin bu çatışmalar kültürün bütünlüğüne zarar vermediği müddetçe kültür devamlılığını sürdürülebildiğini aksi takdirde kültürel bunalımın oluşacağı görüşündedir. Belli bir süre süren bu kültürel bunalım daha sonradan tekrar tutarlı bütünlüğüne kavuşmaktadır. Kültürün diğer bir özelliği öğrenebilir olması, kişi toplumun içinde öğrenir ve büyür bu şekilde toplumun bir parçası haline gelir buna da ‘kültürlenme’ denilmektedir. Toplumda yer alan tüm bireyler kültürü paylaşmaktadırlar. Kültür davranışlara ve eylemlere tepki vermektedir. Toplumda içinde veya dışından değişen bir öğeye kültür sistemi tepki verir meydana gelen bu değişikliğe uyum sağlamak için hareketlenir. Kültür simgesel bir özellikte taşımaktadır. Yaşamamızda birçok simge bulunmaktadır: Nikâh yüzüğü, bayrak, para vb. gibi (Aman, 2012, s.138).

Kültür üzerine çalışma yapan pek çok düşünür, aşağıda belirtilmiş olan kültürle ilgili özelliklerde büyük ölçüde görüş birliğine sahiptirler. Bu özellikler: (Luthans,1989, akt. Güney ve Nurmakhmatuly, 2007, s.69).

- Öğrenilir; kültür deneyimleyerek ve öğrenerek kazanılır, kalıtsal biyolojik temeli yoktur.
- Kuşaktan kuşağa aktarılabilir, kültür birikerek artmakta ve bunu yansıtır, bir kuşaktan bir kuşağa aktarılır.
- Kültür bireylere özgü olmayıp bir grup, organizasyon ya da topluluk üyeleri tarafından paylaşılır.
- Kültür semboliktir; bir nesneyi ya da kavramı anlatabilmek için başka bir kavramın kullanılması ya da sembolleştirilmesi konusunda insan kapasitesine dayanmaktadır.

- Kültür kalıplaşmıştır bir kavramın değişmesi diğer kavramların değişmesine yol açmaktadır.
- Kültür, insanların değişime ve değişime uyum sağlama kapasitesine dayanmaktadır. Böylece toplumu etkileyen dış g clere tepki olarak değişir.

2.3. Kültür Ekonomisinin Kavramsal erevesi

Kültürel ekonomi, kamu ve özel kurumların ve hane halklarının tanımlanmış kültürel alanlarda yapılan maddi üretim, harcama ve gelirlerin düzenli bir biçimde toplanması ve toplam ekonomideki etkisinin dönemsel olarak hesaplanması işlemlerin bütünü oluşturmaktadır. Kültür ekonomisinin içerisinde yer alan kültürel alan ekonomik veya sosyal tüm kültürel faaliyetleri kapsayan bir etki alanını ifade eder. Resmi olmayan ve sosyal etkinlikleri de içerisinde barındıran tüm kültürel faaliyetleri de içerebilmektedir. Kültürel alanlar şu şekilde gruplandırılabilir (www.tuik.gov.tr).

- Kültürel ve doğal miras
- Gösteri sanatları ve kutlama
- G rsel sanatlar ve el sanatları
- Kitap ve yazılı basın
- G rsel, işitsel ve interaktif medya
- Tasarım ve yaratıcı hizmetler

Kültür kavramı üzerinde yapılan çalışmalarda kültür ve yaratıcı endüstriler adı kapsamında şehirlerde ekonomik hedeflerde belirleyici bir hal almaya başladığı 1970'lerden beri 'kültür ekonomisi' kavramı daha çok kullanılmakta olduğu belirtilmektedir. Kültürün end strileşerek yükselmesi bugünlerde kalkınmanın ana amaçları olarak kabul edilmekte ve buna istinaden politikaların yapılması ve uygulamaya konulan örneklerin artmasıyla birlikte tartışılmaktadır. Kültür endüstrisi ve yaratıcı endüstrilerin bölge iktisadına dolaysız ve önemli katkılarının olduğunu ve kayda değer ekonomik girdi oluşturduğunu bunun yanı sıra kültürel altyapının iyileştirilmesi ve kültürel çeşitliliğin korunması açısından önemli olduğunu belirtmektedir (Dündar, 2016, s.74). Kültürel ekonomik yapı, koşulları ve bağlamı her dönem  zg nd r ve bunların incelenmeye değer olduğunu belirtmektedir. Bu tarihsel süreçte yaşanılan değişimler ve

dönüşümleri son çeyrek yüzyılda tahlil etmek tartışıp ve değişimleri belirlemeye çalışmak yerine, son çeyrek yüzyılı tahlil etmek daha bilimsel bir tutum olmaktadır (Özdemir, 2012, s.34).

Kültürel ve ekonomik bağ, coğrafyaları yakınlaştıran ve bireyler arasındaki bağı güçlendiren hayati iki güçtür. Yolların kesiştiği ve dört yol ağzlarında çarşılar kurulur ve agoralar orda olmakta şehirler oralarda kurulmaktadır. İnsanlar, toplumlar, ülkeler arasındaki ekonomik ve kültürel bağ artıkça zenginlik meydana gelmektedir. Günümüzde küresel ekonomi bu bağı kurumsallaşmasına ve yeni teknolojilerin ilerlemesine dayanmakta olduğunu belirtmektedir. Kültür ekonomisi, input (girdi) kültürel ve yaratıcı emek iken output (çıkıtı) ise fikri mülkiyet hakları tarafından korunan yapıtları tüketiciyle buluşturan endüstriler toplamıdır. Ekonomik çalışma alanı olarak görülen kültürün değeri azaltmamakta aksine iletişim ve etki değerlerinin alanlarını arttırmakta olduğunu vurgulamaktadır. Kültür ekonomisi asıl değerleri ve yerel değerlerini dünya çapında tanınmasını sağlamaktadır (Erataş, Alptekin ve Uysal, 2013, s.27).

Birçok politikacı ve akademisyen özellikle Latin Amerika ve Avrupa da kültürel politikanın ekonomik yönleriyle anlaştığında ‘kültür ekonomisi’ ya da ‘kültürel ekonomi’ kavramlarını kullanmaktadırlar. Kültürel ekonomi ister kamu ister özel mülkiyete ait olsun tüm miras ve kültürel endüstrilere, yaratıcı ve performans sanatlarının ekonomik analizlerin uygulayıcısıdır. Kültürel sektörünün ekonomik organizasyonu ve bu sektördeki üreticilerin, tüketicilerin ve hükümetlerin davranışlarıyla ilgilidir. Bu konu kurumsal ekonomi, kamu politikası, refah ekonomisi, neoklasik, radikal ve akım yaklaşımlar içermektedir (The United Nations, 2010, s. 5).

Kültürel ekonomi veya kültür ekonomisi gibi ifadeler özellikle son çeyrek asırda ortaya çıkmaya başlamaktadır. Kayıt dijital teknoloji, görsel-işitsel, medya, bilişim, turizm gibi yaşamı dönüştüren çeşitli kültür endüstrisi ve sektörün yaşamı dönüştüren hızlı ve köklü değişikliklerde etkisi büyük olmaktadır. Toplumların hızla elektronik, sanal ve dijital kültür bağlamlarına geçişi, belirtilen dinamiklerin ve hizmetlerle aktörleri de yanında getirmektedir. Mevcut kültürel bellek; hızla elektronik, sanal ve dijital ortama aktarılmaya başlanmaktadır. Kültürel yaratım, aktarım ve tüketim, farklılaştırılmaktadır (Özdemir, 2012, s.12). Kültür ekonomisi ve endüstrisi, bir taraftan kültürel yayılmacılığın ve tek türleşmenin, diğer taraftan da yerli, ulusal, bölgesel ve milli zenginliğin, hazinenin, belleğin dünya çapında aktarılmasını sağladığı bir gerçek olmaktadır (Özdemir, 2012, s.23).

Kültürel ekonomi yaratıcılık, entelektüel ile kültürel sermaye temel kaynakları olan faaliyet, endüstri ile hizmetleri kapsamaktadır. Kültürel sermaye var olan bir grubun paylaştığı inançları, gelenekleri, tutumları, değerleri, kültürel eğilimleri ve iş yapma biçimi gibi toplumda öğrendiği ya da edindiği beceriler olarak tanımlanmaktadır. Kültürel ekonomide kültür ürünleri somut(kitap gibi) ya da soyut(tiyatro gibi) olarak iki şekilde ayırmaktadır (Aksoy ve Enlil, 2011, s.25). Ülkelerin ekonomik ve sosyal başarısında ana kaynaklarda kültürel faaliyet yer almaktadır. Kültür endüstrisinden sağlanan gelir gelişmiş ülkelerin gelirlerinin büyük bir kısmını oluşturmaktadır. Kültür faaliyetleri disiplinler arası bir alana sahip olmakla birlikte bu faaliyetler; edebiyat, ekonomi, tarih, sosyoloji, işletme, arkeoloji, iletişim, sanat ve mimarlık gibi geniş ve çeşitli disiplinlerin kapsamına dâhil olabilmektedir (Karakullukçu, 2013).

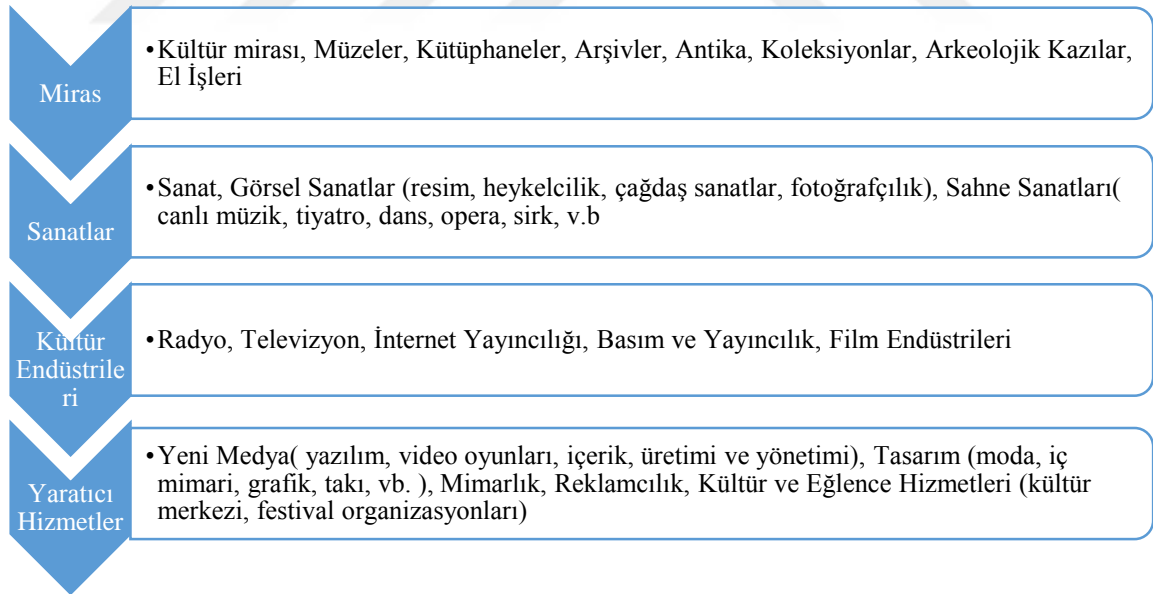
Kültür ekonomileri dâhilinde yapılan çalışmalarda, bilimsel verilerden yararlanarak kültürel yatırım ve tanıtım politikalarına ilişkin hedefler önemli olmaktadır. Kültürel ekonomi çalışmalarında hedeflenen amaçları şu şekilde sıralanmaktadır (Aksoy ve Enlil, 2010, s. 25, akt. İncekara ve Hobikoğlu, 2013).

- Kültür ekonomisi altyapı eksikliklerini belirleyebilmek, bu sektörde yatırım-çıktı analizi yapabilmek,
- Kültür sektörlerinin doğrudan ve dolaylı katkısını ölçümleyebilmek, gelişim politikalarını saptayabilmek
- Kültür ekonomisinde kapasite saptaması yapabilmek yeni kapasite oluşumunda şartları araştırabilmek
- İstihdama yönelik politikaları oluşturabilmek, Avrupa Birliği kültür ekonomisi verileriyle eşgüdümlü veri çalışmalarını sürdürebilmek,
- Kültür alanındaki gelişmeleri karşılaştırabilmek ve sistematik veri toplamının sürdürülebilirliğini sağlayan bir yapı oluşturabilmek
- Kültür sektöründe yapılan yatırımlar sonucu potansiyel değerleri hesaplayabilmek,
- Kültür yatırımlarının kamu, özel-sivil- gönüllü girişimler arasında paylaşırabilmek

2.4. Kültür Ekonomisinin Unsurları

Kültür ekonomisi miras, sanatlar, kültür endüstrileri, yaratıcı hizmetler şeklinde dört ana başlıkta şekil 2.2’de ki gibi incelenebilmektedir (UNCTAD, 2008, akt. Aksoy ve Enlil, 2010, s.25).

- Miras, hem soyut hem de somut olabilmekte, geleneksel ve tarihi bilginin korunması ve canlandırılmasıdır. Miras; kültür mirası, müzeler, kütüphaneler, arşivler, antika, koleksiyonlar, arkeolojik kazılar, el işlerinden oluşmaktadır.
- Sanatlar, görsel sanatlar yani içerisinde yer alan resim, heykelticilik, çağdaş sanatlar, fotoğrafçılıklardan ve sahne sanatlarına dâhil olan canlı müzik, tiyatro, dans, opera, sirk, vb. gibi etkinliklerden oluşmaktadır.
- Kültür endüstrilerinde geniş medya araçları olan radyo, televizyon, internet yayıncılığı, basım ve yayıncılık ve film endüstrilerinden oluşur.
- Yeni Medya(yazılım, video oyunları, içerik, üretimi ve yönetimi), Tasarım (moda, iç mimari, grafik, takı, vb.), Mimarlık, Reklamcılık, Kültür ve Eğlence Hizmetleri (kültür merkezi, festival organizasyonları) şeklinde tanımlanmaktadır.

Şekil 2.2. Kültürel unsurlar

Kaynak: UNCTAD, 2008, akt. Aksoy ve Enlil, 2010, s.25

2.5. Kültür ve Ekonomik Kalkınma Arasındaki İlişki

Kültür ile ekonomi kavramların arasındaki ilişki, farklı açılardan incelenebilmektedir. Ekonominin kültürel boyutu ve kültürün ekonomik boyutu 'ikiz kavram' olarak incelenmektedir. İlk başta ekonominin kültürel bir yanın bulunduğunu, kültüründe ekonomide bir yanı olduğunu kabul edilmesi gerekmektedir. Ekonominin de her türlü değer üretim ve tüketim sürecini kapsadığı varsayımı esas alındığında, bütün kültürel alanlar, gelenekler, unsurlar ve faaliyetler de, çeşitli açılardan olsa da, ekonomi bilim dalının inceleme alanına dâhil olmaktadır (Özdemir, 2012, s.29).

Weber, kültür ve ekonomik faaliyet arasındaki ilişkiyi araştırırken, kültürün ekonomik faaliyetleri şekillendirdiğini ortaya koymuştur. Weber'e göre her toplum bir kültüre sahiptir ve toplum kendi inanç ve değerler sistemine kültür yoluyla sahip olmaktadır (Usta, 2013, s.462).

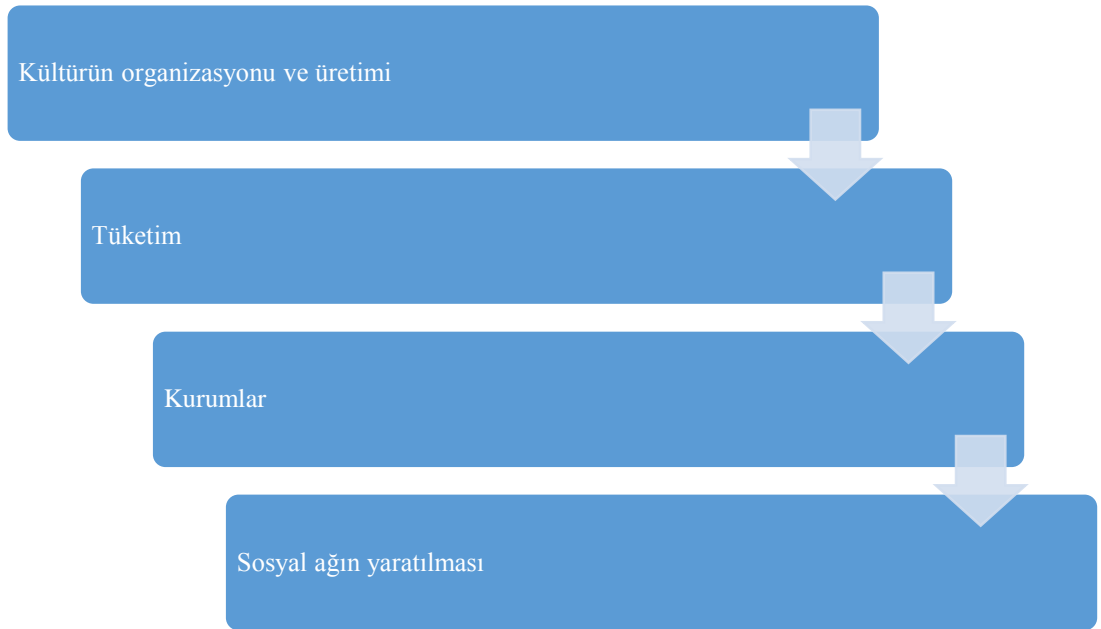
Günümüzde kültüre verilen önem, en az kalkınmanın diğer bileşenleri kadar ilgi çekmektedir. Kültürün kalkınmanın temel yapı taşı olduğu ve genel kabul gördüğü söylenebilir. Kültürün ekonomiye bakan tarafını kullanabilen ülkeler, kendi yerel ve ulusal kültürel değerlerini iletişim teknolojilerinin tüm olanaklarından istifade ederek dünya pazarına açılabilirler. İletişim yereli küresele açmakta ancak çeşitliliğin yanı sıra tek türleşmeyi de beraberinde getirmektedir. Artık kültür küresel akışın önemli bir parçası olmaktadır. Kültürel etkinlikler hemen hemen her gün farklı kanallardan iletilmekte ve bu iletiler dünya üzerinde herhangi bir yerden tüketilebilmektedir. Kültür büyük bir bölümü düşünceler, sözcükler, görüntüler, sesler vb. şekillerde gerçekleştiğinden dünyanın dört bir yanına daha kolay aktarılabilir. Aslında bu aktarım giderek kolaylaşmakta çünkü kültür giderek daha fazla dijital bir şekilde var olmaktadır (Ritzer, 2012, s.262, akt. Ortakçı, 2017, s.1730).

Kalkınmanın esas dinamiği, itici ya da sürükleyici etkeninin insan olmasıdır. Bu etkeni aktifleştiren ise toplumun değerleri, normları yani kültürüdür. İnsanın itici gücü kültür ile ilişkilidir ve sonucunda ekonomik kalkınmayı önemli bir şekilde etkilemektedir. Ekonomideki değişimler belli bir süreden sonra kültürü de etkilemektedir. Bu sebeple kültürdeki değişimle ekonomideki değişimler etkileşim halinde olmaktadır. Lakin vurgulamak gerekir ki bu etkileşim gecikmeli olmakla birlikte buna rağmen kültürü etkilemektedir. Değişimlerle birlikte geleneksel üretimden çıkıp pazar için üretim yapan bir toplum haline gelinebilecektir. Toplumun yeni teknolojiye duyarsız olması halinde bu

süreç engellenecek kültürel ya da ekonomik yapıyı değiştirmemektedir (Altay, 2005, s.117-119).

Ekonomik krizlerde kültürel ekonominin sağladığı istihdam nispeten daha dayanıklıdır. Sanayinin durağanlaştığı dönemlere rağmen kültürel istihdamda canlanma ve genişleme yaratabilmektedir. Yaratıcı ve kültürel sermaye ve kültür ekonomisinin temel girdileri sanayideki hammadde fiyat değişikliklerine karşı duyarsız olmaktadır (Ekşioğlu, 2013, s.5). Yerel kalkınmanın temel unsurlarından biri kültür ekonomisidir. Kültür, yaratıcı ortamların gelişimini destekleyerek iş alanları sağlamakta ve bununla beraber kültürün ait olduğu ülkenin imajını iyileştirmekte ve kültürel ürünlere rağbeti artırarak kültürü daha ilgi çekici hale getirmektedir. Ülkeler günümüz ekonomisinde kültürü esas alarak gelişim stratejileri oluşturmaktadırlar. Kültür ekonomik kazançtan sanat etkinliklerine, sosyal iletişimden yerel imaja, turizme ve kültür endüstrisine kadar dayanan geniş bir yelpazede etkinlik göstermektedir. Kültür öğelerinin tüketim malı şeklinde algılanması kültürü kuşaklar boyu korunmakta ve ekonomiye katma değer yaratmaktadır (İncekara ve Hobikoğlu, 2013).

Literatürde geniş yer kapsayan kültür ve kalkınma, kültürel etkilerin ekonomik gelişmeyi en az dört biçimde etkilemektedir (Altay, 2005, s.122). Bunlar aşağıdaki gibi tasnif edilmektedir.

Şekil 2.3. Kültürel etkilerin ekonomik gelişmeye etkileri
Kaynak: (Altay, 2005, s.122)

Şekil 2.3'te kültürlerin farklılıklar ekonomi üzerinde organizasyon ve üretim üzerine, tüketim üzerine, kurumlar üzerine ve sosyal ağın yaratılmasında etkili olmaktadır.

2.6. Kültürel Ekonomi Bağlamında TRC2 Bölgesi

Kültür ekonomisi ülkelerin gelişmesi için önem arz eden parametrelerin başında gelmektedir. Kültür ekonomisinin unsurları ayrı ayrı ele alınıp, tahlil edildiği zaman söz konusu ilin, bölgenin veya ülkenin gelişmişliği hakkında fikir sahibi olunabilmektedir. Bu çalışma ile TRC2 bölgesini oluşturan iller ayrı ayrı ele alınmış, önce iller akabinde bahse konu bölgenin kalkınmasına ilişkin resim gün yüzüne çıkarılmıştır. Kültürel miras, sanatlar, kültür endüstrileri ve yaratıcı hizmetler gibi kültür ekonomisine konu olan faaliyetler TRC2 bölgesi ile birleşince gerek bölgenin gelişmişliği gerekse de iç potansiyeli analiz edilmiş olmaktadır. Hiç şüphe yok ki TRC2 bölgesinin çalışmaya konu edilmesi köklü tarihi ve kültürel dinamikleri ile alakalı olmaktadır. Şanlıurfa ve Diyarbakır'dan oluşan TRC2 bölgesini daha iyi analiz edebilmek için TRC2 bölgesinin tarihsel arka planı ve Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajanslarının var olma serüvenini irdelemek önem arz etmektedir.

Türkiye, Bölgesel Kalkınma Ajansları ile ciddi anlamda ilk defa üye adaylığının tescil edildiği 1999 Helsinki zirvesi sonunda tanışmıştır. Avrupa Birliği Komisyonunun hazırlamış olduğu Katılım Ortaklığı Belgesi'nde orta vadede yapılması gereken düzenlemeler arasında söz konusu ajansları oluşturmak yer almış ve buna yönelik yasal düzenlemelerin gerçekleştirilmesi için süreç başlatılmıştır (Hasanoğlu ve Aliyev, 2006, s. 81).

Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajansları Düzey 2 olan 26 ayrı bölge merkez kabul edilmek suretiyle, 5449 sayılı Kalkınma Ajanslarının Kuruluşu, Koordinasyonu ve Görevleri Hakkında Kanununun 25.01.2006'da kabul edilmesi ile yasallaşmış bulunmaktadır.

Kalkınma Ajanslarının kurulmasının nedenlerinden biri hem az gelişmiş yörelerin, hem de bütün yörelerin, potansiyellerini (beşeri ve sosyal sermaye dâhil) harekete geçirerek, ülkenin topyekün gelişmesine yeni bir ivme kazandırabilmek ve rekabet gücünü artırabilmek için yerel kurumsal yapılara duyulan ihtiyaç olarak karşımız çıkmaktadır. Bölgelerin sosyo-ekonomik analizlerinin yapılması, bölgesel politikaların belirlenmesi ve AB Bölgesel İstatistik Sistemi ile karşılaştırılabilir veri tabanı

oluşturulması amacıyla ülke genelinde üç düzeyde istatistiki bölge birimleri oluşturulmuştur. Söz konusu sınıflandırmada Düzey 3 kapsamındaki istatistiki bölge birimleri 81 adet olup il düzeyindedir. Her il istatistiki bölge birimini tanımlamakta, Düzey 2 istatistiki bölge birimi Düzey 3 kapsamındaki komşu illerin gruplandırılması sonucu tanımlanmış olup, 26 adet olarak açıklanmıştır. Düzey 1 istatistiki bölge birimi ise Düzey 2 istatistiki bölge biriminin gruplandırılması sonucu tanımlanmış olup, 12 adettir. Bahse konu yapılar bu sınıflandırmada merkezleri de belirtilmiş olan Düzey 2 kademesinde 26 ayrı bölgede kurulan birimlerdir. Bu istatistiki bölge birimlerinin oluşturulması AB'ye uyum kapsamında atılan adımlardan biri olarak düşünülmektedir (Aydın, 2012, s. 32-33).

Tüm bu bilgiler ışığında, İstatistiki Bölge Birimleri Sınıflandırılması (İBBS), Avrupa Birliği İstatistik Bürosu tarafından AB'de yapılacak bölgesel istatistikler de belli bir sistem oluşturmak için geliştirilmiştir. İBBS, Türkiye'nin AB üyelik sürecinde yapması gereken koşullardan biridir. İBBS'nin amacı; bölgesel politikaların sınırlarının belirlenmesi, bölgenin sosyo-ekonomik analizinin yapılması ve AVRUPA ile bölgesel istatistiklerin karşılaştırılabilmesidir. 2001 yılında istatistiki bölgelerin belirlenebilmesi için çalışmalar başlatılmış ve bu çalışmalar için Devlet Planlama Teşkilatı, Devlet İstatistik Enstitüsü ve İçişleri Bakanlığı görevlendirilmiştir. 2001 yılından TÜİK ve DPT tarafından hazırlanan İBBS raporu Bakanlar Kurulu 2002/4720 sayılı Kararı ile 22 Eylül 2002 tarihli Resmi Gazetede yayımlanmıştır (www.tuseb.gov.tr).

3 aşamalı bölge sistemi oluşturulurken; 81 il Düzey 3 şeklinde tanımlanmıştır. Ekonomik, sosyal ve coğrafi yönden benzerlik gösterme komşu iller ise bölgesel kalkınma planları ve nüfus büyüklükleri de göz önünde bulundurularak Düzey2 (26 adet) ve Düzey1 (12 adet) bölgeleri belirlenmiştir. Tablo 2.1'de Türkiye'nin İBBS gösterilmiştir (www.resmigazete.gov.tr).

Tablo 2.1: Türkiye'nin İBBS

Kod	Kod	Düzey 1(12 bölge)	Düzey 2 (26 alt bölge)	Düzey 3 (81 il)
TR1	TR10	İstanbul	İstanbul alt bölgesi	İstanbul
TR2	TR21	Batı Marmara	Tekirdağ alt bölgesi	Tekirdağ, Edirne, Kırklareli
	TR22		Balıkesir alt bölgesi	Balıkesir, Çanakkale
TR3	TR31	Ege	İzmir alt bölgesi	İzmir
	TR32		Aydın alt bölgesi	Aydın, Denizli, Muğla

	TR33		Manisa alt bölgesi	Manisa, Afyonkarahisar, Kütahya, Uşak
TR4	TR41	Doğu Marmara	Bursa alt bölgesi	Bursa, Eskişehir, Bilecik
	TR42		Kocaeli alt bölgesi	Kocaeli, Sakarya, Düzce, Bolu, Yalova
TR5	TR51	Batı Anadolu	Ankara alt bölgesi	Ankara
	TR52		Konya alt bölgesi	Konya, Karaman
TR6	TR61	Akdeniz	Antalya alt bölgesi	Antalya, Isparta, Burdur
	TR62		Adana alt bölgesi	Adana, Mersin
	TR63		Hatay alt bölgesi	Hatay, Kahramanmaraş, Osmaniye
TR7	TR71	Orta Anadolu	Kırıkkale alt bölgesi	Kırıkkale, Aksaray, Niğde, Nevşehir, Kırşehir
	TR72		Kayseri alt bölgesi	Kayseri, Sivas, Yozgat
TR8	TR81	Batı Karadeniz	Zonguldak alt bölgesi	Zonguldak, Karabük, Bartın
	TR82		Kastamonu alt bölgesi	Kastamonu, Çankırı, Sinop
	TR83		Samsun alt bölgesi	Samsun, Tokat, Çorum, Amasya
TR9	TR90	Doğu Karadeniz	Trabzon alt bölgesi	Trabzon, Ordu, Giresun, Rize, Artvin, Gümüşhane
TRA	TRA1	Kuzeydoğu Anadolu	Erzurum alt bölgesi	Erzurum, Erzincan, Bayburt
	TRA2		Ağrı alt bölgesi	Ağrı, Kars, Iğdır, Ardahan
TRB	TRB1	Ortadoğu Anadolu	Malatya alt bölgesi	Malatya, Elazığ, Bingöl, Tunceli
	TRB2		Van alt bölgesi	Van, Muş, Bitlis, Hakkâri
TRC	TRC1	Güneydoğu Anadolu	Gaziantep alt bölgesi	Gaziantep, Adıyaman, Kilis
	TRC2		Şanlıurfa alt bölgesi	Şanlıurfa, Diyarbakır
	TRC3		Mardin alt bölgesi	Mardin, Batman, Şırnak, Siirt

Kaynak: (www.resmigazete.gov.tr)

2.7. TRC2 Bölgesi (Diyarbakır – Şanlıurfa) ve Karacadağ Kalkınma Ajansı

Türkiye'nin Güneydoğu Anadolu bölgesinde bulunan ve İİBS kapsamında TRC2 olarak tanımlanan Diyarbakır-Şanlıurfa illeri, Suriye ve Irak başta olmak üzere Ortadoğu ülkeleri ile geçmişten gelen ilişkilere sahip sınır bölgesinde yer almaktadır. TRC2 bölgesi batısında Gaziantep, Adıyaman ve Malatya, kuzeyinde Elazığ ve Bingöl, doğusunda Mardin ve Batman illeri ve güneyinde Suriye ile sınır komşusudur.

Bölgesel ekonomik kalkınma ve sosyal gelişme alanında gerçekleşen yapısal dönüşümün ve sürdürülebilir kalkınmanın en önemli kurumları arasında yer alacak olan “kalkınma ajansları” Devlet Planlama Teşkilatı (DPT) koordinasyonunda kurulmaya ve faaliyete geçmeye başlamıştır. Kalkınma ajansları; hem ulusal, hem de bölgesel-yerel düzeyde öncelikli olarak istihdam ve gelir olmak üzere ekonomik ve sosyal verilerin iyileştirilmesine, bölgeler arası ve bölge içi gelişmişlik farklarının en aza indirilmesine ve

bu sayede ülke genelinde refah düzeyinin artırması ve istikrarın sağlanabilmesine olumlu katkıda bulunmaktadır (www3.kalkinma.gov.tr).

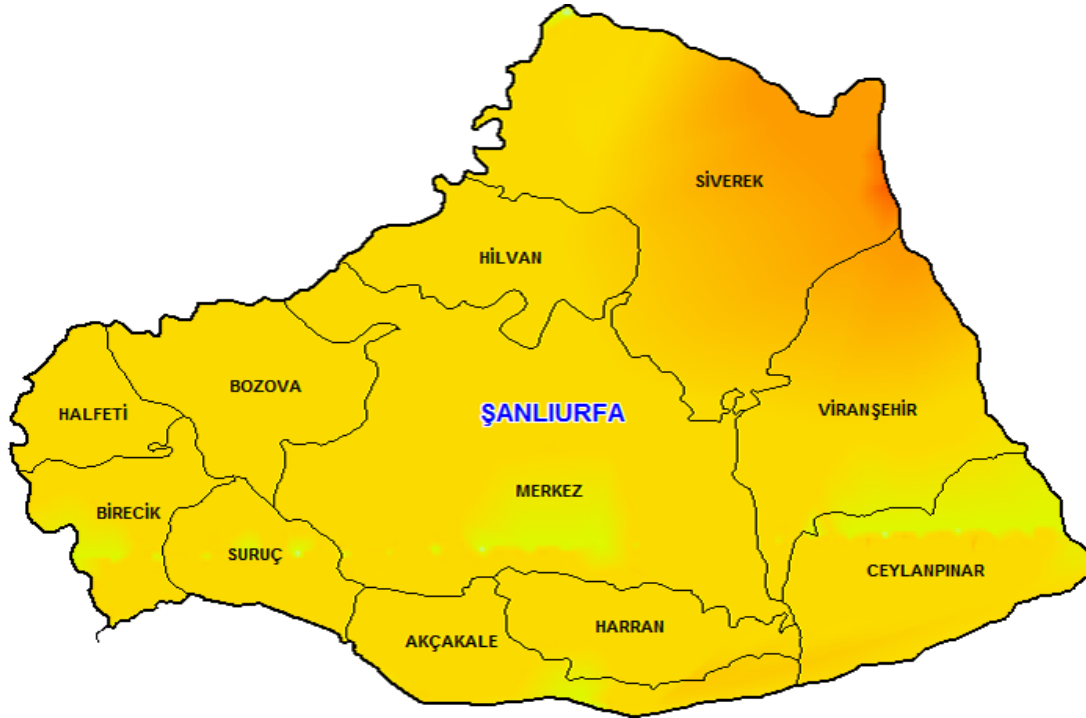
Karacadağ Kalkınma Ajansı, 22 Kasım 2008 tarihli Resmi Gazete’de yayımlanan 10 Kasım 2008 tarih ve 2008/14306 sayılı Bakanlar Kurulu Kararı ile Diyarbakır ili merkez olmak üzere, Diyarbakır ve Şanlıurfa illerine hizmet vermek üzere kurulmuştur. 20 Ağustos 2009 tarihinde Ajans Genel Sekreterinin göreve başlamasıyla kuruluş ve kurumsallaşma çalışmalarını hızlı bir şekilde sürdüren Ajansın açılışı 5 Aralık 2009 tarihinde gerçekleştirilmiştir (www.karacadağ.gov.tr).

Karacadağ Kalkınma Ajansı, 26 Nisan 2010 tarihinden itibaren Avrupa Bölgesel Kalkınma Ajansları Birliği (EURADA)’ne üye olmuştur. Ajans, EURADA üyesi olmakla, farklı ülkelerde kurulmuş olan bölgesel kalkınma ajansları ile bilgi ve tecrübe paylaşma, bölgesel ekonomik kalkınmada “iyi örnekleri” ve yenilikçi teknikleri yakından takip etmektedir. TRC2 Bölgesinde yaygınlaştırma, farklı kalkınma ajansları arasında işbirliği projeleri geliştirme, AB bölgesel kalkınma stratejileri hakkında bilgi sahibi olma fırsatını bulmaktadır. TRC2 Bölgesi’nin vizyonu; “Bölge kalkınması için uluslararası standartlarda hizmet veren öncü bir kurum olmaktır” (www.karacadağ.gov.tr).

2.7.1. Şanlıurfa ilinin genel profili

Birçok dine ev sahipliği yapan ve dinsel bir merkez olan Urfa şehri Güneydoğu Anadolu’nun tarihinde önemli bir yere sahip olmaktadır. M.Ö. 2000’li yıllarda Harran’daki insanlar uzun yıllar boyunca din açısından önemli bir yere sahip olan Ay tanrıçası ‘Sin’e tapmışlardır. Sin, putperestliğin başlangıcı olarak görülmekte ve Sabii’lerde yıldızlara dayanan inanç sistemini geliştirmişlerdir. Ayrıca Hz. İbrahim ile başlayan tek tanrı inancının doğuş yeri Harran olarak bilinmektedir (www.gap.gov.tr).

Şekil 2.4’te görüldüğü üzere Şanlıurfa’da 11 ilçe bulunmaktadır. Bunlar; Akçakale, Birecik, Bozova, Ceylanpınar, Halfeti, Harran, Hilvan, Siverek, Suruç ve Viranşehir’dir. Urfa’nın %22’si dağlardan, %16’sı ovalardan, %62’si platolardan oluşmaktadır. Kuzeyden güneye yönüne doğru gidildikçe genelde düzlüklerden oluştuğu görülmektedir (www.cografya.gen.tr).

Şekil 2.4. Şanlıurfa ili ve ilçeleri
Kaynak: (www.enerjiatlası.com)

Şanlıurfa kenti Paleolitik Çağ'dan günümüze kadar birçok medeniyeti bünyesine dâhil etmiştir. Urfa'ya iskân tarihi olarak bakıldığında Anadolu'nun en eski ve en erken çağlara dair kalıntıların yer aldığı yerleşim yeri olduğu görülmektedir. Geçiş dönemleri olan pleistosen ve peleistosen-holosen zamanlarında özellikle su kaynaklarının sayısının bol olması, Fırat ve Dicle Nehirlerinin oluşturduğu alanlar içerisinde kalması; barınak, araç gereç yapımında hammaddenin bol olması, iklim koşullarının uygun olmasıdır. Özellikle Mezopotamya'da yaşayan toplulukların yeni yer arayışı ya da kaynak arayışı nedeniyle kuzeye doğru gitmeler, Urfa'nın ticaret yollarının üzerinde yer alması yüzyıllar boyunca insanların bu bölgeye yerleşmesine tanık olmuştur. Mezopotamya'nın kuzeyinde 'bereketli Hilal' adıyla anılan bölge içerisinde kendine has kültür unsurlarıyla dünyada ileri gelen kentlerin arasında yer almıştır (İlaslan ve Yıldırım İlaslan, 2019).

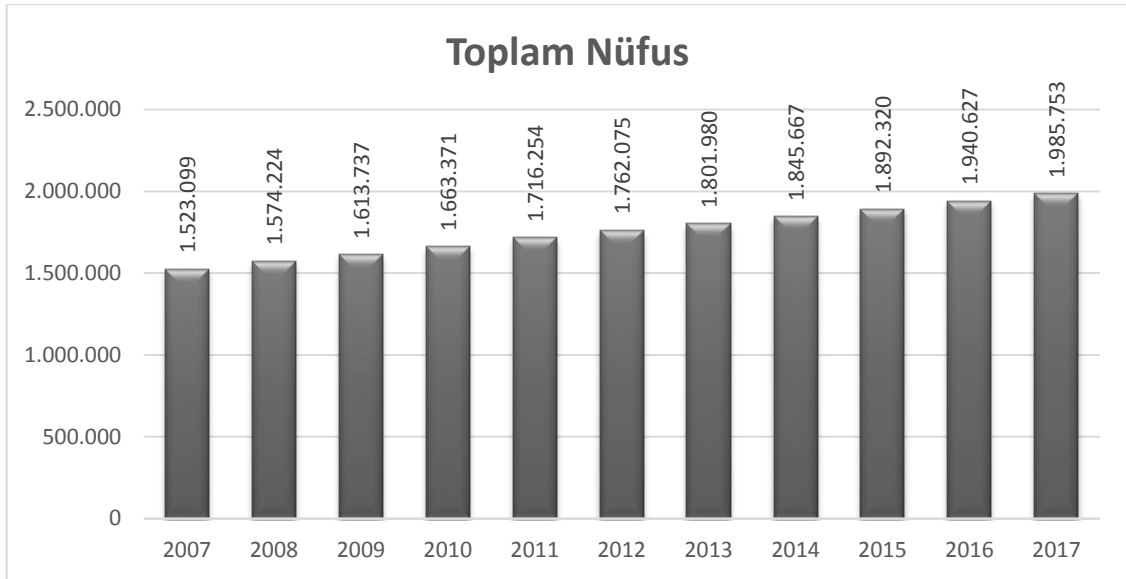
Peygamberler şehri olarak adlandırılan Urfa kentinin 8000 yıl öncesine kadar uzanan zengin bir tarihe sahiptir. Hatta rivayetlere göre hazret-i Âdem ve Havva'nın bir süre Urfa da kaldığı söylenmektedir. Arap tarih yazarlarına göre 'Tufan' dan sonra Nuh'un kurduğu 18 şehirden biri Urfa'dır. Böylece ilk yerleşim merkezlerinden biri olmaktadır. Urfa şehri kurulduğundan beri birçok efsane de ve hikâye de yer almıştır. Harran Üniversitesi dünyanın ilk üniversitesi olarak bilinmekte ve ilk çağların kültür merkezi olmaktadır (www.cografya.gen.tr).

Urfa, yüzyıllardan beri doğu ve batının kesiştiği noktalarının en hayati ve en hareketli kentlerden biri olmaktadır. Kültür ve ticaret açısından Doğu ve Batı dünyasını birleştiren eski ve önemli yollar düzeninde kilit nokta olması, bu bölgenin tamamında eskilerden beri parlak ve uygarlık seviyesinde yaşayan şehirler kurulmasına zemin hazırlamıştır (www.ekitap.kulturturizm.gov.tr).

Birçok ilklere öncelik ettiği akademik olarak kanıtlanana Urfa'nın Balıklıgöl bölgesi yakınındaki arkeolojik çalışmalarda bulunan ve Şanlıurfa Arkeolojik Müzesi'nde sunulan "11.500 senelik Dünyanın En Eski Heykeli" kent merkezine 17 km uzaklıktaki, çağımızın değerli arkeolojik bulgu olarak ifade edilen "11.500 senelik Dünyanın En Eski Tapınağı" ilk buğday ve mercimeğin ana yurdudur. Resimlerin taşa yontulup ardından tuvale düzenlenmesiyle resim ve mimarlığın bir sanat dalı haline gelme sürecini başlangıcı, Göbeklitepe'nin dünyada ilk defa hayvanların ehlileştirildiği yer olarak kabul edilmekte ve aynı zamana ait araştırılmayı bekleyen birçok sit alanı sadece Urfa'ya ait başka emsali olmayan arkeolojik varlıklardır (www.sanlıurfayikob.gov.tr).

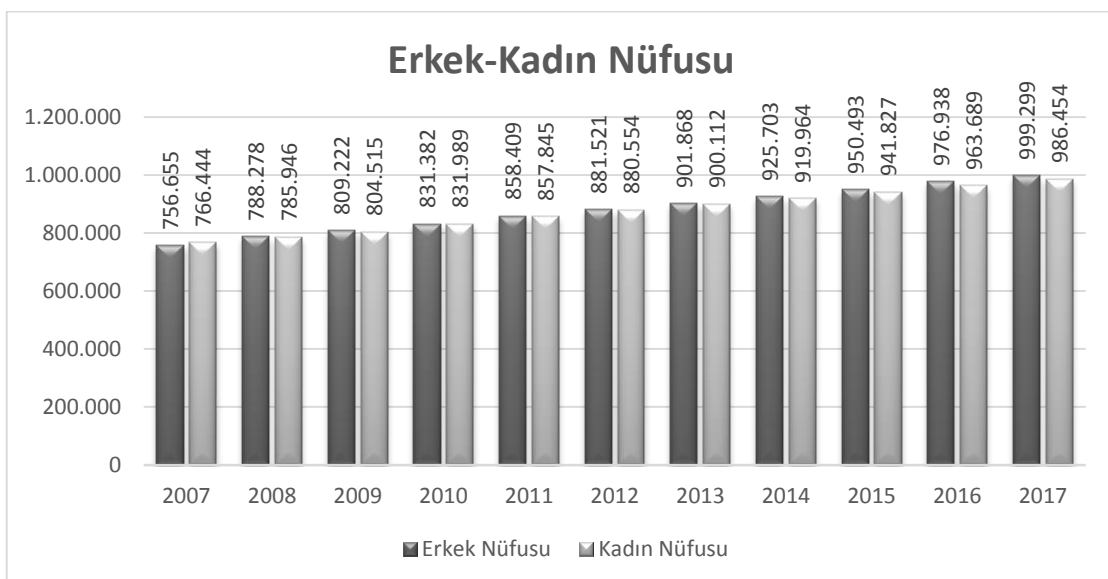
Şanlıurfa ekonomisinin büyük bir kısmında tarım sektörü hâkimdir. Tarım sektörünün yanı sıra hayvancılık, tarıma dayalı sanayi, turizm ve enerji yer almaktadır. Atatürk Barajı sayesinde elektrik üretimi ve balıkçılık sektörleri de yer almaktadır. Tarıma dayalı sanayi içerisinde hububat ve pamuk ağırlıklıdır (www.sanlıurfa.bel.tr)

TÜİK'ten 2007-2017 yıllarından alınan veriler incelendiğinde Şanlıurfa merkezleri ve 11 ilçenin nüfusu dâhil olduğu toplam nüfusun gösterildiği şekil 2.5'de nüfusun sürekli arttığı net bir şekilde görülmektedir. 2007 yılında 1.523.099 olan toplam nüfus sayısı 2008'de nüfus 51.125 artmış 1.574.224'e yükselmektedir. 2009 yılında 1.613.737 nüfusa sahip olan Urfa ili 2010, 2011, 2012., 2017 yıllarında da artışın devam edildiği görülmektedir. 2017 yılından Urfa'nın toplam nüfusu 1.985.753 olmaktadır.

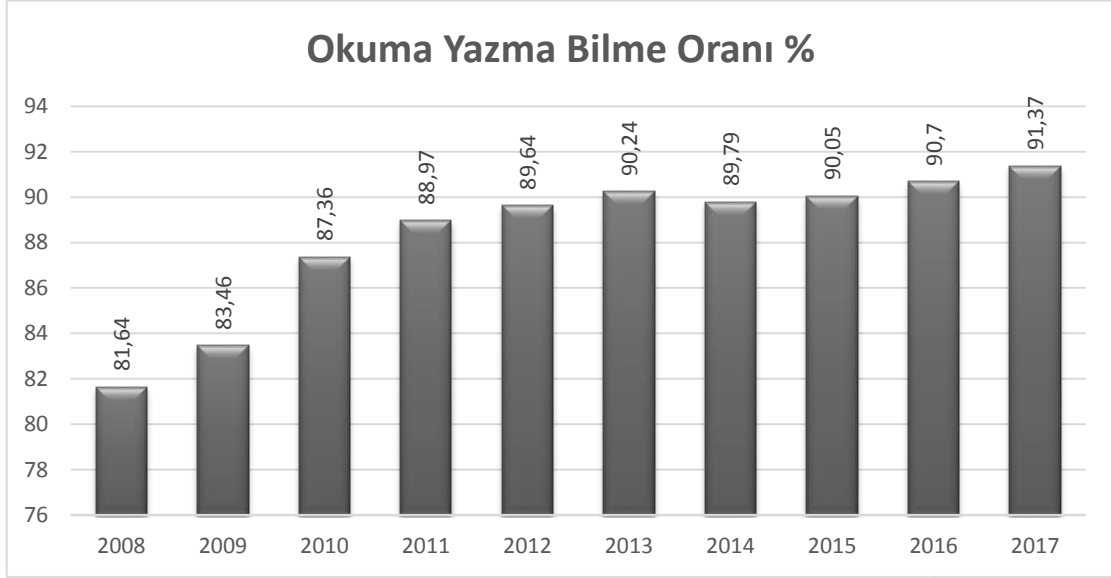
Şekil 2.5. Şanlıurfa ilinin toplam nüfusu
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 2.6'de Şanlıurfa ilinin toplam nüfus erkek ve kadın nüfusu incelendiğinde 2007 yılında kadın nüfusu erkek nüfusundan 9.789 kişi daha fazla olduğu 2008 yılında bu farkın yer değiştirerek erkek nüfusun artışa geçtiği ve 2.332 kişi farkla önde olduğu görülmektedir. 2009 yılında erkeklerin sayısı üstünlüğünü korumakta ve fark biraz daha artmakta ve bu fark 4.707 kişiye yükselmektedir. 2007-2008 yıllarının aksine 2010 yılında kadın sayısı daha fazla artarak aradaki farkın 607'ye çıkmakta olduğu görülmektedir. 2011 yılında erkek nüfusunun üstünlüğünün artmış ve 2017 yılına kadar devam etmiştir. Aradaki farkın fazla olduğu yıl olan 2016 yılında 13.249 kişi farkla erkeklerin nüfusu üstün gelmektedir.

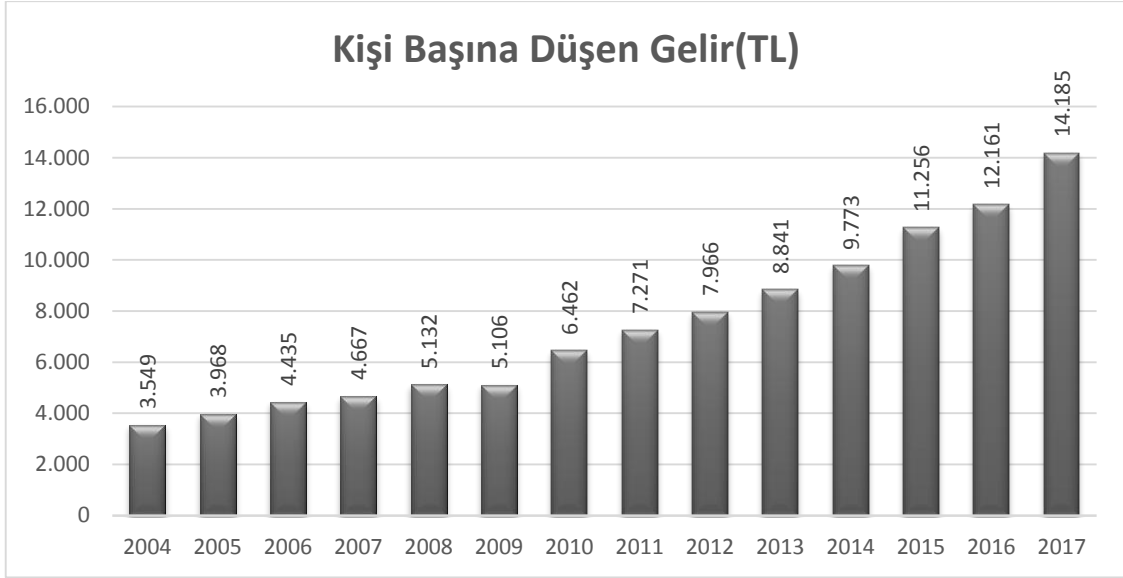
Şekil 2.6. Şanlıurfa ilinin nüfusunun erkek-kadın nüfusu
Kaynak: (www.nufusu.com)

Şekil 2.7’de Şanlıurfa’da 2008-2017 yılları arasında okuma yazma bilme oranı en fazla 2017 yılında %91.37; okuma yazma bilme oranı en az 2008 yılında %81.64’tür. 2008 yılından 2017 yılına kadar okuma yazma bilme oranı sürekli arttığı görülmektedir. Sadece 2014 yılından çok az bir düşüş yaşanmıştır.

Şekil 2.7. Şanlıurfa ili okuma yazma bilme oranı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

2004 – 2017 yılları arasında şekil 2.8’de Şanlıurfa ili kişi başına gelir incelendiğinde sürekli arttığı gözlemlenmektedir. 2009 yılında küresel krizden kaynaklı çok az bir düşüş yaşanmış olsa da genel eğilim yükseliş yönünde olduğu görülmektedir.

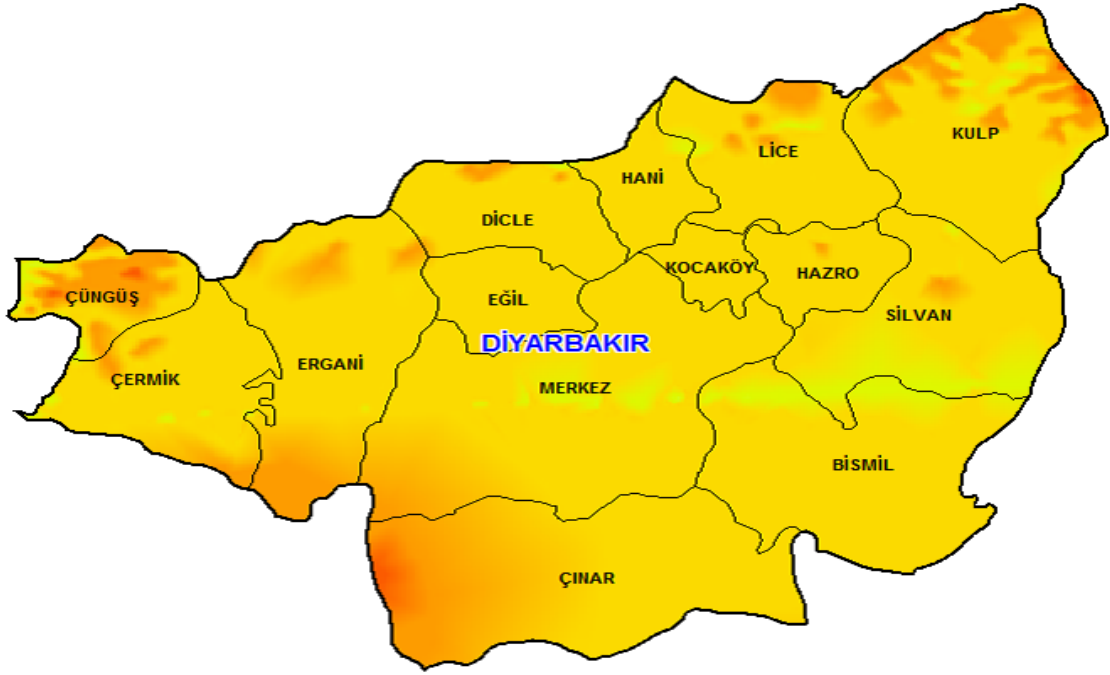

Şekil 2.8. Şanlıurfa ilinin kişi başına düşen gelir(TL)

Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

2.7.2. Diyarbakır ili genel profili

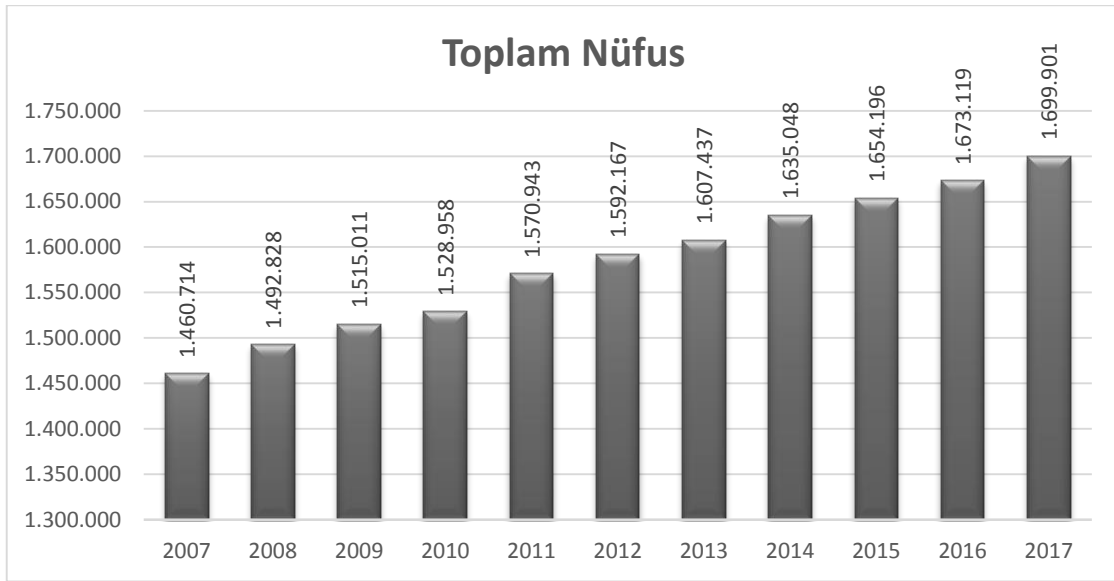
Anadolu'nun en kadim şehirlerden biri Diyarbakır'dır. Dicle nehrinin kıyısında yer alması ve ticaret yollarının üzerinde olması dolayısıyla şehri ticaret ve kültür merkezi haline getirmiş ve birçok dini sosyal toplulukların da merkezi olmuştur. Şehir Güneydoğu Anadolu Bölgesinin ortasında Mezopotamya'nın kuzey sonunda yer almaktadır. Güneydoğu Anadolu Bölgesinde bulunan Diyarbakır da kalesi, iç kalesi, kentin tüm tarihi evrelerini sembolleştiren çeşitli anıtsal eserleri, geleneksel konut dokusu ile hâkimiyet kuran büyük uygarlıkların belgesel değerleri bugüne kadar yansıtan kültürel kimliğiyle; sadece Türkiye değil tüm dünyanın en önemli kentlerden biri olarak sayılır. Arkeolojik incelemelerin ötesinde, toprak üzerinde var olan yüzü ile de yoğun bir tarihsel derinliğini gösteren Diyarbakır; yerleşim kuralları açısından, etrafındaki uygarlıklara hayat veren Dicle Nehri ile ayrıcalıklı bir ilişki kurabilmiş en ihtişamlı kenttir. Şekil 2.9'da Diyarbakır kentinin 13 ilçesi gösterilmektedir. Bunlar; Bismil, Çermik, Çınar, Çüngüş, Dicle, Eğil, Ergani, Hani, Hazro, Kocaköy, Kulp, Lice ve Silvan'dır (www.diyarbakirkulturturizm.gov.tr).

Şekil 2.9. Diyarbakir ili haritası
Kaynak: (www.enerjiatlası.com)

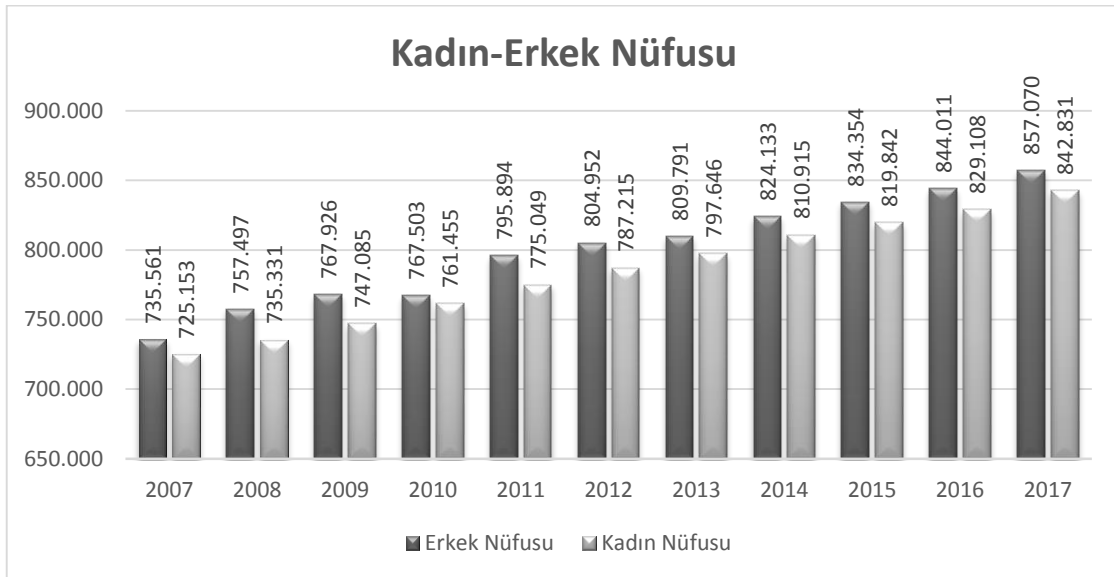
Tarihi eserler bakımından zengin olan Diyarbakir şehrinin turizm için altyapısı yeterli değildir. Dünyada günümüze kadar ulaşan en büyük surlar Diyarbakir’da yer almaktadır. Diyarbakir Kalesi, Silvan Kalesi, Ulu Cami, İçkale, Nebi Camii, Peygamber Camii vb. birçok tarihi eseri bünyesinde barındırmaktadır. Diyarbakir çanak biçimde havza konumundadır. Havzanın yüksekliği ortalama 700 metredir. Kentin %37’si dağlar, %30’u platolar ve %2’si yaylalardan oluşmaktadır. Kentin ekonomik yapısında tarım sektörü ağırlıktadır. Brüt gelirin %10 sanayiden %40’da tarımdan temin edilmektedir. Tarım da ağırlıklı tahıl ve sebze ve meyvecilik gelmektedir. Hayvancılıkta ve ormancılıkta verim çok yüksek değildir. Sanayi de inşaat sektörü büyük bir gelişme yaşamıştır. Bunun yanı sıra küçük sanayi, dokumacılık, bakırcılık, demircilik ve kuyumculukta gelişim göstermiştir (www.cografyagen.com.tr).

Diyarbakir ili doğusunda Batman, kuzeydoğusunda Muş, kuzeyinde Bingöl ve Elazığ, kuzeybatısında Malatya, batısında Adıyaman ve Urfa, güneyinde ise Mardin iline komşudur. Verimli ovalarıyla Diyarbakir ili Mezopotamya’nın kuzeyinde bulunan tahıl deposudur. Dicle nehri tarih boyunca sulamada önemli yere sahip olmuş ve Diyarbakir, Hasankeyf, Cizre, Musul, Bağdat ve Basra illerine taşımacılıkta ve seyahatte de çok önemli bir konumda olmuştur. Şehir her zaman bölgede üretim ve ticaretin merkezi olma durumunu koruyarak günümüze kadar bu önemini devam ettirmiştir (Tigris ve Çakar, 2013, s. 17-18).

Şekil 2.10. Diyarbakir toplam nüfus
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

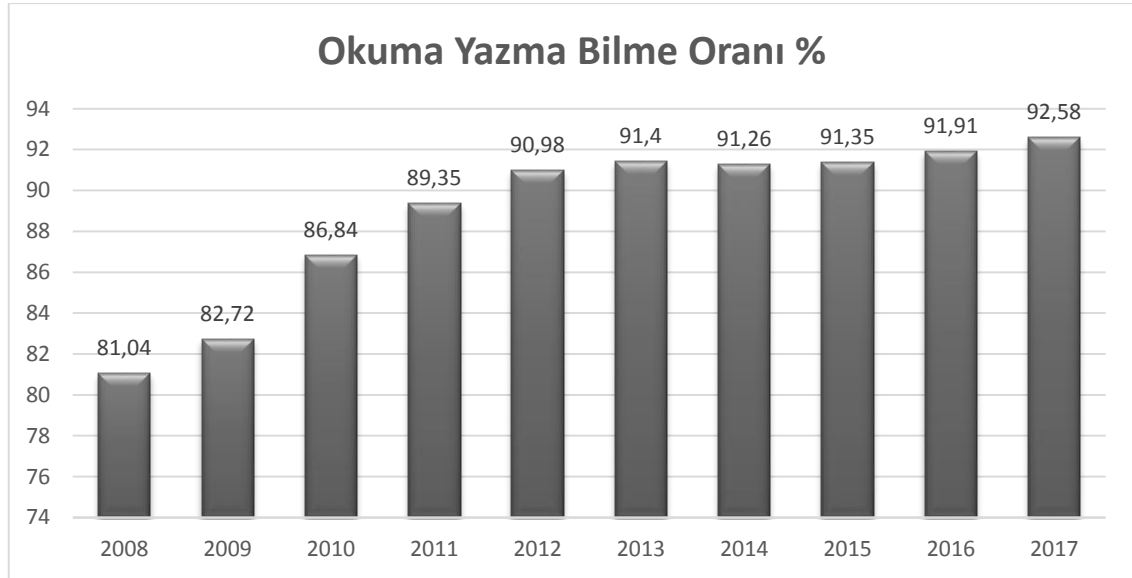
TÜİK'ten alınan verilere göre oluşturulan şekil 2.10'da 2007 ve 2017 yılları arasında 13 ilçenin de dâhil olduğu Diyarbakir ili nüfus sayımının her sene artmış olduğu görülmektedir. 2007 yılından toplam nüfus 1.460.714 iken 10 yıl sonra yani 2017 yılına kadar nüfusta 239.187 kişi artmış olup son olarak 2017 yılından Diyarbakir ilinin toplam nüfusu 1.699.901'e yükselmektedir.

Şekil 2.11. Diyarbakir ili erkek-kadın nüfusu
Kaynak: (www.nufus.com)

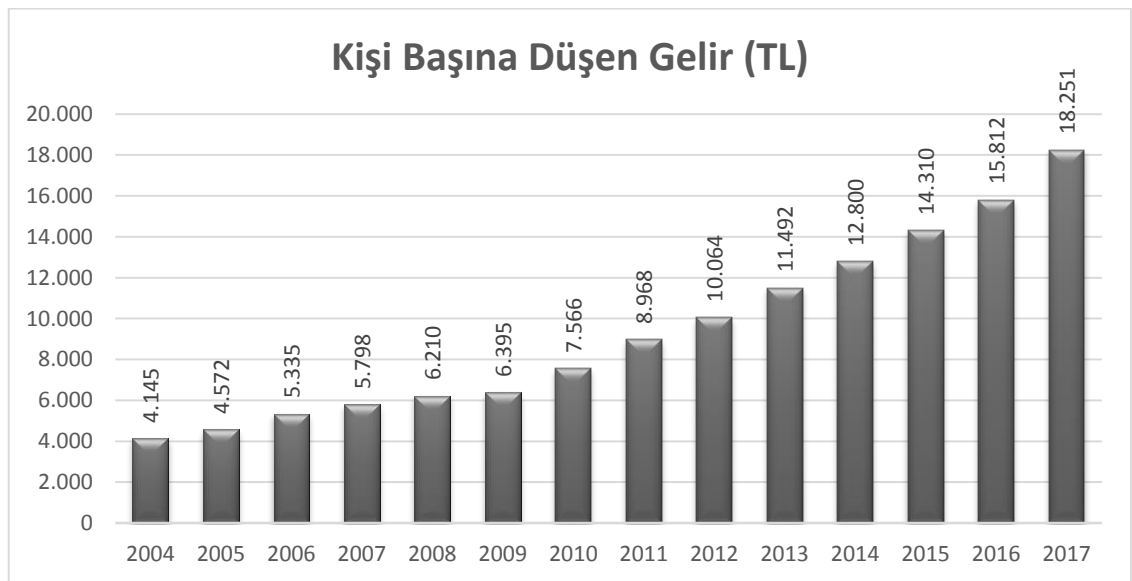
Şekil 2.11'te yer alan Diyarbakir ili 2007 ve 2017 yıllarında kadın ve erkek nüfusu ayrı ayrı incelendiğinde tüm yıllarda erkek nüfusunun kadın nüfusundan fazla olduğu

görülmektedir. Erkek nüfusunun kadın nüfusuna en yakın olduğu 2010 yılında bu fark 6.048'dir. Erkek nüfusunun kadın nüfusundan en fazla olduğu 2008 yılından bu fark 22.166'dır. Diğer yıllarda kadın ve erkek nüfusu artmıştır ve bütün yıllarda erkek nüfusu kadın nüfusundan fazla olduğu gözlemlenmektedir.

Şekil 2.12. Diyarbakır ili okuma yazma oranı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 2.12’de Diyarbakır ili 2008 yılında okuma yazma oranı %81.04 iken her sene artışı gözlemlenmektedir. Okuma yazma oranı 2017 yılında %92.58 seviyelerine ulaşmıştır.

Şekil 2.13. Diyarbakır kişi başına düşen gelir
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Son olarak Őekil 2.13'te 2004 ve 2017 arasındaki yıllarda kiŐi baŐına dűŐen gelir Őekilde incelendiĐinde kiŐi baŐına dűŐen gelirin sűrekli arttıĐı gűzlemlenmektedir. 2004 yılından kiŐi baŐına dűŐen gelir 4.145 TL iken 2017'de kiŐi baŐına dűŐen gelir 18.251 TL çıkmaktadır.

BÖLÜM 3: TRC2 (ŞANLIURFA-DİYARBAKIR) BÖLGESİNİN KÜLTÜREL UNSURLARIN KARŞILAŞTIRILMASI

Tezin bu bölümünde TRC2 bölgesi içerisinde yer alan Şanlıurfa ve Diyarbakır illerinin kültürel ekonomi unsurları TÜİK'ten alınan verilerle karşılaştırılmıştır. Bahse konu karşılaştırma yapılmadan önce kültürel unsurların incelenmesi yerinde olacaktır.

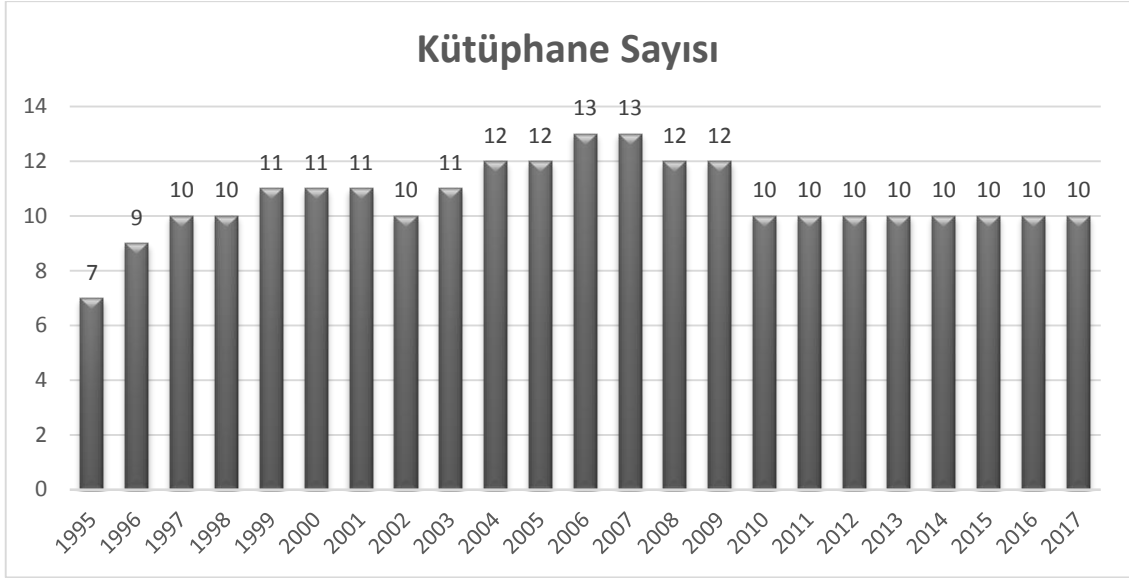
Kütüphane istatistiğinin içerisinde illerdeki milli kütüphaneler, halk kütüphaneleri, üniversite kütüphaneleri, örgün ve yaygın kütüphanelerden derlenmiş veriler yer almaktadır. Kütüphane istatistiğinin içerisinde kütüphane sayısı, kitap sayısı ve halk kütüphanelerin kullanıcı sayısı yer almaktadır. Müze istatistiği; şehirde bulunan Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü'ne bağlı müzelerden oluşmaktadır. Müze istatistiği müze sayısı, müze eser sayısı ve müze ziyaretçi sayısından oluşmaktadır. Sinema istatistiği hesaplamalarından şehirde bulunan tüm sinema salonları dâhil edilmektedir. Sinema istatistiği; sinema salon sayısı, koltuk sayısı, film sayısı, seyirci sayısı şeklinde dört bölümden oluşmaktadır. Tiyatro istatistiklerinde devlet, resmi kurum ve özel tiyatroların verileri dâhil edilmektedir. Tiyatro istatistiği tiyatro salon sayısı, koltuk sayısı, eser sayısı, gösteri sayısı ve izleyici sayısından oluşmaktadır (www.tuik.gov.tr).

3.1.Şanlıurfa İli Kültürel Ekonomi Unsurları

TRC2 bölgesinde yer alan Şanlıurfa ilin kültürel ekonomik unsurlar TÜİK'ten alınan güncel verilerle yorumlanmıştır. Bu unsurlardan kütüphane, müze, sinema ve son olarak tiyatro istatistikleri incelenmiştir.

3.1.1.Kütüphane istatistiği

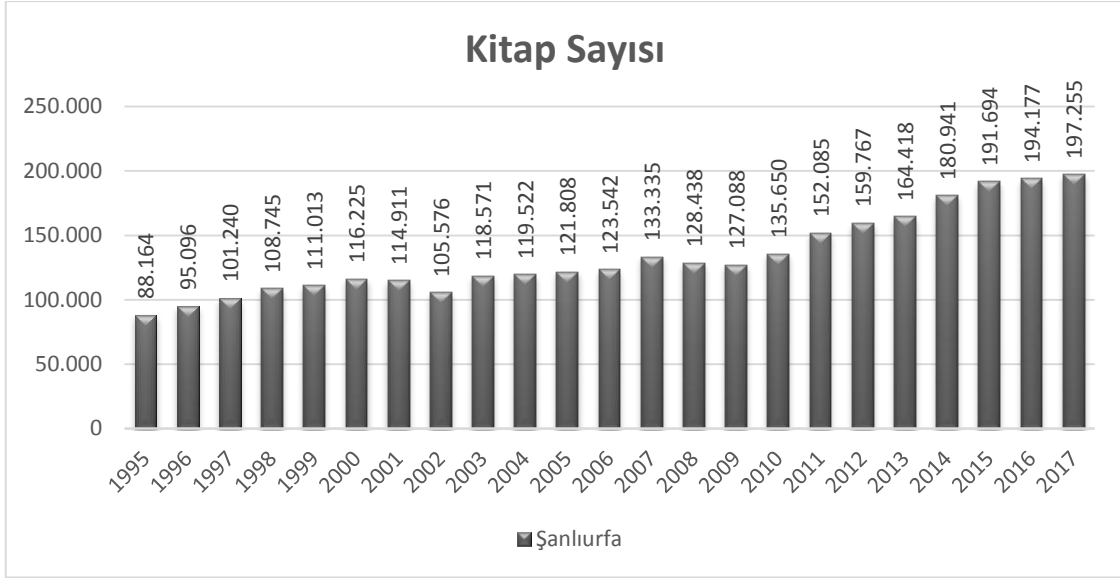
Kültürel ekonomi unsurlarından biri olan kütüphane istatistiğinin içerisinde kütüphane sayısı, kitap sayısı ve halk kütüphanelerin kullanıcı sayısı yer almaktadır. Kütüphaneler, toplumun bilgi edinme ihtiyacını karşılamakta, yaşam boyu ve bireysel öğrenimi destekler, başta çocuklar olmak üzere okuma kültürünü ve kütüphane kullanma alışkanlığı oluşturmakta ve güçlendirmekte, toplumun bilgi okuryazar becerisini edinmeye ve geliştirmeye çalışmaktadır (teftis.kulturturizm.gov.tr).

Şekil 3.1. Şanlıurfa kütüphane sayısı

Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

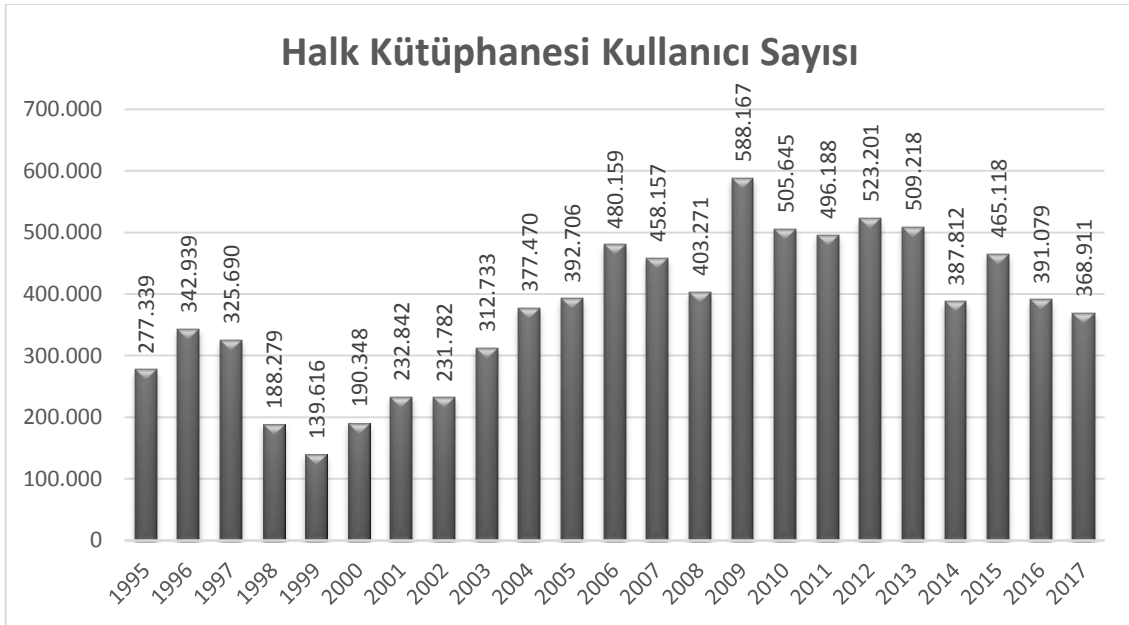
Şekil 3.1’de TÜİK verileri incelendiğinde Şanlıurfa ilinde 1995 yılından 2017 yılına kadar kütüphane sayılarında istikrarlı bir artışın olmadığı gözlemlenmektedir. 1995 yılında 7 tane kütüphane bulunmakta iken 1998-1999 yıllarında bu sayı 10’a yükselmiştir. Daha sonraki yıllarda 11 olan kütüphane sayısı, 2002 yılında fiziki şartlara uygun olmayan kütüphanelerin kapatılmasıyla tekrar 10’a düşen kütüphane sayısının 1995-2017 yılları arasında bakıldığında sadece 2006 ve 2007 yıllarında 13 olduğu fakat 2010 yılından sonra tekrar 10’a düştüğü ve daha sonraki senelerde tekrar artış olmadığı gözlemlenmektedir. Bu kütüphanelerin isimleri; Akçakale İlçe Halk Kütüphanesi, Birecik İlçe Halk Kütüphanesi Müdürlüğü, Bozova İlçe Halk Kütüphanesi, Ceylanpınar İlçe Halk Kütüphanesi, Halfeti İlçe Halk Kütüphanesi Müdürlüğü, Şanlıurfa İl Halk kütüphanesi Müdürlüğü, Hilvan İlçe Halk Müdürlüğü, Siverek İlçe Halk Kütüphanesi Müdürlüğü, Suruç İlçe Halk Kütüphanesi, Viranşehir İlçe Halk Kütüphanesi Müdürlüğü şeklindedir.

Şekil 3.2. Şanlıurfa kitap sayısı

Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.2’de 1995 yılında 88.164 olan kitap sayısı, 2001 yılına kadar sürekli artış göstermekte, 2003 yılında azalıp tekrar yükselişe geçmiş olduğu görülmektedir. 2017 yılına kadar ise zaman zaman düşmesine rağmen sürekli artış göstermiştir. 2017 yılında Şanlıurfa ilinde bulunan kitap sayısı 197.255’tir. Sivil toplum kuruluşları ya da kamu kurumlarının oluşturdukları kitap yardım projeleri bu sayıların artmasında etkili olmuştur. 1995 yılından 2017 yılına kadar geçen süreçte kitap sayılarındaki düşüş göz ardı edilirse %224’lük bir artışın yaşandığı açıkça görülmektedir.

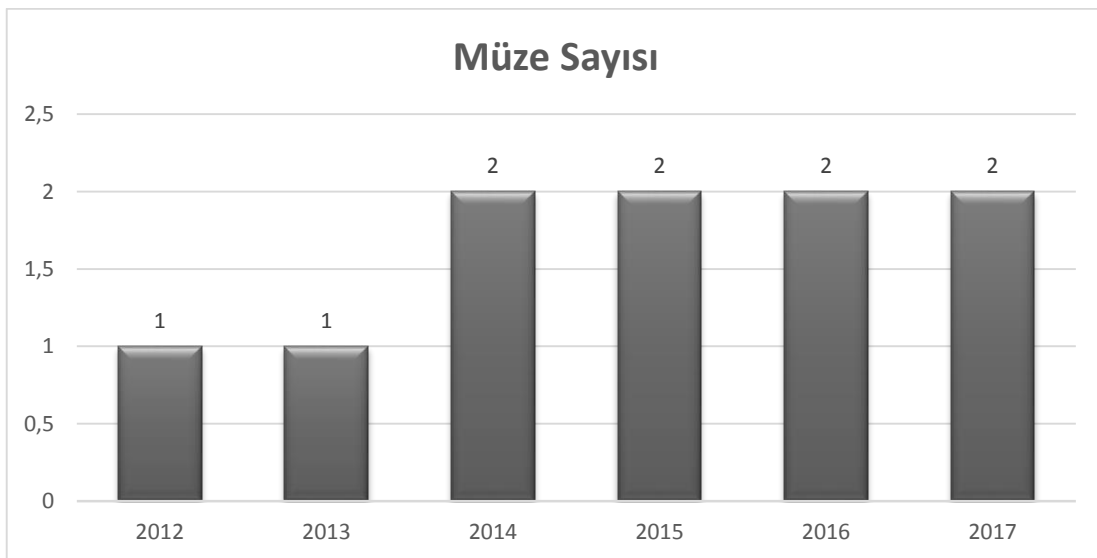
Şekil 3.3. Şanlıurfa kütüphane kullanıcı sayısı

Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.3'te Şanlıurfa ilinde halk kütüphanesi kullanıcı sayılarında istikrarsızlık hâkim olduğu görülmektedir. 1995 ve 2017 yılları arasında en yüksek halk kütüphanesi kullanıcı sayısı 2009 yılında 588.167 kişi kullanmıştır. En düşük halk kütüphanesi kullanıcı sayısı ise 1999 yılında 139.616 kişi kullanmıştır. 2009 yılında halk kütüphanesi kullanıcı sayısı en yüksek olması Şanlıurfa Valiliğin başlattığı 'Işığımı Arıyorum, Okuyorum' ve 'Şimdi Okuma Zamanı' kampanyaların katkı sağlandığı düşünülmektedir. 2017 yılında 368.911 olan halk kütüphanesi kullanıcı sayısını en yüksek kütüphane kullanıcı sayısına sahip olan 2009 yılı ile karşılaştırıldığında % 63 yani yarısından fazla bir düşüş yaşanmıştır. Verilerde zaman zaman artış ve azalışların olduğu görülmekte bu kütüphanelerin dönemsel yapılan etkinlikler (konser verme, ayın okuyucusunu seçme gibi vb.), kütüphanelerin okullarla işbirliği içerisinde okuma alışkanlığı kazandırma, kütüphane tanıtımı ve önemi hakkında bilgi verip farkındalık sağlamalarıyla ilişkilendirilebilir.

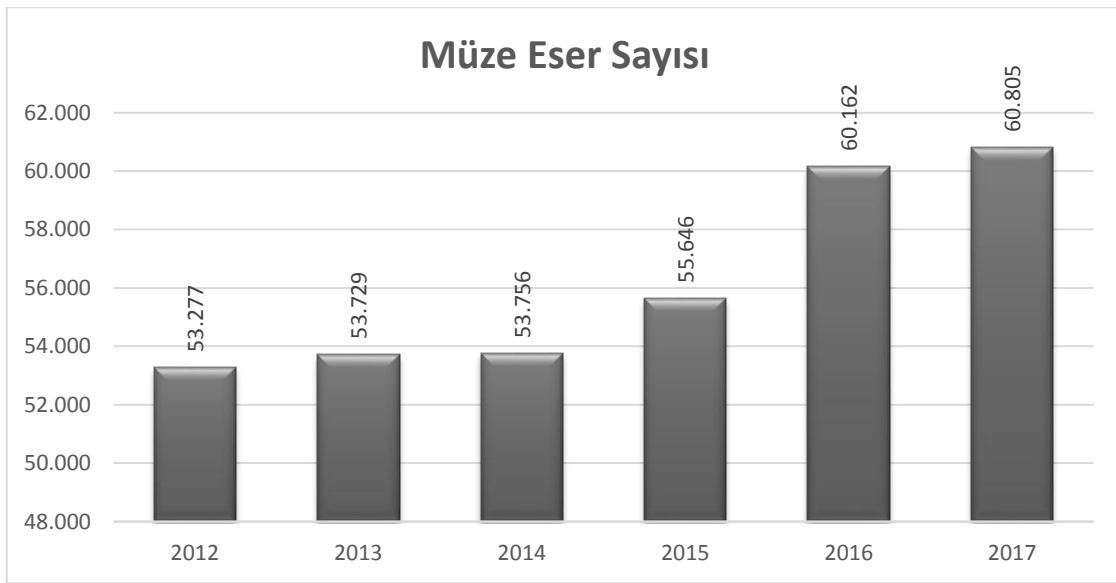
3.1.2.Müze istatistiği

Müzeler sadece bir ülke idaresine ait eserlerin muhafaza edildiği yer değildir. Müzeler toplumun belleğini oluşturur, bilgi ve tecrübelerin artmasını sağlar, bireysel beğenilerin gelişmesine katkı sağlayan birimlerdir. Ülkelerin gelişim seviyeleriyle birlikte kültür ve sanata karşı gösterilen ilgi artmaktadır (Erbay, 2011, s.75). Kültürel ekonomik unsurlarda yer alan müze istatistiği içerisinde müze sayısı, müze eser sayısı, müze ziyaretçi sayısı bulunmaktadır. Söz konusu sayılar aşağıda tasnif edilmektedir.

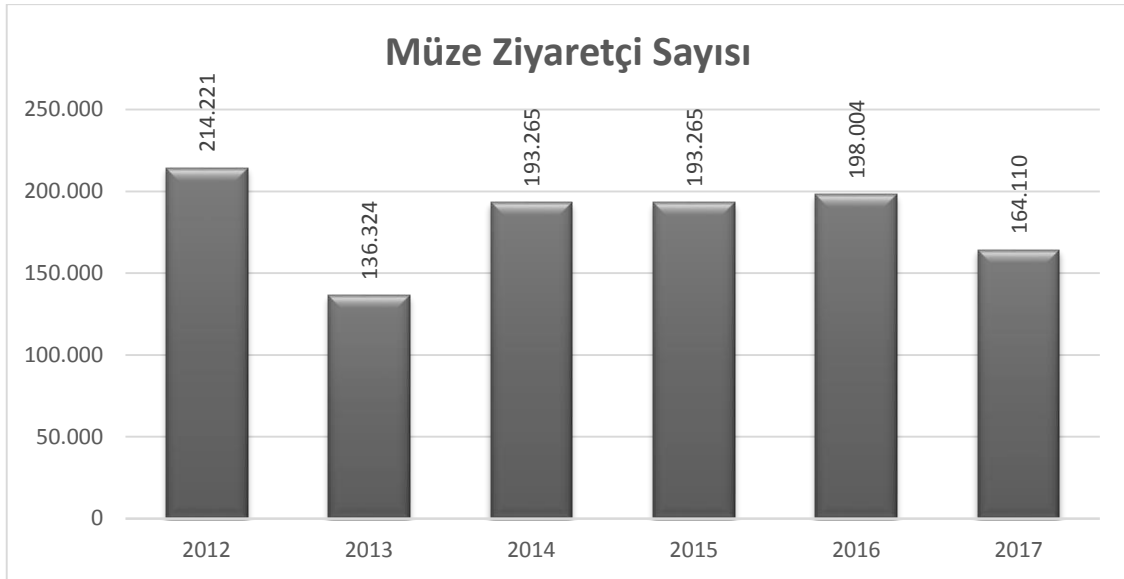
Şekil 3.4. Şanlıurfa müze sayısı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.4’te Şanlıurfa ilinde 2012 ve 2013 yılında Şanlıurfa Arkeoloji müzesi bulunmaktadır. 2014 yılından sonra Şanlıurfa Arkeoloji Müzesi ve Haleplibahçe Mozaik Müzesi açılmasıyla bu sayı ikiye yükselmiştir. Yukarıdaki şekilde yer alan veriler tahlil edildiğinde 2015, 2016 ve 2017 yıllarında müze sayılarında herhangi bir artışın olmadığı görülmektedir. Belediyeye bağlı birçok müzeler faaliyete girmiştir fakat TÜİK’ten alınan istatistikler Kültür Varlıkları ve Müzeler Genel Müdürlüğü’ne bağlı olan müzeler dâhil edilmiştir.

Şekil 3.5. Şanlıurfa müze eser sayısı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.5’e göre Şanlıurfa’da müzelerde bulunan eser sayısı her yıl artmıştır. 2012 yılında müzelerde bulunan eser sayısı 53.277, 2013 yılında 452 eser daha eklenerek 53.729 olmuştur. 2014 yılında bu eser sayılarına 27 adet eklenmiş 53.756 sayısına ulaşmıştır. 2015 yılında Türkiye’nin en büyük arkeoloji ve mozaik müzesinin açılmasıyla bu sayı geçmiş senelere göre daha fazla artmış olup bu sayı 55.646’ya ulaşmış, 2016 yılında kazıların devam etmesiyle eser sayısı 2,2 katından daha fazla artmıştır. En fazla artışı da 2016 yılında gerçekleşmiştir. Son olarak 2017 yılı verilerine bakıldığında müze eser sayısı 60.805’e ulaşmıştır. Geçen zamana karşın müze eser sayılarının artması kazı çalışmalarının devam ettiğini hakkında fikir sunmaktadır.

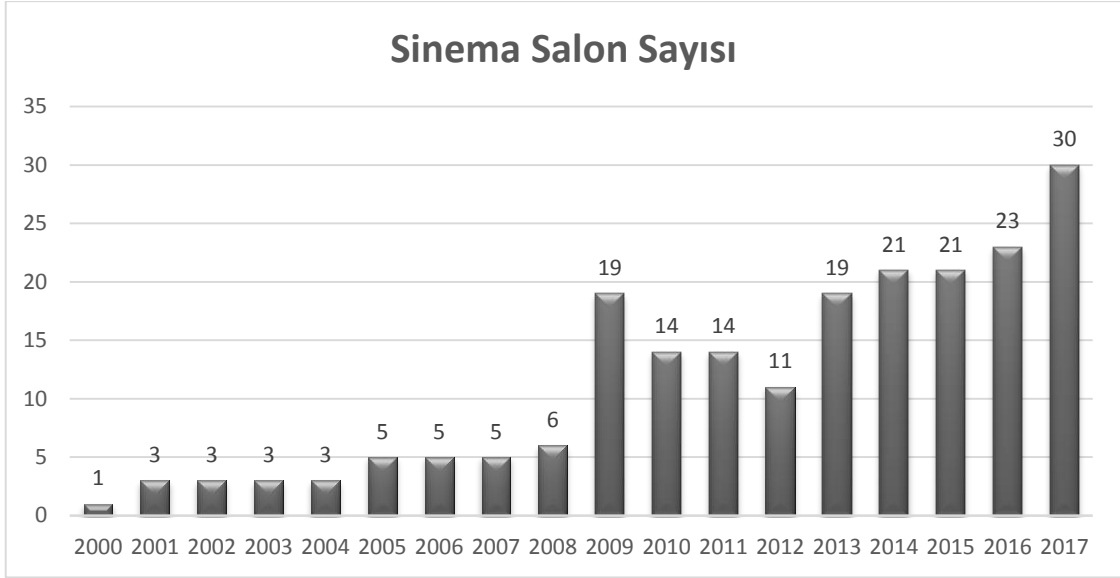

Şekil 3.6. Şanlıurfa müze ziyaretçi sayısı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

TÜİK' te alınan verilerde 2012-2017 yılları arasında en fazla ziyaretçi gelen 2012 yılında gerçekleşmiştir. 2012 yılında 214.221 kişi müze ziyaretinde bulunurken 2013 yılında bu sayı 136.324'e düşmüştür. 2014, 2015 ve 2016 yılların da Göbeklitepe faaliyete geçmesiyle müze ziyaretçi sayısı 193.265'e kadar artmıştır. 2015 yılında bu sayı aynı kalmıştır. 2016 yılında ziyaretçi sayısı 4.739 artmış olsa da 2017 yılında ziyaretçi sayısı 164.110'a düşmesinin sebebi Göbeklitepe restorasyon çalışmaları nedeniyle ziyarete kapatılmasına ve Şanlıurfa ilinin yaz aylarında hava sıcaklığının çok yüksek olmasına bağlanabilir.

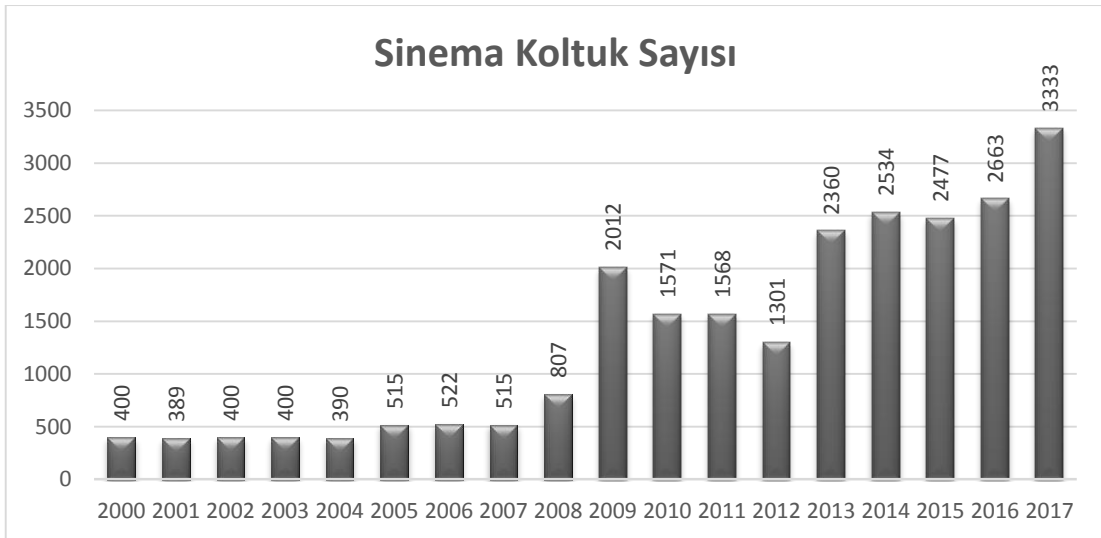
3.1.3. Sinema istatistiği

Sinema, toplumun beğenisini kazanmak ve insanların ilgilerini çekebilmek amacıyla kültürel simgeleri yoğun bir şekilde kullanmaktadır. Dolayısıyla sinema filmleri kültürlerin birbirini tanınması, anlaması ve önyargıların daha aza indirgenmesi amacıyla kültürlerarası iletişim, destekleyen bir unsurdur. Barındırdığı kültürel özellikler sayesinde küresel bir araç olması da sinemanın kültürel bir öge olmasında önemli bir rol oynamaktadır (Özkan, 2014, s. 342, akt. Mai ve Winter 2006, s.8). Kültürel ekonomi unsurları içerisinde yer alan sinema istatistiği içerisinde sinema salon sayısı, koltuk sayısı, film sayısı ve seyirci sayısı bulunmaktadır.

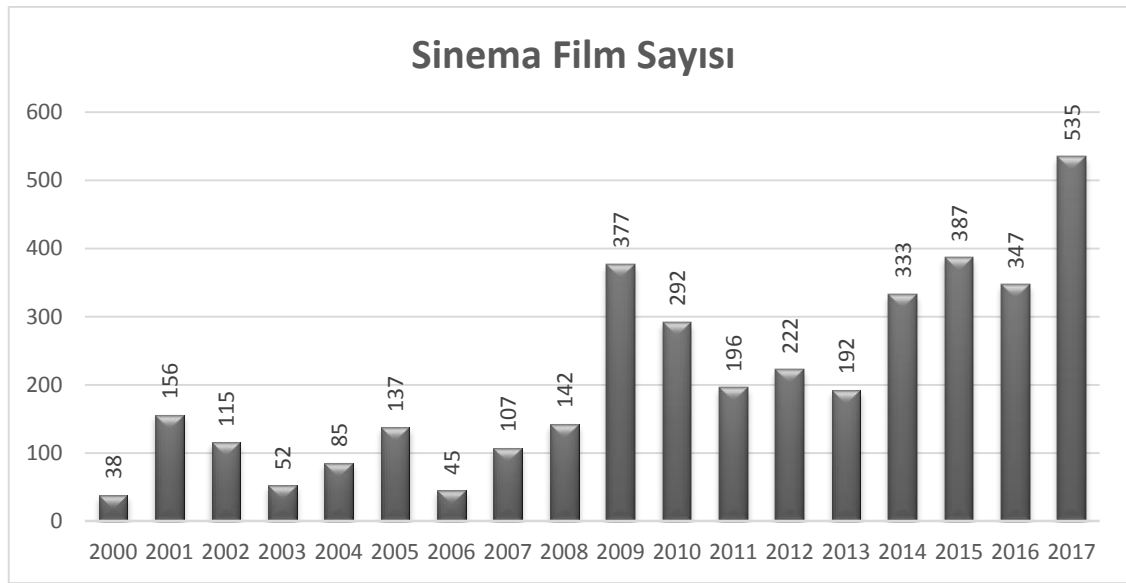
Şekil 3.7. Şanlıurfa sinema salon sayısı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.7’de TÜİK’ten alınan verilere göre Şanlıurfa’da 2000 yılında 1 adet sinema salonu bulunmaktadır. Sinema salon sayısı ilerleyen yıllarda alışveriş merkezlerin açılması bünyelerinde bulundurdukları sinema salonları sayesinde salon sayıları artmış olduğu gözlemlenmektedir. 2000 - 2017 yılları arasında sinema salonunun artışı sayısı en fazla olan yıl 2009 olmuştur. Bunun sebebi 2009 yılında Şanlıurfa ilinin ilk alışveriş merkezi olan Mozaik alışveriş merkezinin açılmasıdır. 2009 yılında mevcut sinema salonu 19 iken sonraki yıllarda düşüşü talep yetersizliğinden kaynaklandığı ya da fiziksel şartların uygun olmamasından kaynaklandığı düşünülebilmektedir. Sonra ki yıllarda talep artışıyla 2012 yılından sonra artış göstermiş ve 2017 yılında 30’a ulaşmıştır.

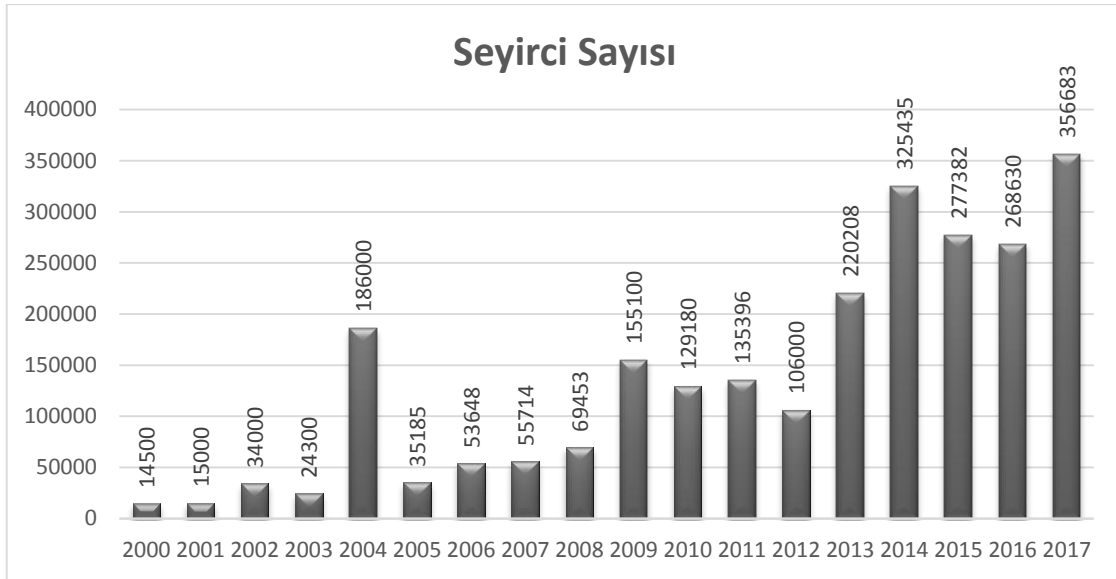
Şekil 3.8. Şanlıurfa sinema koltuk sayısı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.8'e göre sinema salon artış ve azalışı sinema koltuk sayısı ile paralel olduğu görülebilmektedir. Şanlıurfa'da sinema koltuk sayısı 2000 yılında 400 adet bulunmaktadır. Sinema salonu sayısındaki gibi en fazla artış 2009 yılında olduğu gibi koltuk sayısında da gözlemlenmektedir. 2009 yılında 2012 adedi bulan koltuk sayısı daha sonraki senelerde düşmektedir. 2013 yılında 1059'luk artış ile koltuk sayısı 1301'den 2360'a yükselmiştir. 2017 yılına kadar zaman zaman koltuk sayısı düşüş göstermiş olsa da 2017 yılında koltuk sayısı 3333'e ulaşmıştır. Koltuk sayılarının artış ve azalışını sinema salon sayılarına ve koltukların yıpranma, kırılma kullanılamayacak hale gelme gibi durumlardan kaynaklanıyor olabilmektedir.

Şekil 3.9. Şanlıurfa sinema film sayısı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.9'a göre 2000 yılında sinema salonu 1 iken gösterilen film sayısı 38 olmuştur. 2001 yılında film sayısı 156 iken sonraki senelerde düşmüş 2004 yılında film sayısı 85'ten 137'e yükselmiştir. Salon sayısı ve koltuk sayısında olduğu gibi film gösterim sayısında da en fazla artışı 2009 yılında gerçekleşmiştir. 2009 yılında 377'e kadar ulaşan film sayısı 2012 ve 2011 yılında düşmüştür. 2012 yılında tekrar artan film sayısı 2013 yılında 192'ye düşmüştür. 2014 ve 2015 yılından yükselişe geçmesine rağmen 2016 yılında 347 düşmüştür. 2017 yılında film sayısı 188 artarak 535'e ulaşmıştır. Sinema film sayılarını ülkede ki sosyo-ekonomik olayları, siyasi olayları film sayılarını ciddi bir şekilde etkilemektedir.

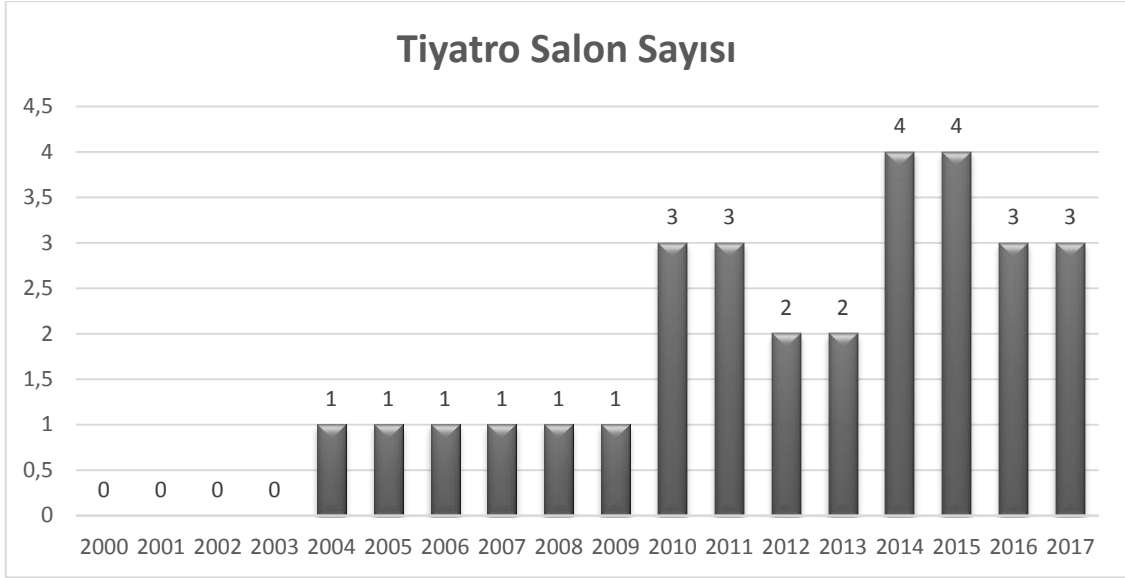
Şekil 3.10. Şanlıurfa sinema seyirci sayısı

Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.10’da 2000 yılında gösterilen 38 film 14.500 kişi tarafından izlendiği görülmektedir. Seyirci sayısında en fazla artış 2004 yılında olmuştur. 186.000 artış sayısı ile 186.000 olmuştur. 2005 yılında 35.185’e düşmüştür. 2005’ten 2009 yılına kadar seyirci sayısında artış olmuş fakat 2010 yılında bu artış düşmeye başlamıştır. 2017 yılına kadar artışta dalgalanmalar görülmektedir. 2017 yılında 535 filmi 356.683 kişi izlemiştir. Seyirci sayısında ki artış ve azalışlar birçok sebepten etkilenebilmektedir. Sinema film izleyicilerini etkileyen birçok etken bulunmaktadır. Bunlar; dönem içerisinde yaşanan ekonomik, siyasi, sosyal olaylar, bölgenin sinemaya bakış açısı, sinema filmlerinin konusunun bölge insanın ilgi alanına hitap edip etmemesi gibi birçok etken izleyici etkilemektedir.

3.1.4. Tiyatro istatistiği

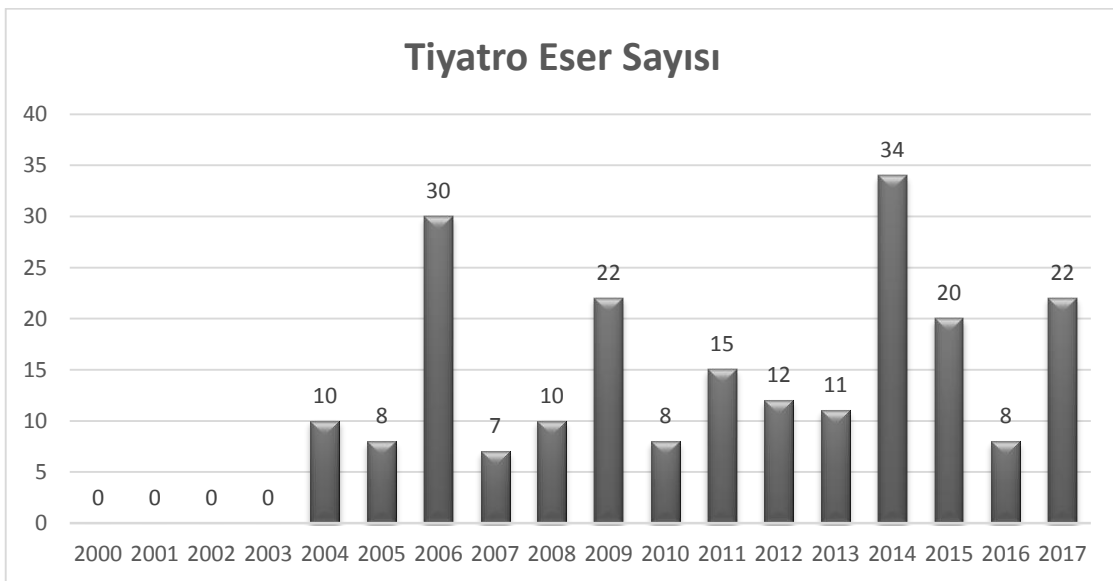
Tiyatro, kültürel değişim aşamasında önemli bir güç olmaktadır. Birçok tiyatro oyununda başka insan topluluklarının veya gruplarının davranış biçimlerini yansıtılmaktadır. Bu farklı davranışlar kabul görürse diğer toplumun davranış biçimleriyle değişebilmektedir (Güler, 1992, s.181). Kültürel ekonomi unsurlarından bir diğeri ise tiyatro istatistiğidir. Tiyatro istatistiği içerisi de tiyatro salon sayısı, eser sayısı, göster sayısı, izleyici sayısı ve koltuk sayısı bulunmaktadır.

Şekil 3.11. Şanlıurfa tiyatro salonu

Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

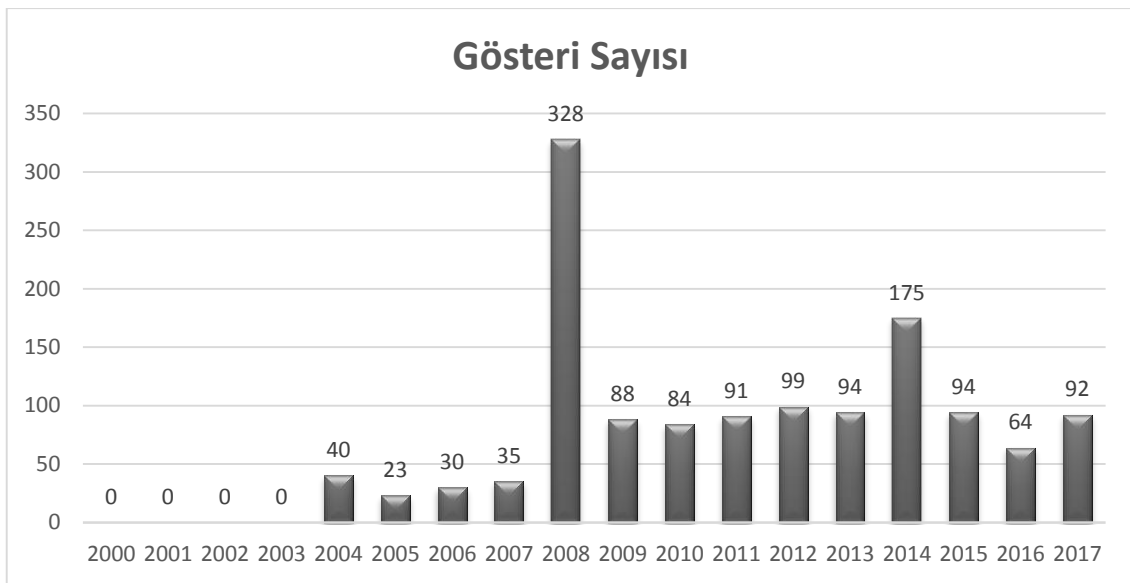
Şekil 3.11’de Şanlıurfa ilinin verileri incelendiğinde 2000-2003 yılları arasında Şanlıurfa’da tiyatro salonu bulunmadığı görülmektedir. 2004 ile 2009 yılları arasında Belediye bünyesinde açılan Şair Nabi Kültür Merkezinde bir adet tiyatro salonu bulunmaktadır. Şanlıurfa ilinde Devlet Tiyatrosu bulunmamakta, belediyelere bağlı kültür merkezleri açılmıştır. 2010 ve 2011 yılında tiyatro salonu sayısı 3’e çıkmıştır. 2012 ve 2013 yıllarında tiyatro salon sayısı 2’ye düşmüştür. 2014 ve 2015 yıllarına bakıldığında ise tiyatro salonu sayısı 4’e yükselmiş, 2016 ve 2017 yıllarında istikrar sağlanamayıp salon sayısının 3’e düştüğü görülmüştür.

Şekil 3.12. Şanlıurfa tiyatro eser sayısı

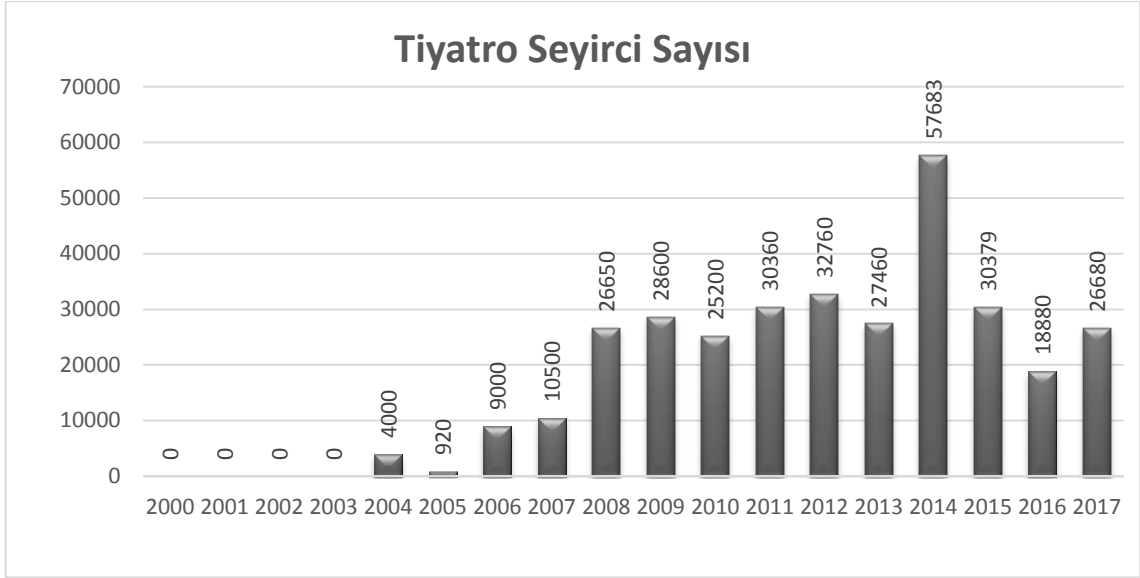
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

2000-2003 yıllarında tiyatro salonunda olduğu gibi eser sayısında da istikrar sağlanamadığı görülmektedir. 2004 yılında eser sayısı 10 iken 2005'te 8'e düşmüştür. 2006 yılında 3.5 katı artıp eser sayısı 30'a çıkmıştır. Daha sonra ki yıllarda tekrar düşüş ve artışların yaşandığı görülmektedir. Tiyatro eser sayısındaki en fazla artışta 2014 yılında eser sayısı 34 yükselmiştir. 2015'te eser sayısı düşmüş 2016 yılında tiyatro eser sayısında daha çok düşüş yaşanmış bunun sebebi bölgede ki siyasi sorunlardan kaynaklanabilmektedir. 2017 yılında eser sayısı 22 olarak kalmıştır. Belediyenin destekleriyle şehir tiyatrosunda birçok eser ortaya konmuştur.

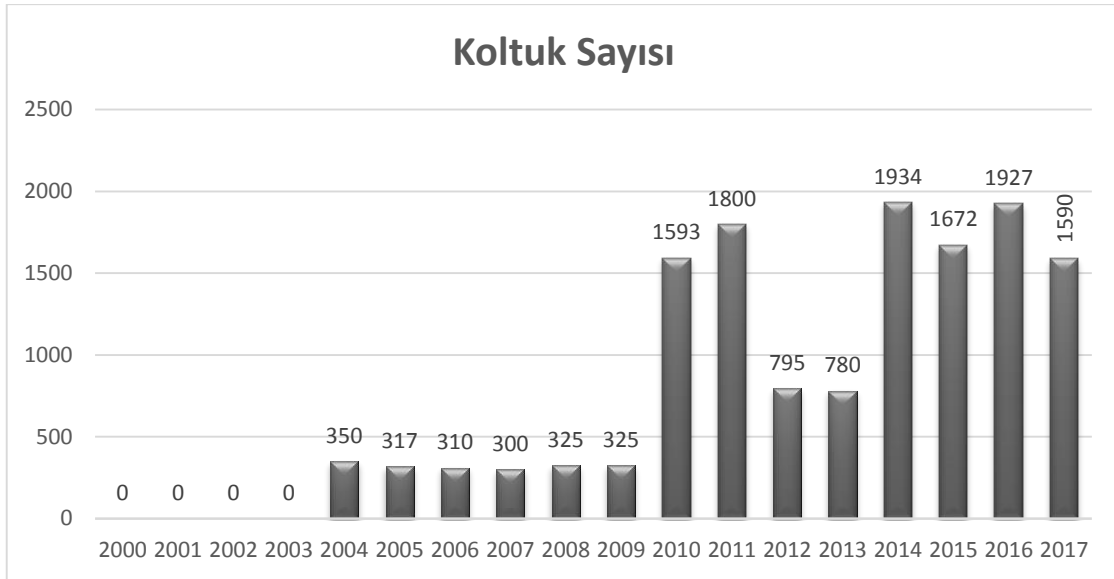
Şekil 3.13. Şanlıurfa Tiyatro gösteri sayısı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.13'te Şanlıurfa'da tiyatro gösterisi 2000-2003 yıllarında hiç yapılmamıştır. 2004 yılın da tiyatro salonların faaliyete geçmesiyle 40 tane gösteri yapılmıştır. 2005'te gösteri sayısı 23'e düşükten sonra 2006 ve 2007 de artmıştır. Gösterinin en fazla yapıldığı yıl 2008 olmuştur. Bir önceki yılın 9.3 katı artmıştır. 2008 yılında 1.Tiyatro Şenliği adı altında birçok oyun çocuklar ve yetişkinler için ayrı sahnelenmiştir. Sonraki senelerde bu rakam düşmüştür. 2013 yılında 94 adet tiyatro gösterimi yapılan Şanlıurfa ilinde 2014 yılında tiyatro gösterim sayısı 175'e yükselmiştir. 2015'te tekrar 94'e düşen gösterim sayısı 2016 da 64 düşen gösteri sayısı 2017 yılından 92'ye yükselmiştir. Bazı dönemler de tiyatroyu sevdirmeye ve tanıtmaya amaçlı ile çocuk ve yetişkinlere gösteriler yapılmıştır.

Şekil 3.14. Şanlıurfa tiyatro seyirci sayısı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

2000 ve 2003 yıllarında Şanlıurfa ilinde tiyatro salonları bulunmaması sebebiyle seyirci sayısı bulunmamaktadır. 2004 yılında ilde açılan tiyatro salonuyla birlikte 40 gösterim yapılan Urfa'da 4000 kişi izlemiştir. Bu sayı 2005 yılında 920 kişiye düşmüş daha sonraki yılda izleyici sayısı 9000 olmuştur. Bu sayı 2007'de 10.500'e yükselmiş 2008 yılında 16.150 artışla 26.650 seyirci sayısına ulaşmıştır. 2008 yılında Şanlıurfa Belediyesi Şehir Tiyatrosu oyuncularından sahnelenen 'Komşu Köyün Delisi' gösterisi ücretsiz sahnelenmiştir. 2014 yılında Urfa City alışveriş merkezinde bulunan tiyatro salonunun faaliyete geçmesiyle ve Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesinin destekleriyle en yüksek sayıya ulaşmış 57.683 kişi tiyatro gösterilerini izlemişlerdir. 2015 yılından bu sayı 30.379 düşmüş 2016 yılında bu sayı daha çok azalmış 18.800 olmuş, 2017 de artışa geçen seyirci sayısı 26.680 kişi olmuştur. Seyirci sayısı bazı senelerde düşmüş bazı senelerde de yükselmiştir. Çünkü devlet tiyatrosu bulunmadığından çoğu gösteri özel olmakta bu da maliyeti artırdığından bilet ücretleri artmakta bu sebeple bilet fiyatları da artmaktadır.

Şekil 3.15. Şanlıurfa tiyatro koltuk sayısı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

2000 ve 2004 yıllarında salon bulunmadığından dolayı koltuk sayısı da bulunmamaktadır. 2004 yılında faaliyete geçen tiyatro salonunda 350 koltuk sayısı bulunmaktadır. 2005'te koltuk sayısı 317 bir sonraki yıl 310'a düşmüştür. 2009 yılında 325 koltuk sayısı vardır. 2004-2009 yılları arasında koltuk sayısında ki ufak değişiklikler koltukların hasara uğramasından kaynaklanmaktadır. 2010 yılında tiyatro salonun artmasıyla 1593'e ulaşan koltuk sayısı ile en fazla artışı yaşadığı yıl olmuştur. 2011 yılında bu sayı 1800'e çıkmıştır. 2012 ve 2013 yılların da koltuk sayısının düşmesi tiyatro salon sayısından kaynaklanmış olup koltuk sayısı bu yıllarda 795 ve 780 olmuştur. 2014 yılında artan tiyatro salon sayısı ile en yüksek koltuk sayısı 1934'e ulaşmıştır. 2015 yılında koltuk sayısı 1672'ye düşmüş 2016 yılında artan koltuk sayısı 2017'de tekrar düşmüş son olarak koltuk sayısı 1590 olarak kalmıştır.

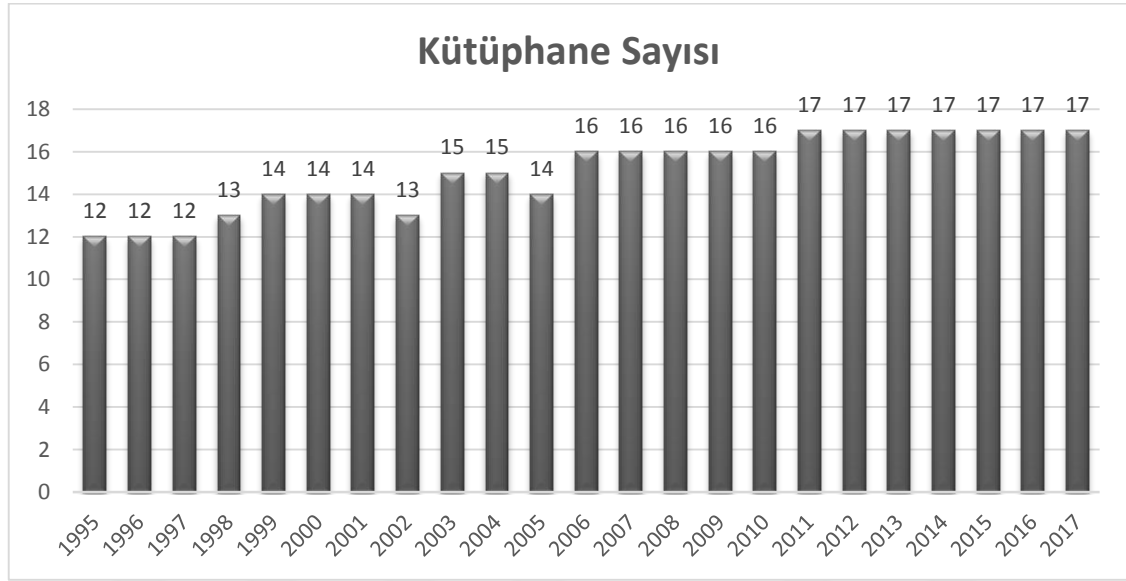
3.2. Diyarbakır İli Kültürel Ekonomi Unsurları

Diyarbakır ili içinde TÜİK'ten alınan verilerle kültürel unsurların yıllara göre ayrıştırılan verilerle incelenmektedir.

3.2.1. Kütüphane İstatistiği

Kütüphaneler, her seviyeye uygun örgün ve yaygın eğitim sağlayabilmekte, çocuk ve gençlerin zihinsel yaratıcılıkların gelişmesini desteklemekte ve bu yönde imkânlar sunmakta, öncelikle bulunduğu bölgede toplumun kültürel ve sosyo-ekonomik

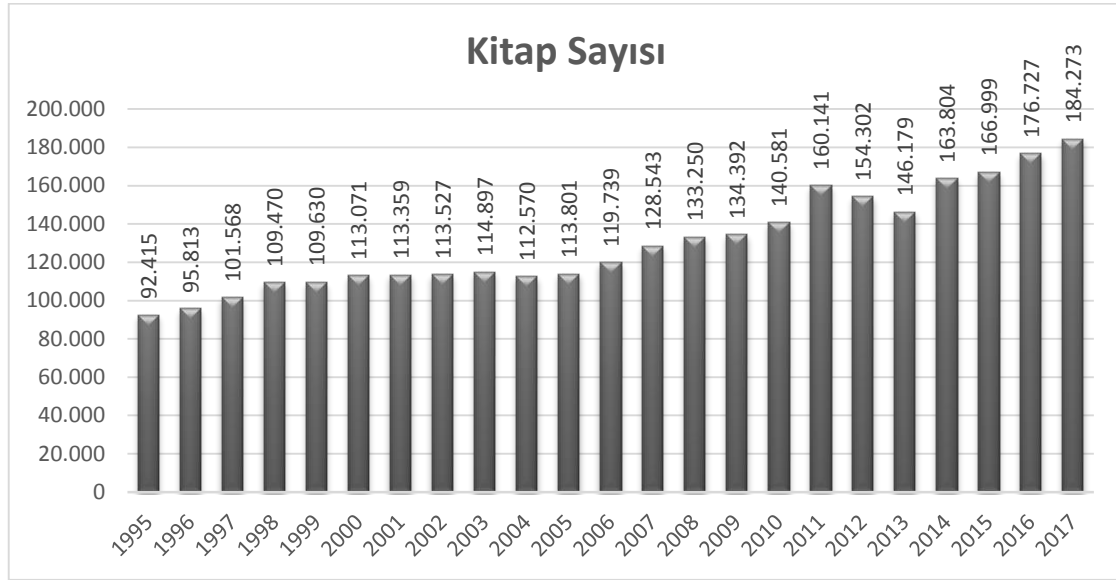
kalkınmasını desteklemektedir. Toplumda kültürel mirasa, sanata ve bilime karşı daha duyarlı ve bilinçli olmasını sağlamakta, soyut olan yerel kültür mirasın toplanması, düzenlenmesi, muhafaza edilmesi, geleceğe aktarılmasında etki olmakta ve sözlü geleneği desteklemekte, kültüre arası iletişimi güçlendirmektedir (<http://teftis.kulturturizm.gov.tr>). Kütüphane istatistiğinde kütüphane sayısı, kitap sayısı ve kütüphane kullanıcı sayısı verileri kullanılmaktadır.

Şekil 3.16. Diyarbakir kütüphane sayısı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

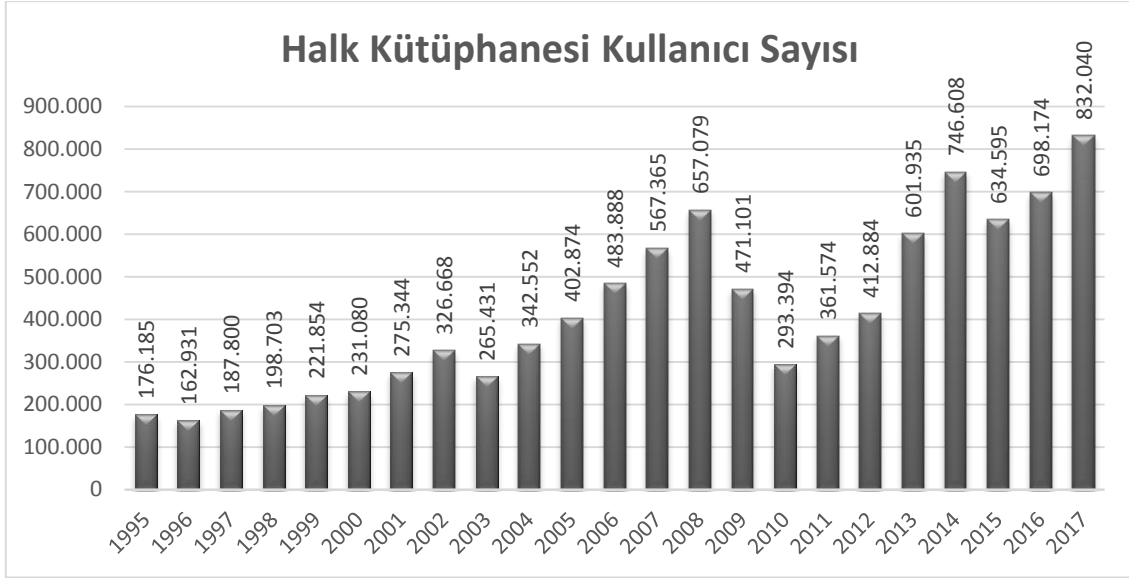
Şekil 3.16’da TÜİK’ ten alınan verilere göre kütüphane sayısını yorumlandığında Diyarbakir ilinde 1995 ve 1997 yılları arasında kütüphane sayısının 12 olduğunu 1998’da bu sayının 13’e yükseldiğini görülmektedir. Kütüphane sayısında istikrarı bir artış görülmemektedir. 1999-2001 yıllarında 14 olan sayı 2002 de 13’e düşmüştür. 2003’te artışa geçen kütüphane sayısı 15 olmuş ve 2004 te bu sayı sabit kalmıştır. Kütüphane sayısı 2005 yılında tekrar düşmüş daha sonraki yıllarda 2006-2010 ‘da bu sayı 16 olarak kalmıştır. Kütüphane sayısı 2011 de bir artışla sayı 17’ye yükselmiş ve 2017’e kadar ne artış ne de azalış yaşanmıştır. Diyarbakir’da faal olan; Bismil İlçe Halk Kütüphanesi, Çermik İlçe Halk Kütüphanesi Müdürlüğü, Çüngüş İlçe Halk Kütüphanesi, Eğil İlçe Halk Kütüphanesi, Ergani İlçe Halk Kütüphanesi Müdürlüğü, Kulp İlçe Halk Kütüphanesi, Lice İlçe Halk Kütüphanesi, Diyarbakir İl Halk Kütüphanesi Müdürlüğü, Esmâ Ocak Çocuk Kütüphanesi, Silvan İlçe Halk Kütüphanesi, Ahmet Arif Edebiyat Müze Kütüphanesi’dir. Hizmet binası ya da personelin olmamasından kaynaklı geçici kapatılmış olan kütüphaneler; Çınar İlçe Halk Kütüphanesi Hani İlçe Halk Kütüphanesi,

Hazro İlçe Halk Kütüphanesi, Suriçi İlçe Halk Kütüphanesi, Kocaköy İlçe Halk Kütüphanesi, Dicle İlçe Halk Kütüphanesidir.

Şekil 3.17. Diyarbakır kütüphane kitap sayısı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

1995 yılında Diyarbakır'da bulunan 12 tane kütüphanede 92.415 kitap bulunmaktadır. 1996 ve 1997 yıllarında kütüphane sayısı sabit kalmasına rağmen kitap sayısı artmış, 1996 yılında 95.813 olan sayı 1997 yılında 101.568 sayısına yükselmiştir. Kütüphane sayısına bağlı kalmadan kitap sayısı sürekli artmıştır. 2002 yılında azalan kütüphane sayısı kitap sayısını etkilememiş aksine artış devam etmektedir. 2004 yılında ise kütüphane sayısı 15 olmasına rağmen kitap sayısında bir düşüş fark edilmektedir. 2004 yılından sonra kitap sayısında ki artış uzun yıllar devam etmiş 2011 yılında kütüphane büyük bir tadilat görmüş bu sebeple ciddi miktarda kitap satın alınmış ve de bakanlık tarafından kitap devri yapılmıştır. Daha sonraki yıllarda bir takım azalmaların olmasının sebebi ise bazı ilçe kütüphanelerinin personel eksikliği veya bina fiziksel koşullarının uygun olmaması sebebiyle geçici olarak kapatılmış olmasıdır. Bu sebeple de kitap devir vs. işlemlerinin yapılamamasından kaynaklanmaktadır. Ayrıca yıpranmış olan kitapların tadilattan sonra düşümlerinin yapılmış olması da bu azalmaya sebep olmuştur. 2013 yılında 146.179'a düşen kitap sayısı sonra ki yıllarda artışa geçmiştir. Son olarak 2017 yılında bu sayı 184.273 olmuştur.

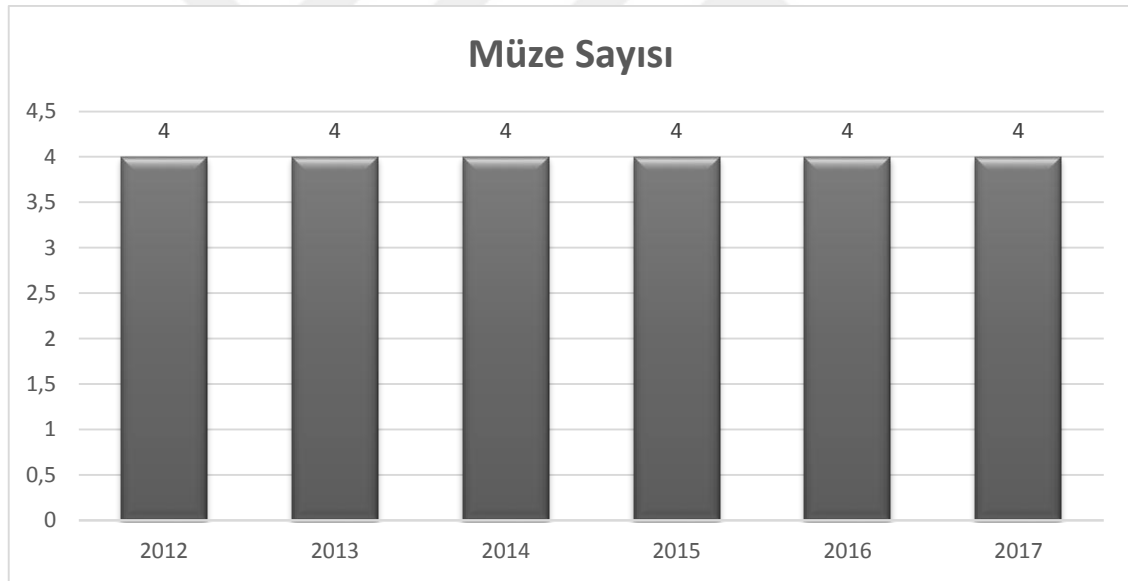
Şekil 3.18. Diyarbakır halk kütüphanesi kullanıcı sayısı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.18’de Diyarbakır halk kütüphaneleri kullanıcı sayısı 1995 yılında 176.185 ile başlamış 1996 yılında bu sayı 162.931’e düşmüştür. 1997 yılından 2002 yılına kadar bu sayı sürekli artmış 2002 yılında 326.688 kişi 13 kütüphaneden faydalanmıştır. 2003 yılında 15 olan kütüphane sayısı tüm yıllarda en düşük kullanıma sahip olduğu yıldır. 2003 yılında 265.431 kişi kullanmış olduğunu görmekteyiz. Halk kütüphanelerin kullanıcı sayılarının kütüphane sayılarıyla ilgili bir bağlantı olmadığını verilerimizi esas alınarak söylenebilmektedir. 2003 yılından sonraki yıllarda yani 2008 yılına kadar kullanıcı sayılarında hep artış yaşanmıştır. 2008 yılında 16 kütüphaneden 657.079 kişinin faydalandığını şekilde görülmektedir. 2009 da kullanıcı sayısı gerilemiş 471.101’e kadar düşmüştür. 2010 yılında kullanıcı sayısı daha çok azalmış 293.394 kişi faydalanmıştır. 2009 – 2010 yılları arasında kullanıcı sayısındaki azalmanın sebebi ise o dönem Diyarbakır’da ilk defa bir belediye kütüphanesi olan Mehmet Uzun Kütüphanesinin açılması ile kullanıcıların önemli bir kısmının oraya geçmesi ve orayı kullanmaya başlamasıdır. Ayrıca kapanan bazı İlçe Kütüphanelerinin hizmet verememesi de bu durumu olumsuz etkilemiştir. 2011, 2012, 2013 ve 2014 yıllarında bu sayı artmıştır. 2011 ile 2017 yıllarında kütüphane sayısı 17 iken kullanıcı sayılarında azalış ve yükseliş olmuştur. 2014 yılında 746.608 kişi kadar yükselmiş fakat 2015 yılında bu sayı gerilemiştir. 2016 yılından bu sayının artması kütüphanelerin hizmet alanlarındaki çeşitliliğin ve kültürel etkinliklerin artmasına bağlı olarak Halk Kütüphanelerinde kullanıcı sayısında olumlu yönde etkilemiştir. Kütüphaneler, sadece kitap ödünç alma ve ders çalışma alanları gibi yerleşmiş kalıplardan uzaklaştırılarak; bilgi kaynaklarının yanı

sıra sosyal, kültürel ve sanatsal çalışmaların daha geniş daha kapsamlı yapılabileceği mekânlar olarak hizmet verme anlayışı ile hareket etmeye başlanmış olduğundan dolayı 2016 yılından bu sayı tekrar yükselişe geçerek 698.174 sayısına ulaşmış, 2017 daha fazla artmış ve bu sayı 832.040'a kadar ulaşmıştır. 2017 yılından en yüksek kullanıcı sayısının olduğu yıldır.

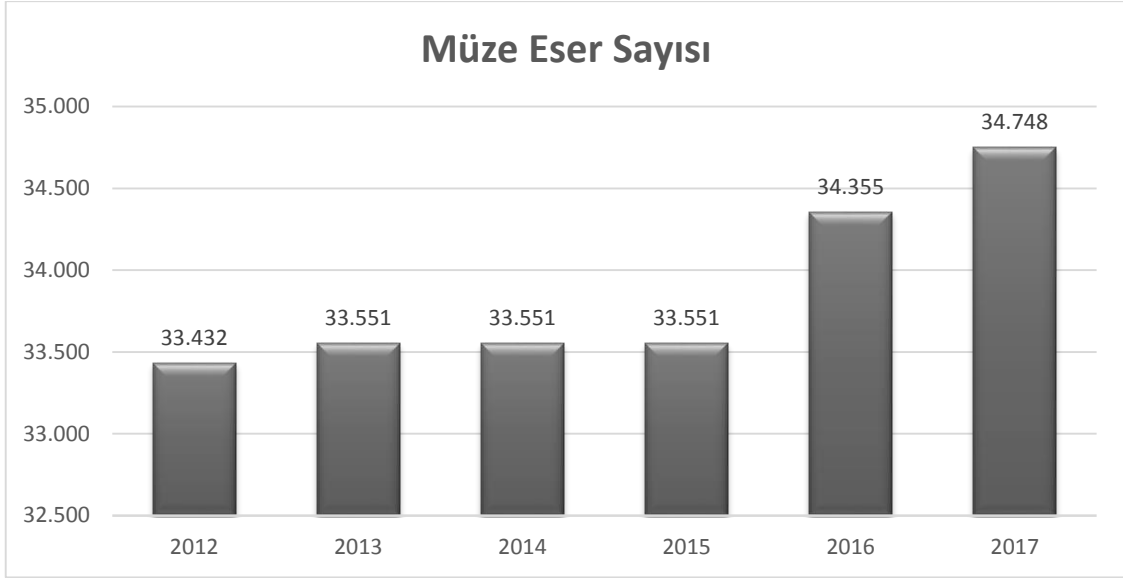
3.2.2. Müze istatistiği

Müzeler evrensel değerleri insanlığın hizmetine sunması ve paylaşmasına olanak sağlar ve medeniyete atılan adımlar olarak nitelendirilebilir. Çünkü evrensel değerlerin sunulması onların farklı toplumlarla paylaşması demek, bu sayede ortak bir dil oluşmuş olur. Bu ortak bir dilin varlığı hem kültür ürünlerin hem de medeniyetlerin ilerlemesi açısından önemlidir (Mercin, 2005, s. 157). Diyarbakır ili için müze sayısı, müze eser sayısı ve müze ziyaretçi sayısı kullanılarak müze istatistiği verileri oluşturulmaktadır.

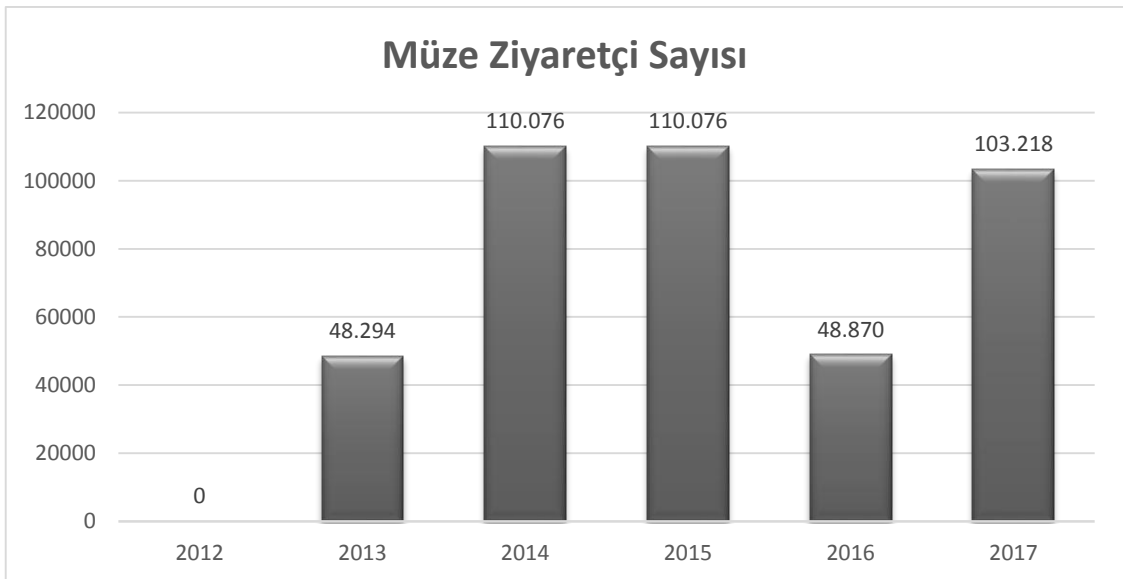
Şekil 3.19. Diyarbakır müze sayısı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.19 'da TÜİK'ten edindiğimiz verilere göre Diyarbakır ilinde 2012 ve 2017 yıllarında müze sayısı 4'tür ve sabit kalmaya devam etmiştir. Diyarbakır ili ve ilçelerinde bulunan müzeler şunlardır; Diyarbakır Müze Müdürlüğüne bağlı Cahit Sıtkı Tarancı Müzesi, Ziya Gökalp Müzesi, Silvan Atatürk Müzesi, ayrıca Diyarbakır Büyükşehir Belediyesine bağlı Kent Müzesi bulunmaktadır.

Şekil 3.20. Diyarbakır müze eser sayısı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Diyarbakır’da 2012 ve 2017 yıllarında müze sayısı sabit olmasına rağmen müzede bulunan eser sayıları zaman zaman sabit kalmış ya da artmış azalma hiç olmamıştır. 2012’de eser sayısı 33.432 iken 2013’te bu sayı 33.551’e yükselmiştir. 2014 ve 2015 yılında da bu sayı sabit kalmış 33.551 eser sayısı bulunmaktadır. 2016’da müzede bulunan eser sayısı 34.355’e yükselmiş, 2017 yılında 34.748 ulaşmıştır. Bunun sebebi yapılan teşvikler, höyükler kazısı, Ilısu Barajı Kurtarma Kazıları ve Müze kazılarının çalışmaları sonucu olarak müzelerde eser sayısı artmış bulunmaktadır.

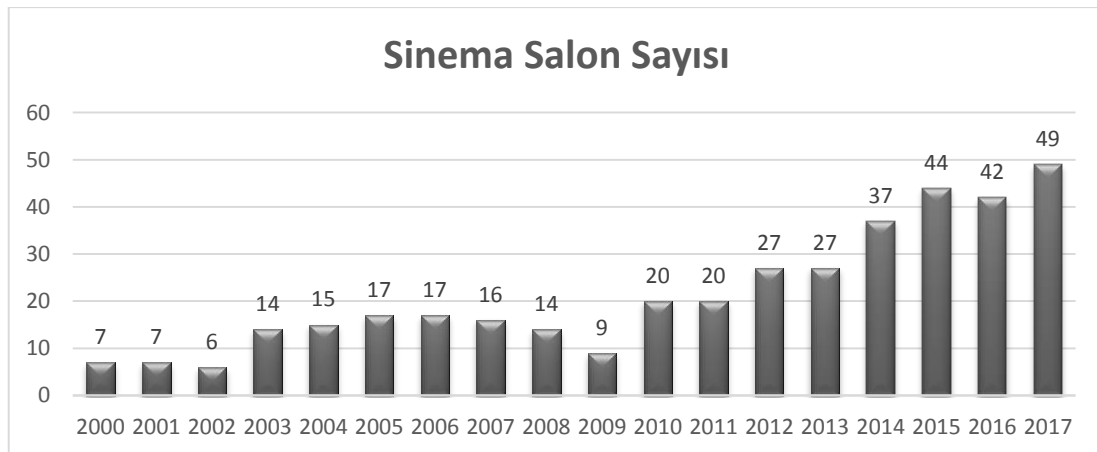

Şekil 3.21. Diyarbakır müze ziyaretçi sayısı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Diyarbakır ilinde müze ziyaretçi sayısına baktığımız da 2012 yılında dört müze bulunmasına rağmen ziyaretçi sayısı bulunmamaktadır. Bunun sebebi, 2012 yılında Müze Müdürlüğünün taşınma hazırlıkları yapıldığından eserler taşınmaya uygun hale getirmek için kutulanmış durumda olduğundan eser teşhiri yapılmamaktaydı bu nedenle ziyaretçilere kapatılmış bulunmaktaydı. 2013 ve 2017 yılları arasında müzeler 2003'te en az ziyaretçiyi ağırlamış olup bu sayı 48.294 kişidir. 2014 yılında yaklaşık % 227'lik bir artışla bu sayı 110.076'ya kadar çıkmıştır. 2014 yılı sonrası artışın ana sebebi Diyarbakır Müze Müdürlüğünün şuan bulunduğu İç Kale'ye taşınıp teşhir tanzim çalışmalarının bitirilerek ziyarete açılması ve müzemizin halkla buluşturmak için yapmış olan çeşitli projeler ve etkinliklerdir. 2015 yılında bu sayı sabit kalmış 110.076 kişi müzeleri ziyaret etmiştir. 2016 yılında Diyarbakır ilinde yaşanan çukur ve barikat operasyonlarından dolayı bu sayı ciddi bir şekilde düşerek 48.870 kişi ziyaret etmiş bulunmaktadır. 2017 yılında bu sayı artmış 103.218 kişi ziyaret etmiştir

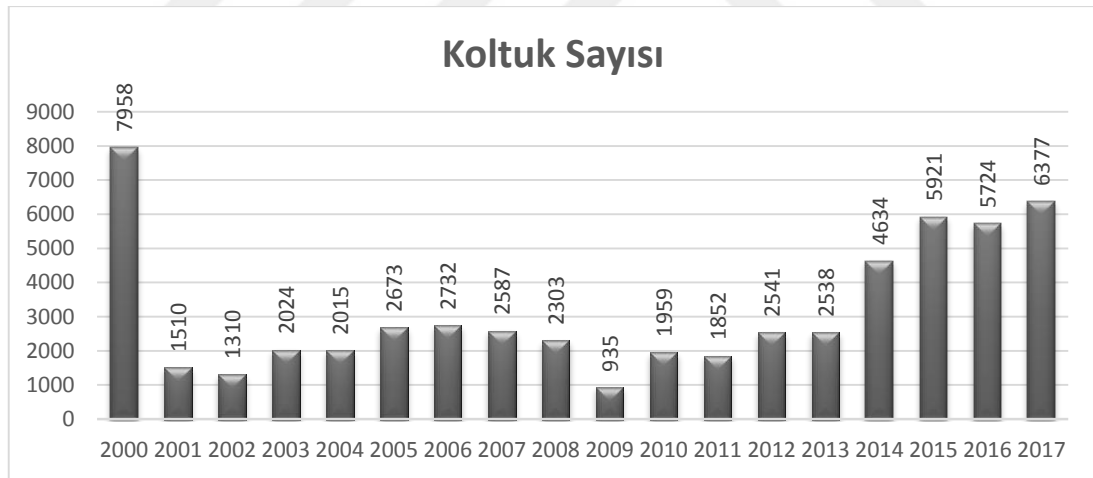
3.2.3. Sinema istatistik

Sinema, kendi bünyesinde kültürel özellikleri taşıyan bir küresel araç olması sinemanın kültürel bir öge olmasını daha önemli kılmaktadır. Modern toplumlar da ideolojileri tek başına üretememiş olsa da ideoloji yayma konusunda sinema önemli bir yere sahiptir. Kültürlerarası etkileşimlere en açık alanlardan biri sinemadır. Kültürü kalıcı ve hızlı taşıyıcısı olan sinema aynı zamanda kitleseldir. Bu nedenle egemen kültürleri en çok ilgisini çektiği alandır (Özkan, 2014, s.342). Diyarbakır'da bulunan sinema salon sayısı, film sayısı, koltuk sayısı ve seyirci sayısı verileriyle sinema istatistiği oluşmaktadır.

Şekil 3.22. Diyarbakır sinema salon sayısı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

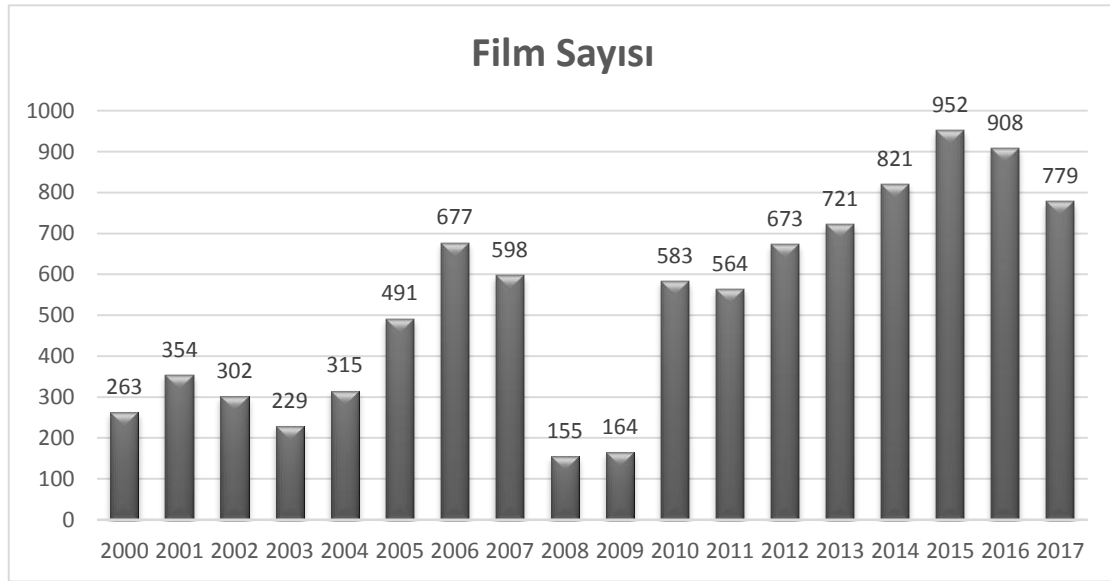
TÜİK verilerine göre Diyarbakır'da bulunan salon sayısı 2000 yılında 7 adet bulunmaktadır. 2001 yılında bu sayı artmamış 7 olarak kalmıştır. 2002 yılında bu sayı düşmüştür. 2003 yılında artışa geçen sinema salonlarının sayısı 14 olmuştur. 2004 ve 2005 yılında bu artış devam etmiştir. 2006 yılında sabit kalan sinema salon sayısı 2007 yılında 16 ya 2008 yılında 14'e ve son olarak 2009'da salon sayısı 9'a düşmüştür. Tekrar yükselişe geçen sinema salonlarının adedi 2010 ve 2011 yılında 20 adet olmuştur. 2012 ve 2013 sinema salonlarına 7 tane daha eklenmiş sinema salonu 27 olmuştur. 2014 yılında 10 tane daha eklenmiş toplam 37 sinema salonu faaliyette olmuştur. 2015 yılında sinema salonlarında artış yaşanmış fakat 2016 yılında mevcut sinema salonu 42'ye düşmüştür. 2017 yılında tekrar artan sinema salonu 49 olmuştur. 2002 yılından sonra Mega Center'in faaliyete geçmesi sinema salonlarında artışında etkisini olduğunu söylenebilmektedir. Ayrıca 2011 yılında Ninova, 2014 yılında Ceylan Karavil Avm, 2015 yılında Diyarbakır Forum'un açılması sinema salon sayısını arttırmıştır. 2009 yılında salon sayısında gerçekleşen düşüş 2008 küresel krizden dolayı alışveriş merkezi sektörünün ekonomik sebeplerden dolayı kapatılmasından kaynaklandığı söylenebilir.

Şekil 3.23. Diyarbakır sinema koltuk sayısı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.23'te 2000-2017 yılları arasında koltuk sayılarından belli bir istikrar olmadığı verilerde görülmektedir. Diyarbakır ilinde 2000 yılında 7 sinema salonu mevcutken 7958 adet koltuk sayısı mevcuttur. 2001 yılında da mevcut sinema salonu 7 iken koltuk sayısında ciddi bir düşüş yaşanmış 1510'a düşmüştür. 2002 yılında bu sayı tekrar düşmüştür. 2003 yılında koltuk sayısı yükselmesine rağmen 2000 yılında ki koltuk sayısını yakalayamamıştır. 2003 yılında koltuk sayısı 2024, 2004 yılında çok az düşmüş

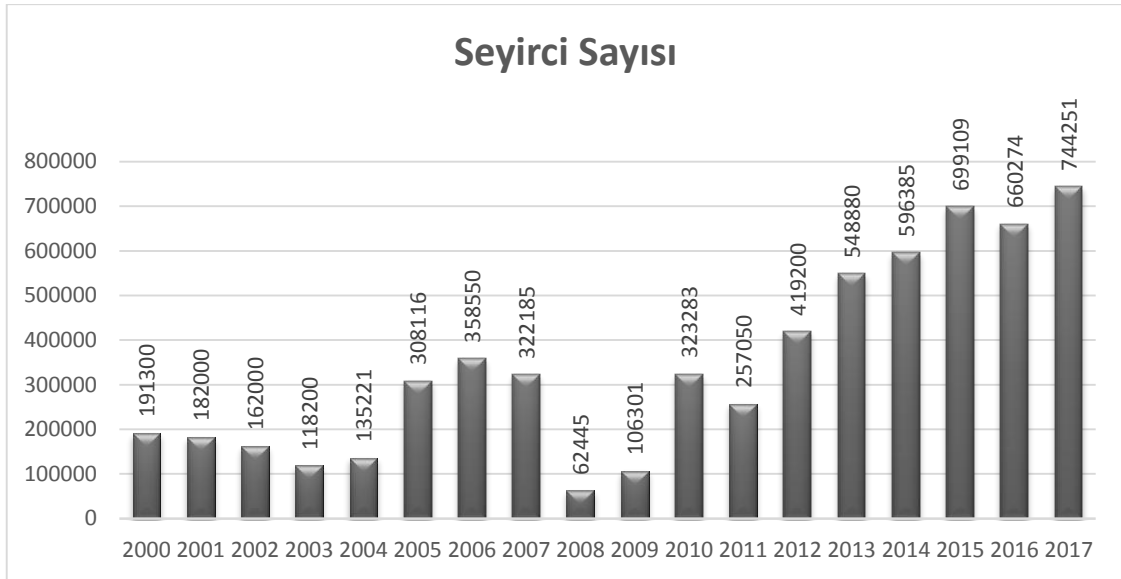
bu sayısı 2015 olmuş, 2005'te 2673 koltuk sayısına yükselmiştir. 2006 yılında az bir artış gözlemlenmiştir fakat 2007 yılında koltuk sayılarında azalma görülmektedir. 2000-2017 yılları arasında da en az koltuğun olduğu yıl 2009 yılıdır. 2009 yılında koltuk sayısı 935 daha sonraki yıl artışa geçmiş 1959 koltuk adedi mevcutken 2011 yılında tekrar koltuk sayısında azalırken 2012 yılında 2541'e yükselmiştir. 2014 yılında bu sayı biraz daha fazla artmış 4634 adet olmuştur. 2015 yılında tekrar artmış, 2016 yılında da gerçekleşen düşüşten sonra 2017 yılında bu sayı 6377'e yükselmiştir.

Şekil 3.24. Diyarbakir sinema film sayısı

Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Diyarbakir'da 2000 yılında 7 sinema salonunda toplam 263 film gösterime girmiştir. 2001 yılında 354'e çıkmış, 2002 yılında 6'ya düşen sinema salonunda gösterimde olan film sayısı da 302'ye düşmüştür. 2003 yılında sinema salon sayısı 14 iken film gösterim sayısı 229'dur. 2004 yılında 315'e 2005 yılında 491'e yükselmiş 2006 yılında bu sayı biraz daha fazla artmış 677'e ulaşmıştır. Daha sonra ki yıllarda tekrar düşüşün olduğu görülmektedir. 2009 yılında 164'e düşen film gösterim sayısı 2010'da tekrar bir sıçrama yapmış bu sayı 583'e yükselmiştir. 2011 yılından sonra tekrar artış eğilimi göstermiş olup 2000-2017 yıllarından en fazla film gösteriminin 2015 yılından 952 film gösteriminin olduğu tabloda görebilmekteyiz. 2015 yılından sonra 908'e bir sonraki yılda 779'a düşmüştür.

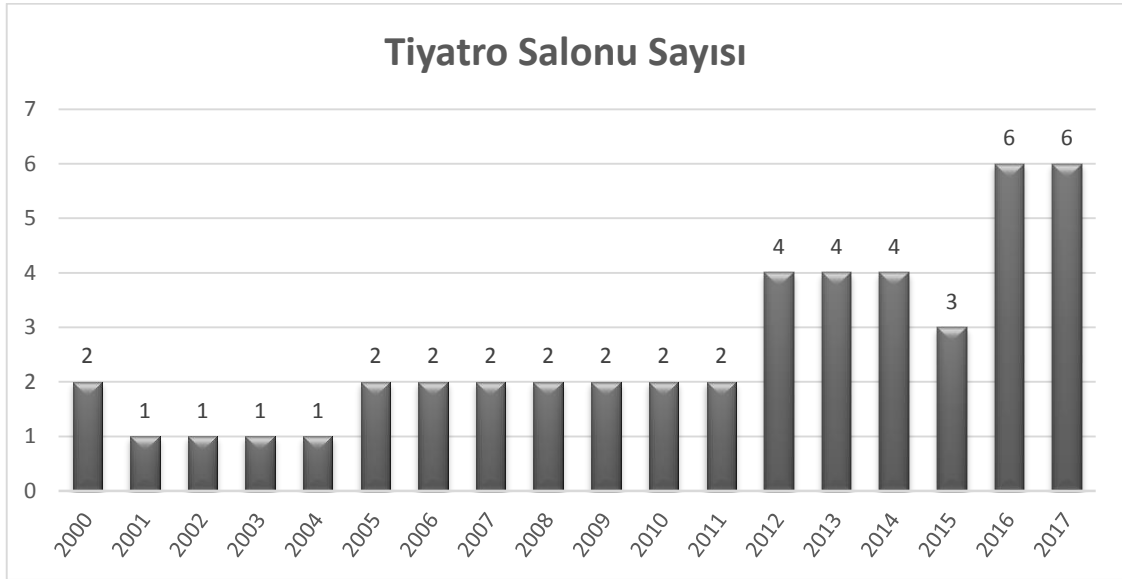
Şekil 3.25. Diyarbakır sinema seyirci sayısı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.25'te ki TÜİK verilerine göre 2000 yılında 263 film gösterimini 191.300 kişinin izlediğini fakat 2005 yılına kadar sürekli azalmıştır. Seyirci sayısı 2001 yılında 182.000, 2002 yılında 162.000, 2003 yılında 118.200, 2004 yılında 135.221'e kadar düşmüştür. 2005 ve 2006 yıllarda film sayısı ile doğru orantılı bir şekilde ilerleyip seyirci sayısı da artmış olduğu görülmektedir. 2006 yılında seyirci sayısı 677 tane gösterilen film 358.550 kişi izlemiştir. 2007 ve 2008 yıllarında seyirci sayısı 322.185'ten 62.445'e düşmüştür. 2009 yılında 164 filmi 106.301 kişi izlemiştir. 2010 yılında seyirci sayısı 323.283 bulmuştur. 2011 yılında film sayısı 564'e düşerken izleyici sayısı da 257.050 düşmüştür. 2012, 2013, 2014 ve 2015 yıllarında artan film gösterimleriyle birlikte seyirci sayıları da artmıştır. 2016 yılında bu artış yerini düşüşe bırakıyor seyirci sayısı 660.274'e kadar geriliyor. 2017 yılında 779'a düşen film gösterimi sayısı seyirci sayısını olumsuz yönde etkilememiş seyirci sayısı 744.251 kişi artmıştır. 2008 küresel krizden kaynaklı sinema sektöründe üretimin ve tüketiminde azaldığını yani film yapımında maliyetlerin yükselmesiyle film sayısında düşmektedir. Maliyet artışı sinema bilet fiyatının arttırdığından dolayı seyirci sayılarının düştüğü söylenebilmektedir.

3.2.4. Tiyatro istatistiği

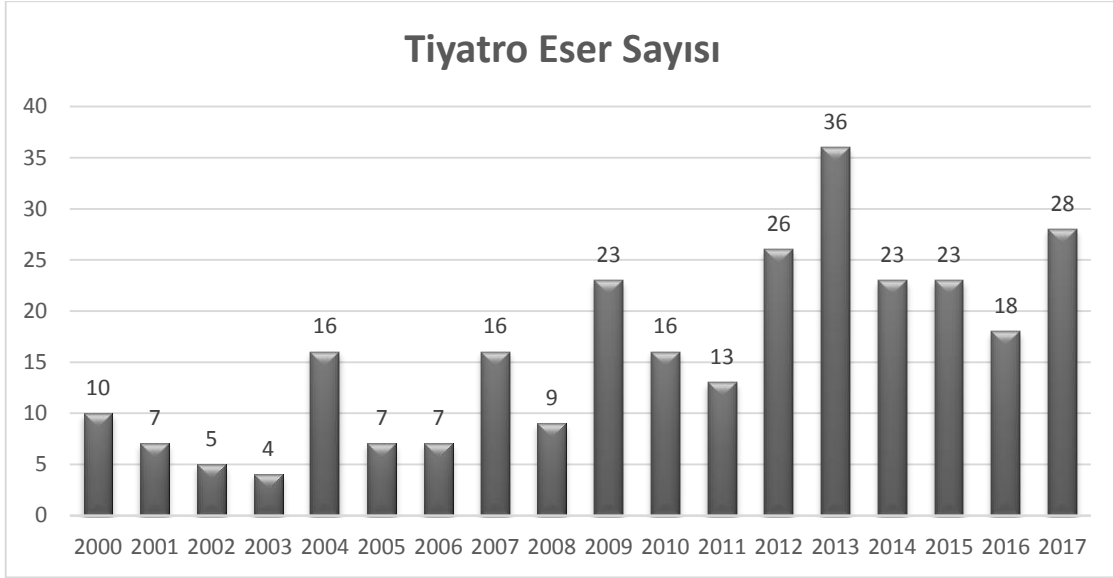
Tiyatro gibi diğer sanatlar da konularını hayattan alırlar. Sanatların hayatlara yaklaşım dereceleri farklı olmaktadır. Tüm sanatlar arasında tiyatronun farkı; onun insan ilişkilerini hareketli olarak ortaya koyması ve sanatsal çerçeve içerisinde seyircilere aktarmasıdır (Güney, 2011, s. 136). Tiyatro istatistiği içerisinde yer alan tiyatro salonları,

koltuk sayısı, eser sayısı gösteri sayısı ve izleyici sayısı verileriyle Diyarbakır ili için veriler yorumlanmıştır.

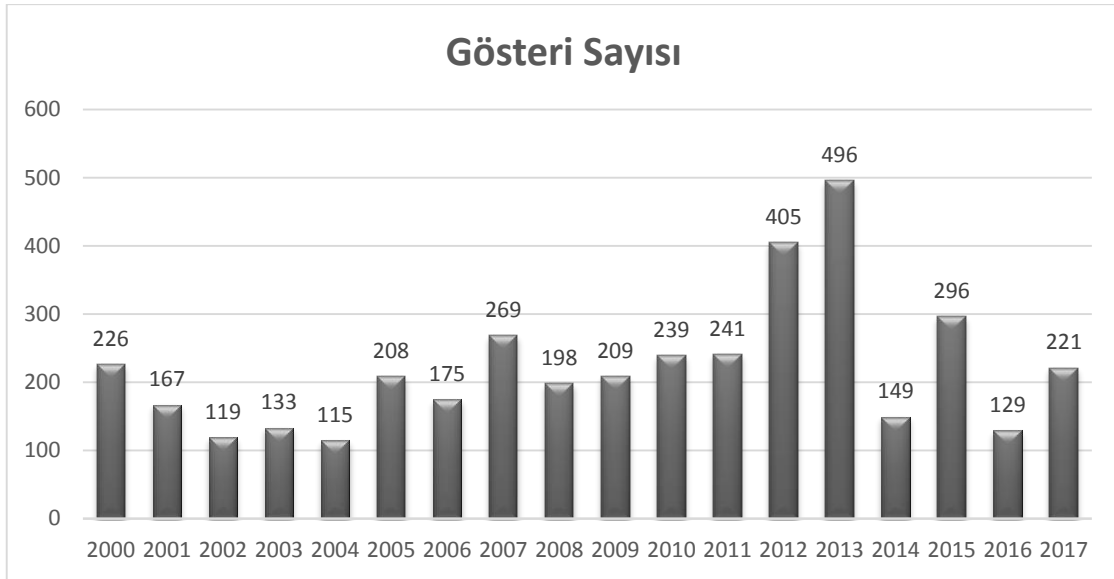
Şekil 3.26. Diyarbakır tiyatro salon sayısı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.26’da Diyarbakır ilinde 2000- 2017 yıllarında tiyatro salonu sayılarının artış ve azalışların olduğu görülmektedir. 2000 yılında Diyarbakır’da 2 tiyatro salonu mevcutken 2001- 2004 yılları arası bu sayı 1’e düşmektedir. 2005 ve 2011 yılında tiyatro salonu sayısı tekrardan 2’ye yükselmiş 2012 yılında kadar bu sayı aynı kalmıştır. 2012 yılında tiyatro salon sayısı 4’e yükselmiş 2013, 2014 yıllarında da 4 tane tiyatro salonu mevcuttur. 2015 yılında tiyatro salon sayısı 3’e düşmüştür. 2016 ve 2017 yıllarında bu sayı tekrar artıp 6’ya yükselmiştir. Diyarbakır ilinin nüfusunun artması, tiyatro salonlarının taleplere yetersiz kalmasından kaynaklı son yıllarda tiyatro salonları sayısında artış yaşanmıştır.

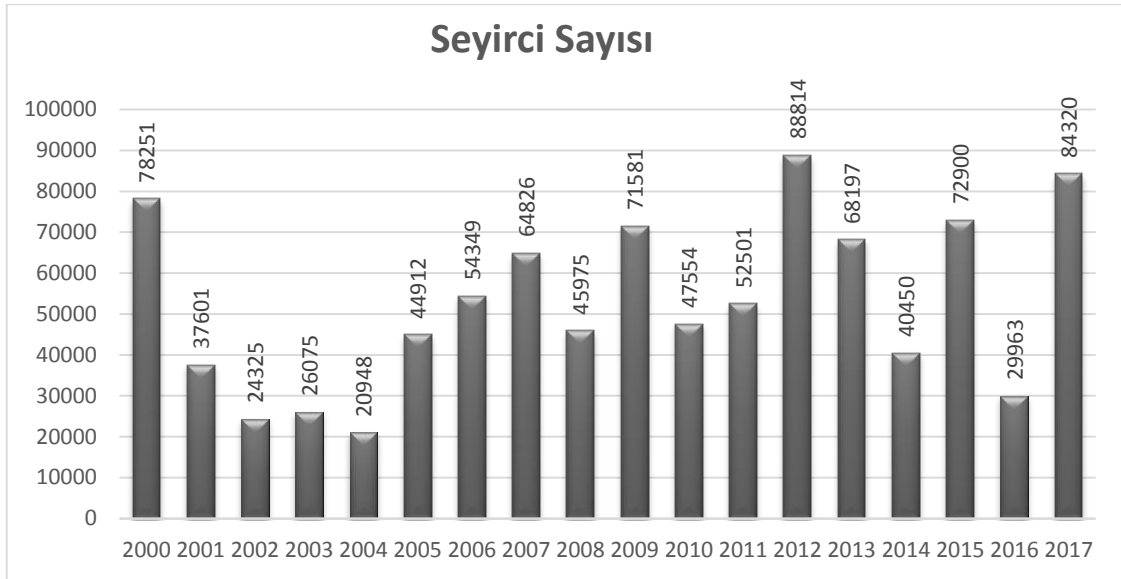
Şekil 3.27. Diyarbakır tiyatro eser sayısı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.27’de eser sayılarını analiz edildiğinde eser sayılarının zaman zaman azalıp arttığı görülmektedir. 2000 yılında Diyarbakır’da 2 adet tiyatro salonu mevcutken 10 tane eser mevcut olmaktadır. 2001 ve 2004 yıllarında tiyatro sayısının 1’e düşmesiyle birlikte eser sayılarında istikrarının olmadığını açık bir şekilde görülmektedir. 2001 ve 2003 te eser sayıları düşerken 2004 yılında tiyatro salon sayısı 1 olmasına rağmen 16 tane eser bulunmaktadır. 2005 - 2011 yıllarında 2 adet olan tiyatro salonu eser sayısında aynı tutarlılıkta olmadığı görülmektedir. 2005 ve 2006 yılında 7 tane tiyatro eseri var iken, 2007’de eser sayısı 16 ve 2008 yılında bu sayı 9’a düşmüştür. 2009 yılında bulunan eser sayısı 23’e yükselmiş 2010 ve 2011 yıllarında tekrar bu sayı düşmüştür. 2000- 2017 yılları arasında en çok 2013 yılında 36 adet eser bulunmaktadır. 2014 ve 2015 te eser sayısı 23’e düşmüş ve sabit kalmıştır. 2016 yılında biraz daha düşen eser sayısı 2017 yılında 28’e yükseldiği gözlemlenmektedir.

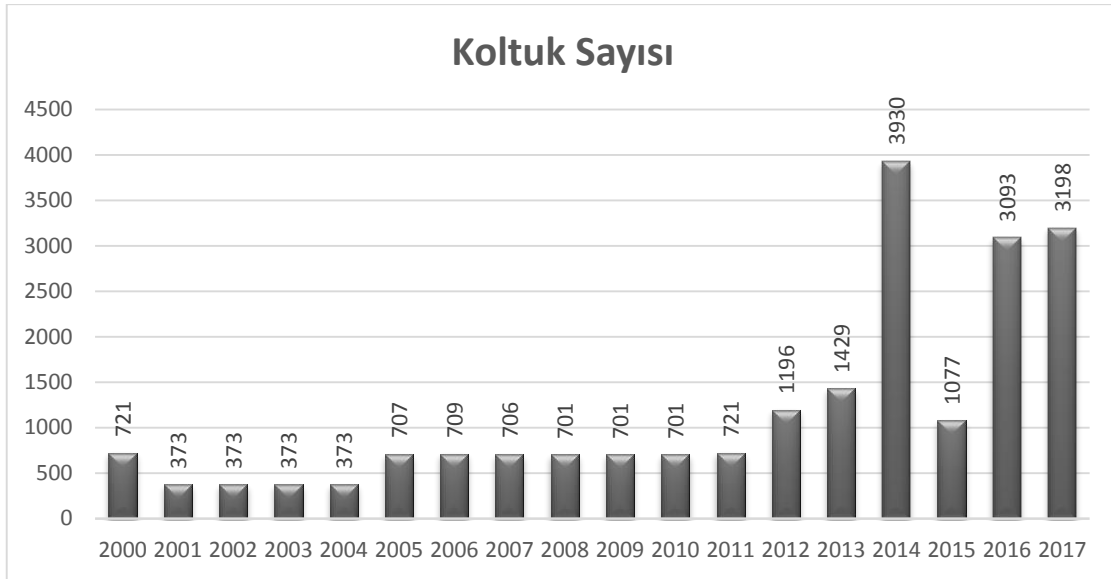
Şekil 3.28. Diyarbakır tiyatro gösteri sayısı
Kaynak: www.tuik.gov.tr

Şekil 3.28’de Diyarbakır ilinde tiyatro gösteri sayısı 2000 ve 2017 yılları arasında bir istikrar olmadığı şekilde görülmektedir. Diyarbakır’da 2000 yılında 10 eser mevcutken 226 kere sahnelenmiştir. 2001 yılında gösteri sayısı 167 olduğu 2002 ve 2003 yıllarında gösteri sayısının düştüğü gözlemlenmektedir. 2004 yılında gösteri sayısı 133 yükselirken 2005 yılında gösteri sayısı tekrar 115’e düşmüştür. 2005 yılında bulunan 7 eser 208 defa sahnelenmiştir. Gösteri sayısı 2006 yılında 175’e düşmüştür. 2007 yılında eser sayısı 16 iken gösteri sayısı 269 olmuştur. 2008-2012 yılları arasında bu istikrarsızlık devam etmektedir. Gösteri sayısının en fazla olduğu 2013 yılında 496 sayıya ulaşmıştır. 2014 yılın gösteri eser sayısı 347’lik bir düşüş yaşamıştır. 2015 yılında tekrar artan gösteri sayısı 296’ya yükselmiştir. 2016 yılında düşen gösteri sayısı 2017 yılında tekrar yükselip gösteri sayısı 221 olmuştur.

Şekil 3.29. Diyarbakır tiyatro seyirci sayısı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.29’da Diyarbakır’da 2000 yılında 226 gösteri sayısı mevcutken tiyatro seyirci sayısı 78.251 kişi izlemiştir. 2001 yılında bu sayı gösteri sayısının düşmesiyle seyirci sayısı da 37.601’e düşmüştür. 2002 yılında seyirci sayısı 24.325, seyirci sayısı 2003 yılında 26.075’e yükselmiş. 2004 yılından tekrar düşen seyirci sayısı 2005 yılında 44.912’ye yükselmiştir. 2006 ve 2007 yıllarında yükselen seyirci sayısı 2008 tekrar düşerek 45.975 kişi 198 gösterimi izlemiştir. 2009 yılında gösteri sayısı 209’a yükselirken seyirci sayısı da 71.581 kişiye yükselmiştir. 2010 yılında düşen seyirci sayısı 2011 yılında yükselirken 2012 yılında daha çok yükselerek en fazla izleyicinin olduğu yıl olmaktadır. 2012 yılında 88.814 olan seyirci sayısı 2013 yılında 68.197’e düşmüştür, 2014 yılından da bu düşüş devam etmiştir. 2015 yılında 72.900’e çıkan seyirci sayısı 2016 yılında 29.963’e düşmüştür. 2017 yılında Diyarbakır ilinde 221 gösteri mevcutken 84.320 kişi izlemiştir.

Şekil. 3.30. Diyarbakır tiyatro koltuk sayısı
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Diyarbakır’da 2000 yılında 2 adet tiyatro salonu mevcutken 721 koltuk bulunmaktadır. 2001 – 2004 yılları arasında tiyatro salonu 1’e düşmüş ve koltuk sayısı 373 olmuştur. 2005 ve 2011 yılları arasında 2 adet tiyatro salonu mevcutken koltuk sayılarının ciddi değişiklikler yaşanmamıştır. 2012 ve 2013 yıllarında koltuk sayısı artmıştır. Fakat en fazla koltuk sayısına sahip olan yıl 2014’tür. 2015 yılında 3 adet tiyatro salonu bulunurken mevcut koltuk sayısı 1077’dir. 2016 ve 2017 yıllarından 6 adet olan tiyatro salonlarının koltuk sayısı 3098 ve 3198 adet olmuştur.

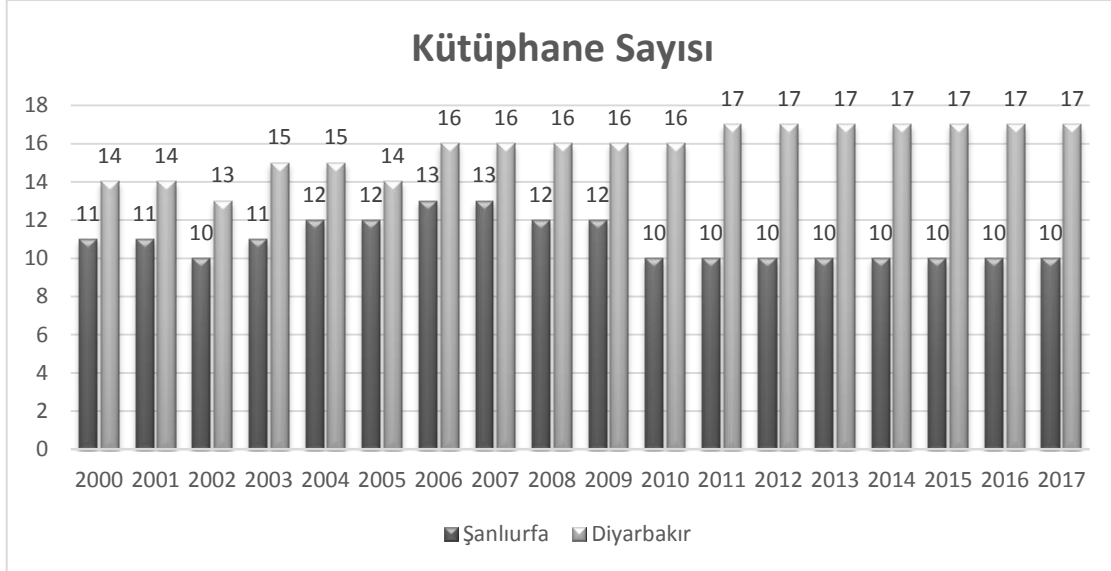
3.3. Şanlıurfa ve Diyarbakır Kültürel Ekonomi Unsurları Karşılaştırılması

Şanlıurfa ve Diyarbakır illerinin kültürel ekonomi verileri kapsamında tek şekil yapılmak suretiyle karşılaştırılmış ve yorumlanmıştır.

3.3.1. Kütüphane İstatistiği

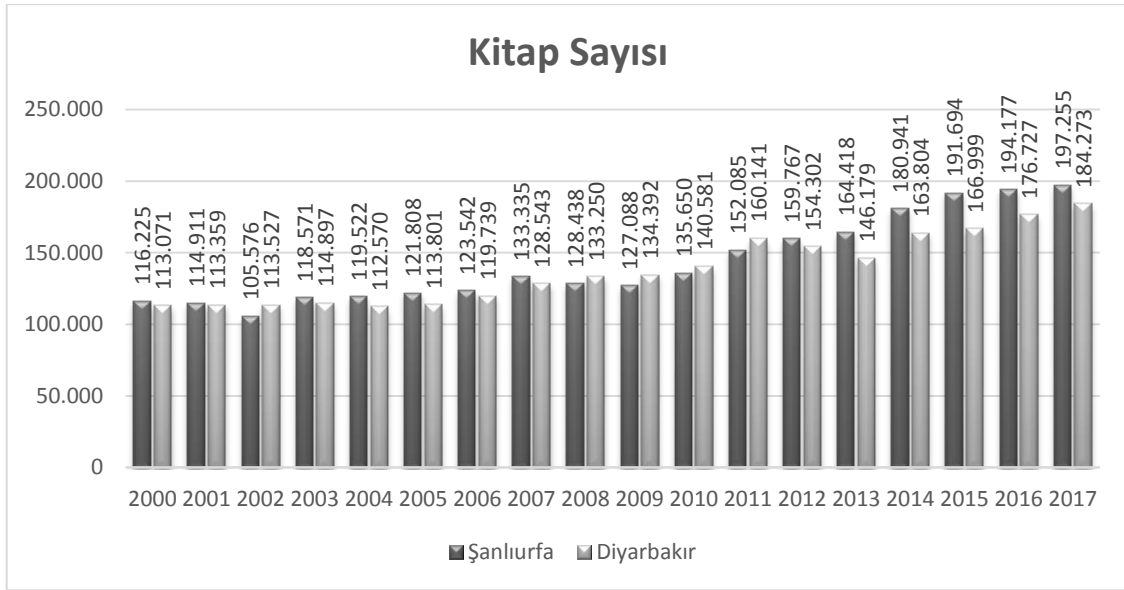
Kütüphaneler kültürün toplumsallaştırılması sürecinde ki görevi insanların ürettikleri maddi ve manevi ürünlerin toplumla paylaşılması ve gelecek kuşaklara aktarılmasında aracı etmektedir. İnsanoğlunun ürettiği tüm değerlerin özünde bilgi bulunmaktadır. Bu bilginin toplumsallaşması da toplumun kullanımına arz edilmesi, yazılı kayıt alınması, toplanması ve düzenlenmesi şeklinde mümkün olmaktadır. Bu işlemler kütüphanelerin sorumluluklarına dâhildir. (Yılmaz, 2009, s.62, akt. Oğuz, 2017, s. 70). Kültürün, kütüphane kurumu ile arasındaki bir başka ilişki kültürel toplumsal

gelenek ve görenekleri geleceğe taşınan miras olarak görebilmeyi mümkün kılmaktadır. Yazılı kültür geleneği bilginin belgelendirilmesiyle kalıcı olmayı sağlamaktadır. (Oğuz, 2017, s.79).

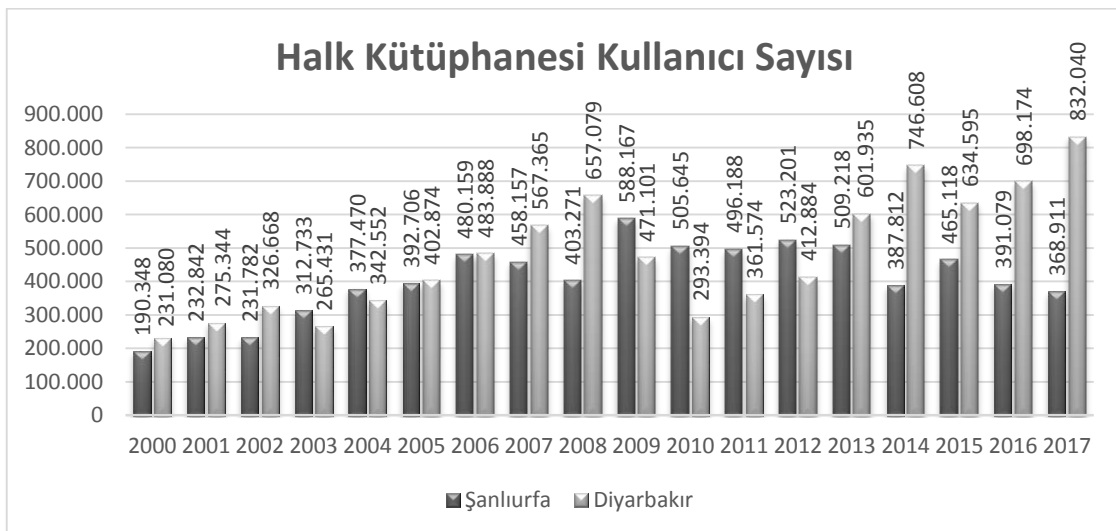
Şekil 3.31. TRC2 bölgesi kütüphane sayısı karşılaştırması
Kaynak: www. TÜİK.gov.tr

Şekil 3.31.' de TÜİK'ten alınan verilere göre Şanlıurfa ve Diyarbakır illeri 2000 ile 2017 yılları arasında bulunan kütüphane sayısı incelendiğinde Şanlıurfa'ya göre Diyarbakır ilinde kütüphane sayısının daha fazla olduğunu net bir şekilde görülmektedir. 2011-2017 yılları arasındaki kütüphane sayılarında en fazla farkın olduğu yıllardır. Sadece kütüphane sayısı olarak değerlendirildiğinde Diyarbakır ilinin gelişme trendi Şanlıurfa'ya göre daha fazla olabileceği söylenebilmektedir.

Şekil 3.32. TRC2 bölgesi kitap sayısı karşılaştırması
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Kitap sayılarının karşılaştırılmasını gösteren şekil 3.32 incelendiğinde kütüphane sayısında üstünlük gösteren Diyarbakır ili kitap sayısında aynı üstünlüğünü koruyamamıştır. Şanlıurfa ilinde Diyarbakır iline göre kütüphane sayısının daha az olmasına rağmen Şanlıurfa ilinde 2000-2017 yıllarında çoğunlukla mevcut kitap sayısı daha fazla olduğu gözlemlenmektedir. 2002, 2008, 2009, 2010 ve 2011 yıllarında Diyarbakır’da bulunan kitap sayısı Şanlıurfa ilinde bulunan kitap sayılarından daha fazla olmasının sebebi Şanlıurfa ilinde kütüphane tanıtımına yönelik etkinliklerin daha fazla olması ve okuryazarlığı artırma yönünde teşviklerin Diyarbakır ilinden daha fazla olabileceğinden kaynaklanabilmektedir. Kütüphane sayısı ile kitap sayısının birbirinden bağımsız olduğu kanısına varılabilmektedir.

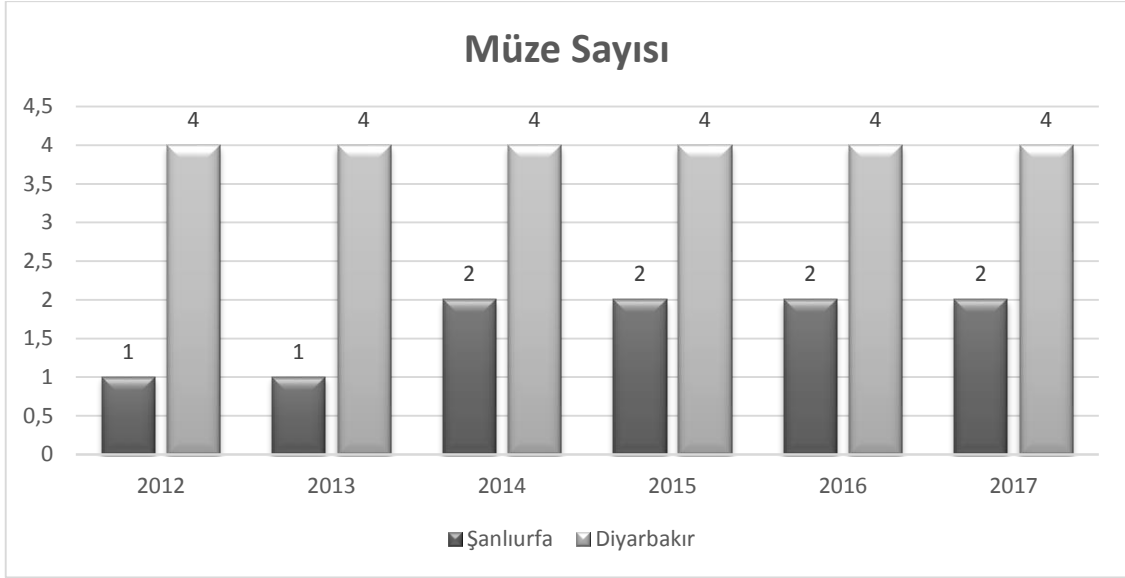
Şekil 3.33. TRC2 bölgesi halk kütüphanesi kullanıcı sayısı karşılaştırması
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.33'te halk kütüphanesi kullanıcı sayıları karşılaştırıldığında, kütüphane sayısı karşılaştırılmasında olduğu gibi Diyarbakır kütüphane kullanıcı sayısı bakımından sayıca üstünlüğünü korumaktadır. Son altı senede Diyarbakır'daki kütüphane sayısının artması Diyarbakır'daki halk kütüphanesi kullanıcı sayısını etkilemiş olduğu gözlemlenmektedir. Dolayısıyla Diyarbakır'daki kütüphane kullanıcı sayısının Şanlıurfa'ya göre fazla olması bu durumla açıklanabilir. Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinin toplam nüfus ile halk kütüphane kullanıcı sayısı oranlandığında, Şanlıurfa ilinin Diyarbakır iline göre nüfusunun daha fazla olmasına rağmen Diyarbakır ilinin halk kütüphanesi kullanıcı sayısında üstün olduğu gözlemlenebilmektedir.

Kütüphane istatistiği genel anlamda bakıldığında Şanlıurfa ilinde kütüphane sayısının az olmasına rağmen kitap sayısı ve kütüphane kullanıcı sayısının daha fazla olduğunu görülmektedir. İki ilin de okuma yazma oranı %90'larda iken bu sonuçlar yeterli görülmemekte fakat, Diyarbakır ilini değerlendirdiğimizde kültürel unsur olan kütüphanelerinin kullanıcı sayısını baz alırsak bireylerin eğitim ve kültürel alanda daha iyi olduğunu, nitelikli bireylerin daha fazla olduğundan dolayı kalkınmaya etkisinin Şanlıurfa'ya göre daha fazla olduğu söylenebilmektedir.

3.3.2. Müze istatistiği

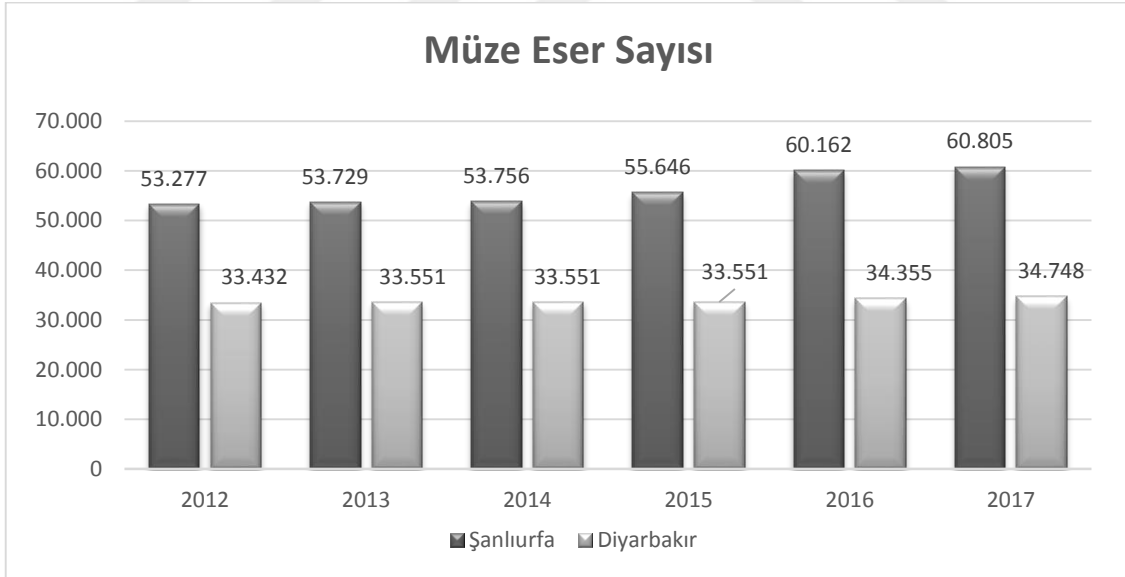
Müzeler uygarlık tarihine ait her türlü nesnenin bilimsel kurallar dâhilinde halkın beğeni ve kültürel birikimi artıran araştırmacıların çalışmalarına yardımcı olan ve geliştirici tarihi verileri gelecek kuşaklara aktarıldığı mekânlardır (www.kulturelvarliklari.gov.tr). Müzeler toplumlar açısından ortak kültür oluşturma bilmekte, başka kültürleri anlayabilmeyi sağlamaktadır. Müzeler insanlara medeniyetlere ait eserleri bir arada sunmakta ve bunlar arasındaki ilişkiyi sorgulayabilmelerine, değerleri fark etmelerine yardımcı olmaktadır. Antropoloji, tarih, endüstri, çevre vb. gibi birçok bilime benzeri olmayan kaynaklar sunmaktadır (Mercin, 2005, s. 154-157).

Şekil 3.34. TRC2 bölgesi müze sayısı karşılaştırması

Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

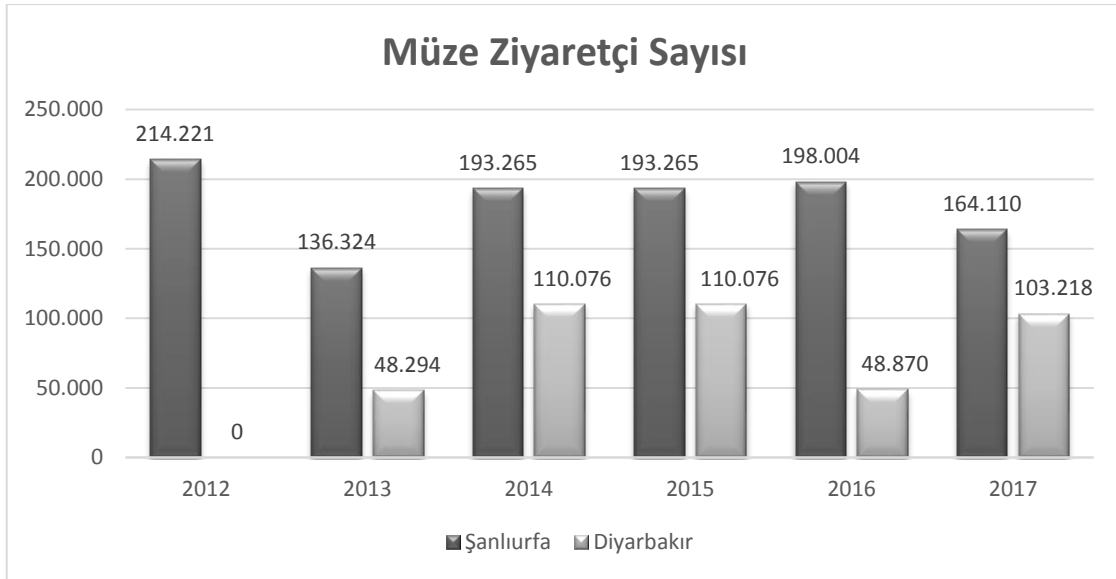
Şekil 3.34'te TÜİK' ten müzelerin sayısı, müze ziyaretçi sayısı, müze eser sayılarını sadece 2012 ve 2017 yılları arasındaki yılların verilerine ulaşılabilmektedir. Müze sayılarında tüm yıllarda Diyarbakır ilinin üstünlüğü şekil de görülmektedir.

Şekil 3.35. TRC2 bölgesi müze eser sayısı karşılaştırması

Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Müze sayısı Şanlıurfa'da Diyarbakır iline göre az olmasına rağmen müze eser sayısı Şanlıurfa'da daha fazla bulunmaktadır. Müze sayısı ile müze eser sayısı arasındaki ilişki olmadığı çıkarımı yapılabilmektedir.

Şekil 3.36. TRC2 bölgesi müze ziyaretçi sayısı karşılaştırması

Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

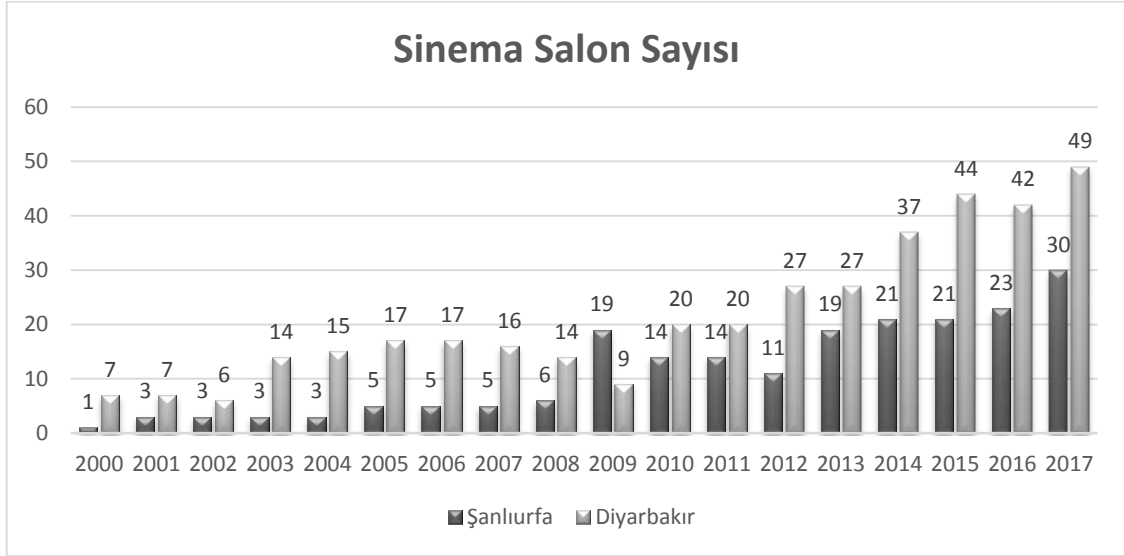
Şekil 3.36’ da müze ziyaretçi sayısının da müze sayısından da bağımsız olduğunu görülmektedir. Müze ziyaretçi sayısında da Şanlıurfa üstün durumdadır. Diyarbakır’da bulunan dört adet müze sayısında 2012 yılında müzelerin taşınma hazırlıklarından dolayı hiç ziyaretçisinin olmadığını, 2013 yılında 48.294 kişi ziyaretmiş 2014 ve 2015 yıllarında 110.076 kişi ziyaret ederken müze sayısı sabit olmasına rağmen 2016 yılında ziyaretçi sayısının sosyal ve siyasal nedenlerden dolayı 48.870’e düşmüştür. 2017 yılında 103.218 kişi ziyaret etmiştir.

Şanlıurfa ve Diyarbakır illerinin eski yerleşim yerleri olmalarına rağmen bulunan müze sayısı, eser sayısı ve ziyaretçi sayısı yeterli görülmemektedir. Diyarbakır ilinde müze sayısı daha fazla olmasına rağmen eser sayısı ve ziyaretçi sayısının Şanlıurfa’ya göre daha az olduğu görülmektedir. Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinin toplam nüfusu müze ziyaretçi sayısı ile oranlandığında Şanlıurfa ilinin oranı yüksek çıkmaktadır. Bu durum Şanlıurfa ve çevresinde (özellikle Göbeklitepe’de) yürütülen arkeolojik çalışmalar ve bu çalışmalar sonucunda çıkarılan tarihi eserlerin Şanlıurfa müzelerinde sergilenmesi durumuyla açıklanabilir. Müze istatistikleri karşılaştırmalarına toplumsal kalkınma çerçevesinden bakıldığı zaman Diyarbakır ilinin farklı kültürleri tanıtırma etkisinin Şanlıurfa iline göre daha az olduğu sonucuna ulaşılabilir.

3.3.3. Sinema istatistiği

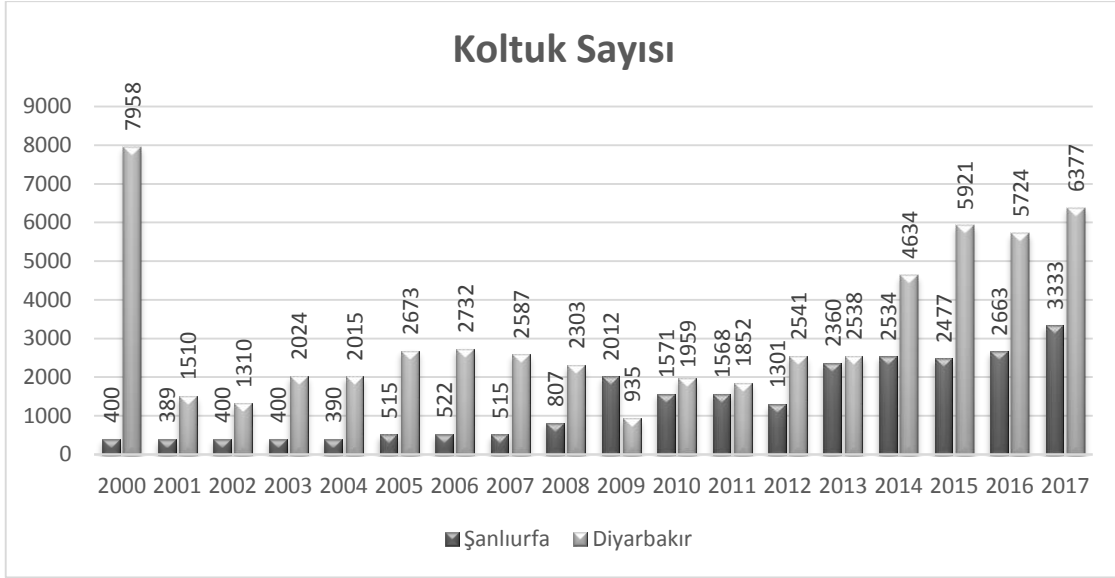
Sinema kültürlerin önde gelenlerindedir. Kültürlerin iletilmesinde doğru kullanıldığı sürece etkin bir araçtır. Sinema çok katılımcı bir sanattır, onu bireyselleştirmekten kurtarır ortak yapım olanağı sunmaktadır. Ayrıca sinema filmleri

yaşadıkları coğrafyanın kültürünü temsil etmektedir. Örneğin; İzmir’de yaşanan bir öyküde, oraya ait iklimi, yaşam alışkanlıkları, yeme-içme kültürünü yansıtmaktadır (Buyan, 2007, s. 224). Sinema insanları eğlendirme amaçları dışında bilgi verme ve harekete geçirme gibi amaçlar taşımaktadır. Sinemanın içinde bulunduğu toplumu yansıttığından olayın gerçekleştiği yer ve toplum hakkında topluma fikir vermektedir (Yanmaz, 2011, s. 136).

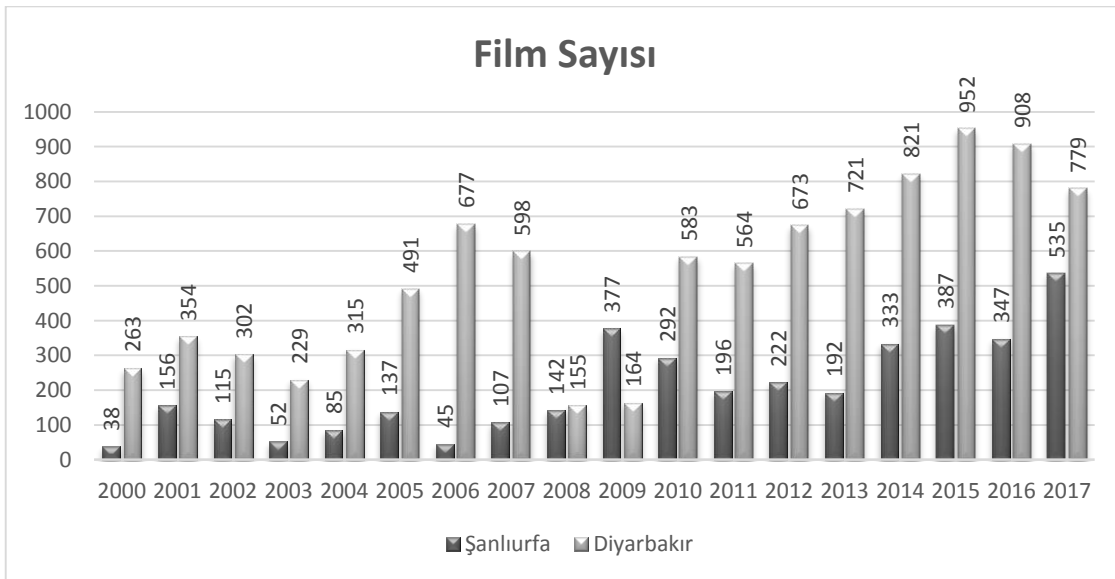
Şekil 3.37. TRC2 bölgesi sinema salon sayısı karşılaştırması
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.37’ de sinema salon sayısı incelendiğinde Diyarbakır ilinin daha önde olduğu net bir şekilde görülmektedir. Sadece 2009 yılında bu denge değişmiş Şanlıurfa 19 sinema salon sayısı ile öne geçmiştir. Aradaki fark en fazla 2015 yılında gerçekleşmiştir.

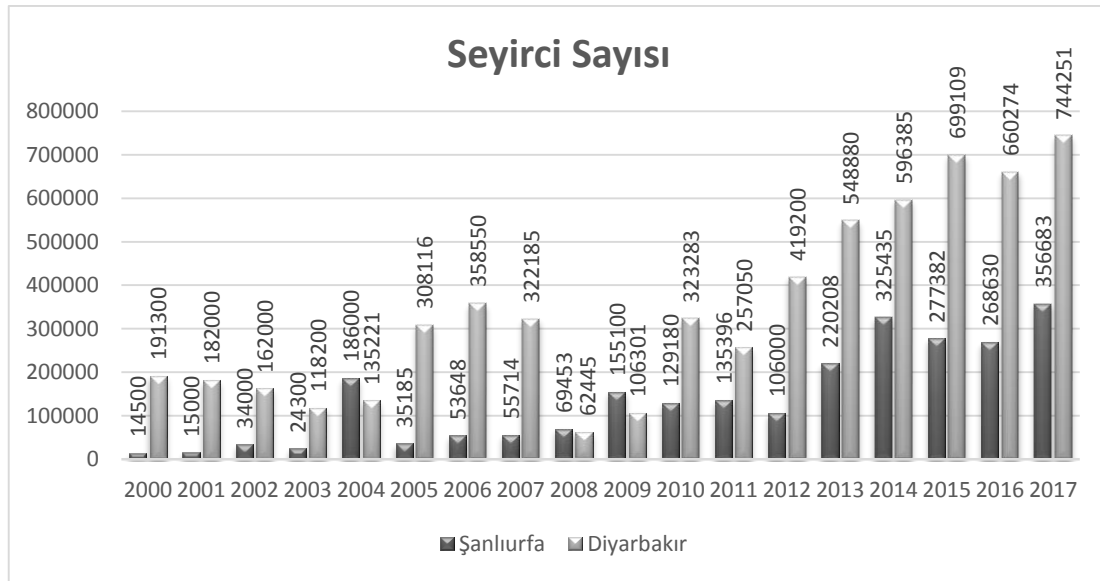
Şekil 3.38. TRC2 bölgesi sinema koltuk sayısı karşılaştırması
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.38’de sinema salon sayısında Diyarbakır ili önde olmasına bağlı koltuk sayısında da Diyarbakır ve Şanlıurfa’yı karşılaştırıldığında Diyarbakır ilinde mevcut koltuk sayısı daha fazla olduğunu verileri de göz önünde bulundurarak söylenebilmektedir. Koltuk sayısında da sadece 2009 yılında Şanlıurfa 2012 koltuk sayısı ile Diyarbakır ilinin önüne geçmiştir. İki ilde mevcut koltuk sayılarında ki aradaki farkı incelenince en fazla fark 2000 yılında 7.558 koltuk sayısı ile Diyarbakır üstünlük sağlamıştır.

Şekil 3.39. TRC2 bölgesi sinema film sayısı karşılaştırması
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.39’da 2000 ve 2017 yılları arasında Diyarbakır ve Şanlıurfa illerde bulunan film sayıları incelendiğinde Diyarbakır ilinde film sayısının Şanlıurfa’ya göre çok daha fazla olduğu görülmektedir. Diğer sinema göstergelerinde olduğu gibi sadece 2009 yılından Şanlıurfa’da 377 film gösterimi ile Diyarbakır’ın önüne geçtiğini şekilde net görülmektedir.

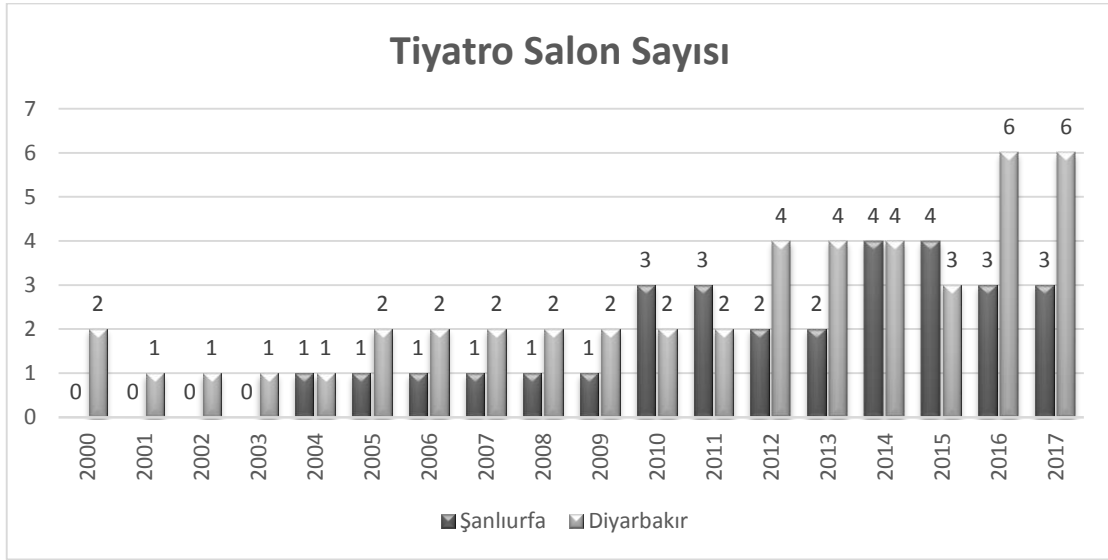
Şekil 3.40. TRC2 bölgesi sinema seyirci sayısı karşılaştırması
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.40’ta Diyarbakır’da film izleyen seyirci sayısı genellikle Şanlıurfa’ya göre daha fazla olduğu şekilde açıkça görülmektedir. 2004, 2008, 2009 yıllarında istisna yaşanmış olup Şanlıurfa ili sinema seyirci sayısında Diyarbakır ilinin önüne geçmiş olduğu gözlemlenmektedir. 2000 ve 2017 yılları arasında iki şehirde sinema filmi izleyen seyirciler arasındaki en büyük fark 2015 yılında gerçekleşmektedir. 421.727 kişi farkla Diyarbakır’da daha fazla sinema izleyicisi olduğu görülmektedir.

Sinema istatistiğinde Şanlıurfa’nın kütüphane ve müze istatistiklerinde ki olumlu durumun değiştiğini söylenebilmektedir. Genel itibariyle sinema istatistiğinde Diyarbakır ili verilerin Şanlıurfa iline göre daha fazla olduğu gözlemlenmektedir. İki ilin toplam nüfusu sinema seyirci sayısına oranlandığında da Diyarbakır ili sayıca üstünlüğü görülmektedir. Diyarbakır’ın kalkınmasında yani farklı kültürlerin tanıtımında kültürel unsurlarından biri olan sinemanın, kütüphane ve müzelere göre kalkınmada ki etkisinin daha fazla olduğu söylenebilmektedir.

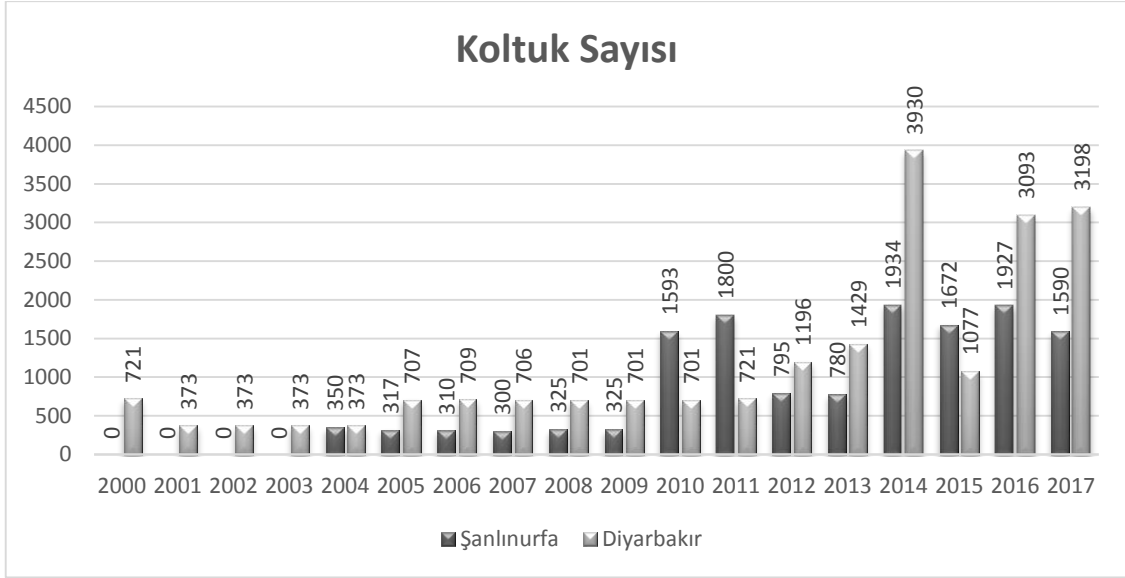
3.3.4. Tiyatro istatistiği

Çoğu zaman tiyatro, insanın ortaya koyduğu ve içinde var olduğu gerçekliktir. Böylelikle tiyatro insanın içinde var olduğu çevrenin siyasal, ekonomik ve kültürel özelliklerine bağlıdır. Tiyatro kültürel değişim aşamasında önemli bir güç olmaktadır. Birçok tiyatro oyununda başka insan topluluklarının veya gruplarının davranış biçimlerini yansıtılmaktadır. Bu farklı davranışlar kabul görürse diğer toplumun davranış biçimleriyle değişebilmektedir. Tiyatro bir ülkenin kültürel aynası konumundadır. Tiyatro bireyin toplumsallaşması aşamasında önemli bir yere sahip olmaktadır (Güler, 1992, s. 181).

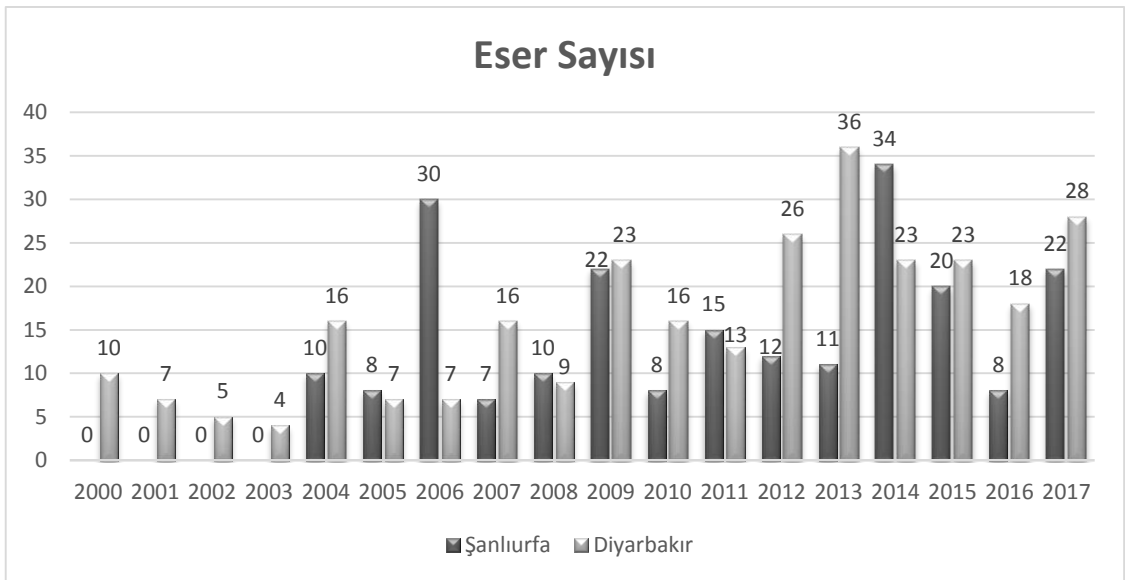
Şekil 3.41. TRC2 bölgesi tiyatro salon sayısı karşılaştırması
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.41’de Diyarbakır ve Şanlıurfa illerinden tiyatro salon sayısı karşılaştırıldığında 2000, 2001 ve 2003 yıllarında Şanlıurfa’da tiyatro salonun bulunmamaktadır. 2004 yılında ilk tiyatro salonu açılmıştır. 2000 ve 2017 yıllarında tiyatro salon sayılarını incelediğimizde genellikle Diyarbakır ilindeki tiyatro salon sayısı Şanlıurfa’ya göre daha fazla olduğu görülmektedir. Fakat 2010, 2011 ve 2015 yıllarında Şanlıurfa 1 salon farkla Diyarbakır ilinin önüne geçmiş olduğu şekilde görülmektedir.

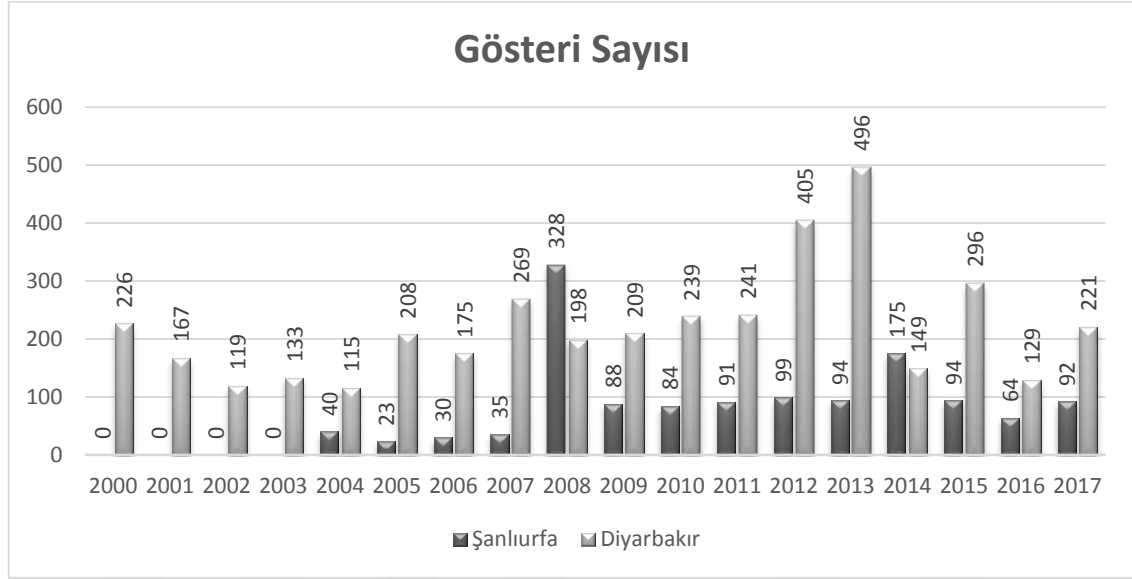
Şekil 3.42. TRC2 bölgesi tiyatro koltuk sayısı karşılaştırması
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.42’de görüldüğü üzere 2000 ile 2003 yıllarında Şanlıurfa’da tiyatro salonu bulunmadığından dolayı koltuk sayısı sıfır olmaktadır. 2004 yılında Şanlıurfa’da tiyatro salonu açılmasıyla birlikte Diyarbakır ilini karşılaştırıldığında çoğunlukla Diyarbakır ilinde daha fazla koltuk sayısı bulunmaktadır. Fakat 2010, 2011 ve 2015 yıllarında tiyatro salonunda önde olan Şanlıurfa bu yıllarda koltuk sayısında da önde olduğu görülmektedir. Diğer yıllarda ise Diyarbakır’ın üstünlüğü devam etmektedir.

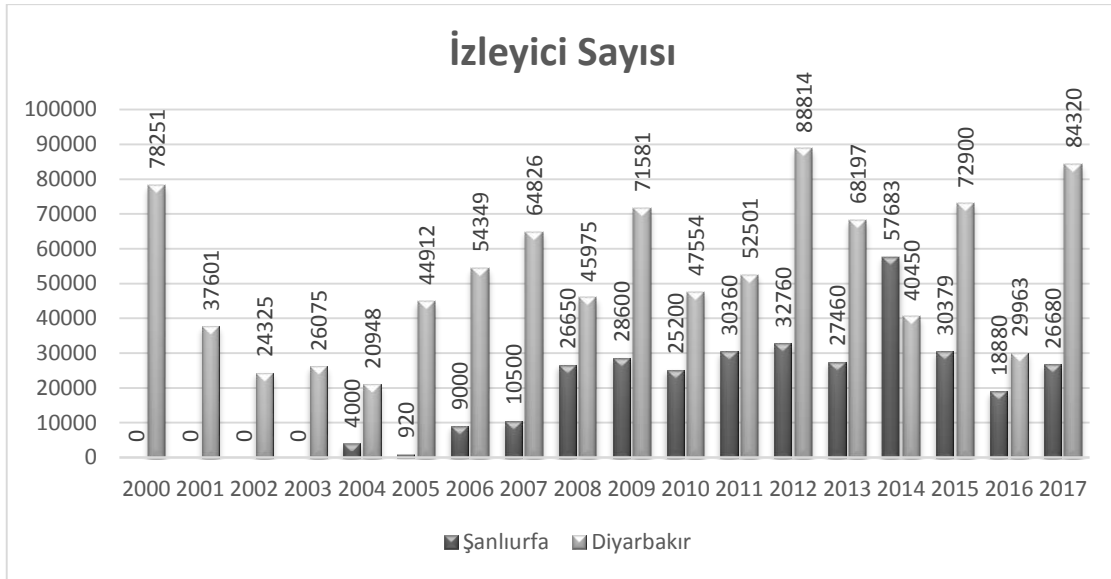
Şekil 3.43. TRC2 bölgesi tiyatro eser sayısı karşılaştırması
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.43'te eser sayısının da diğer şekil incelemelerinde ki gibi Diyarbakır ilinin sayıca üstün olduğu görülmektedir. Şanlıurfa'da tiyatro salonunun olmadığı yıllarda doğal olarak eser sayısı da bulunmamaktadır. Tiyatro salonları açıldığında eser sayısı artmış, lakin Diyarbakır'da tiyatro salonu daha çok ve eser sayısında daha çok olduğunu gözlemlenmektedir. Diğer analizlerden farklı olarak 2005, 2006, 2008, 2011 ve 2014 yıllarında Şanlıurfa'da eser sayısı öne geçmiş olduğu görülmektedir.

Şekil 3.44. TRC2 bölgesi tiyatro gösteri sayısı karşılaştırması
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.44' te Şanlıurfa ve Diyarbakır illerinde sahnelenen gösteri sayısı 2000 ve 2017 arasındaki yıllar karşılaştırıldığında büyük bir çoğunlukta Diyarbakır'ın önde olduğunu şekilde görülmektedir. Şanlıurfa ilinin Diyarbakır'a sayı olarak fark attığı yıllar, 2008 ve 2014 yılları olmuştur. En fazla gösteri sayısı Diyarbakır'da 2013 yılında 496 gösteri sahnelenmiş olduğu şekilden anlaşılmaktadır.

Şekil 3.45. TRC2 bölgesi tiyatro izleyici sayısı karşılaştırması
Kaynak: (www.tuik.gov.tr)

Şekil 3.45’de diğer tiyatro istatistiği içerisinde yer alan tablolarda olduğu gibi tiyatro izleyici sayısında ki tablo da Diyarbakır açık ara farkla önde olduğu görülmektedir. İki il arasında izleyici sayısı olarak ciddi farklar bulunmaktadır. İstisna olarak sadece 2014 yılında Şanlıurfa ili 17.233 farkla Diyarbakır ilinin önüne geçmiştir. Diğer tüm yıllarda Diyarbakır ili tiyatro izleyici sayısında önde olduğu görülmektedir.

Sinema istatistiğinde olduğu gibi tiyatro istatistik verilerin büyük bir çoğunluğunda Diyarbakır’ın Şanlıurfa’ya göre daha üstün olduğunu görülebilmektedir. Tiyatro etkinlikleri Diyarbakır’dan 4 sene sonra faaliyete başladığından dolayı Diyarbakır ilinin verilerine yaklaşması zor olmuş olabileceği düşünülmektedir.

İller arasında kültürel unsurları karşılaştırma istatistiklerinden genel bir yorum çıkaracak olur isek müzelerin Şanlıurfa iline sağladığı kalkınma kütüphane, tiyatro ve sinemaya göre daha fazla iken, Diyarbakır ilinde de bunun tam tersi olduğunu görebilmekteyiz. Şanlıurfa ili daha çok miras unsuru açısından ön plandayken, Diyarbakır ili de sanat ve kültürel endüstri unsuru daha ön planda olduğu görülmektedir.

4. SONUÇ VE ÖNERİLER

Kültürel ekonomi dijital dünya ile daha çok önem kazanmış ve bu sayede popülerliği artmış yeni bir ekonomi alanı diyebilmekteyiz. Kültürel ekonomi daha çok toplumun tarihi mirasıyla ve yaratıcılığıyla harmanlanmaktadır. Ortaya çıkan ürünlere ekonomik katma değer yaratmasıyla bulunduğu şehre, bölgeye veya ülkeye kalkınma

sağlanabilmektedir. Hiç şüphe yok ki bir toplumun kültürel birikimi ne kadar fazla ise kültürel ekonomi açısından da bir o kadar avantajlı durumda olmaktadır. Fakat sadece kültürel birikim yeterli olmamakta, kültürel birikimlerle ve insanoğlunun yaratıcılığıyla ortaya çıkarılan ürünlerin korunması, tanıtılması, pazarlanması da önemli bir husustur.

Bu çalışmada Anadolu'nun en eski tarihine sahip olan Şanlıurfa ve Diyarbakır illerinde kültürel unsurlar incelenmiştir. TÜİK'ten alınan veriler incelendiğinde kişi başına düşen gelirin her yıl arttığı, okuma yazma oranlarının %90'lara kadar yükseldiği ve Anadolu'nun en eski iki şehri olmasına rağmen kültürel ekonominin verimliliğinin beklenildiği gibi olmadığını görebilmekteyiz. Diyarbakır'daki kültürel birikimin çok olması şehirdeki müzelerin şehrin gelişimine katkıda bulunmaya yetmemiş durumda olduğu görülmektedir. Müzeler toplumların tarihlerini yansıtmakta olup ziyaretçi sayılarını artırıp kültürel varlık bilincini oluşturabilmektir. Diyarbakır ilinde bunun için müzelerde etkinlikler artırılabilir, şehrin tarihi eserlerine ilgi uyandırabilmeleri, yerli ve yabancı turistlerin ilgilerini çezebedecek reklam faaliyetleri artırılabilir. Okuma bilincine yönelik etkinliklerle kütüphanelerin daha aktif olması sağlanabilir. Kütüphane görevlileriyle okullarda ki öğretmenlerle iş birliği içerisinde öğrencilere kütüphaneleri sevdirmeye, kitap okumanın önemini ve gerekliliğine yönelik seminerlere verilebilir.

Kütüphane, sinema ve tiyatro istatistiklerine göre Şanlıurfa ilinin üç kültürel unsur bakımından Diyarbakır iline göre geride olduğunu görebilmekteyiz. Kütüphane, sinema ve tiyatro, müze unsuruna göre daha farklı bir konumdadır. Sinema farklı toplumların kültürlerini, alışkanlıkları gibi olguların canlandırılmasıyla farklı toplumlara bunu görsel bir şekilde aktarabilen popüler bir kültürel unsurdur. Sinema istatistiklerinde geri olan Şanlıurfa ilinde farklı kültürleri tanıma açısından iyi bir noktada olamadığı çıkarımı yapılabilmektedir. İlde bulunan sinema salonları ve ya film gösterimlerin artırılması hatta sinema bilet ücretlerin daha uyguna indirilip düşük gelirli kişilerinde faydalanması sağlanabilir. Böylelikle toplumun tüm gelir seviyesine hitap etmesiyle sinema kültürünü daha verimli olabileceği düşünülebilir. Ülkemizde genel itibariyle sinema endüstrisi güçlendirilmeli Kültür Bakanlığı aracılığıyla bu yönde ki teşvikleri artırılmalıdır. Toplumsal sorumluluk görevini üstlenen ve insan odaklı olan sanat türü tiyatroun, Şanlıurfa'nın Diyarbakır iline göre geride olduğunu görebilmekteyiz. Tiyatro salonlarının işlevliliğinin artırabilmek, okullarda ya da halk eğitim vb. gibi kurumlarda tiyatro kulüpleri oluşturularak toplumu tiyatroya olan ilgisi artırılmasını sağlayıp bu sanat dalının etkinliği artırılabilir. Şanlıurfa ilinde tiyatro alanında belediyeden daha fazla destek alınmalı, Kültür ve Turizm Bakanlığı tarafından da Devlet Tiyatroları kurulmalıdır.

KAYNAKLAR

- Ak, S. (2000). Gelişmekte Olan Ülkelerde Turizm-Kalkınma İlişkisi. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi:İstanbul.
- Aksoy, A. ve Enlil, Z. (2011). *Kültür Ekonomisi Envanteri İstanbul 2010*. İstanbul: İstanbul Bilgi Üniversitesi Yayınları.
- Alataş, S. (2014). Ekonomik Kalkınmayı Belirleyen Faktörler: Ampirik Bir Analiz. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Aydın.
- Altay, B. (2005). Kültür ve Kalkınma. Kar, M. ve Taban, S. (Ed.). *İktisadi Kalkınmada Sosyal, Kültürel ve Siyasal Faktörlerin Rolü* (s. 115-137). Ankara: Ekin Kitabevi.
- Aman, F. (2012). Bronislaw Malinowski'nin Kültür Teorisi. *Uludağ Üniversitesi İlahiyat Fakültesi Dergisi*, S.22. 135-151.
- Anonymous (2000) The International Economic Development Council's Economic Development Reference Guide, pp. 1-68.
- Apalı, A. (2009). Bölgesel Kalkınma Ajansları ve İzmir Kalkınma Ajansı Örneği. Erciyes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Kayseri
- Archibald, R. W. ve Sleeper, S. (2008). Government Consolidation and Economic Development in Allegheny County and the City of Pittsburgh [Retrieved from https://www.rand.org/content/dam/rand/pubs/technical_reports/2008/RAND_TR569.pdf]
- Aslan, N. ve Kanbur, A. N. (2007). Türkiye'de 1980 Sonrası Satın Alma Paritesi Yaklaşımı. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, S.10. 10-43.
- Aydın, E. (2006). Küreselleşme- Kalkınma İlişkisi. Gebze Yüksek Teknoloji Enstitüsü, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Gebze.
- Aydın, H., İ. (2012) Bölgelerarası Farklılıkların Giderilmesinde Bölgesel Kalkınma Ajanslarının Rolü. Cumhuriyet Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Ankara.
- Aziz, S. A., Amin, R. M., Yusof, S. A., Haneef, M. A., Mohamed, M. O. ve Oziev, G. (2015). A Critical Analysis of Development Indices. *Australian Journal of Sustainable Business and Society*, S.1. 37-53. Erişim Bilgisi <https://www.researchgate.net/publication/281643087> [Erişim Tarihi: 12 Şubat 2019].
- Bakırtaş, T. (2014). *Ekonomik Kalkınma*. Ankara: Nobel Kitabevi.

- Başol, K., Durman, M. ve Çelik, M. Y. (2015). Kalkınma Sürecinin Lokomotifleri; Doğal Kaynaklar. *Muğla Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.14. 61-71. Erişim Bilgisi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/217011> [Erişim Tarihi: 15 Aralık 2018].
- Berber, M. (2006). *İktisadi Büyüme ve Kalkınma*. Trabzon: Derya Kitabevi.
- Buyan, B. (2007). Küreselleşme ve Sinema. *Sosyal Bilimler Dergisi*, S.1. 214-226. Erişim Bilgisi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/43896> [Erişim tarihi :12 Şubat 2019].
- Cypher, J. ve Dietz, J. (2009). *The Process Of Economic Development*. England: Routledge.
- Çağlayan, E. ve Şak, N. (2009). Oecd Ülkelerinde Satınalma Gücü Paritesi: Panel Eşbütünlüme Yaklaşımı. *Marmara Üniversitesi İ.İ.B.F. Dergisi*, S.XXVI. 484-500. Erişim Bilgisi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/3690> [Erişim Tarihi: 15 Aralık 2018].
- Çakmak, H. K. (2003). Kalkınma İktisadi Literatüründe Gelişme Kavramının Evrimi. *Hacettepe Üniversitesi İktisadi İdari Bilimler Fakültesi Dergisi*, S.21. 49-68. Erişim Bilgisi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/310446> [Erişim Tarihi: 15 Aralık 2018].
- Çelebi, F. (2011). Suudi Arabistan ve B.A.E' nin Enerji Gelirlerinin Sosyal ve Ekonomik Kalkınma Stratejilerine Etkisi. Marmara Üniversitesi, Ortadoğu Araştırmaları Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi: İstanbul.
- Dündar, Ş. G. (2016,). Kültür Ekonomisi Açısından İzmir'in Akdeniz'deki Yeri. Sabuktay, A (Ed). *Meltem: İzmir Akdeniz Akademisi Kitabı* (73-87). İzmir.
- Ekşioğlu, Ş. Z. (2013). Kültür ile ilgili Faaliyetlerin Ekonomik Etkisi. *EY International Congress on Economics I* . Ankara, 1-24.
- Erataş, F., Alptekin, V. ve Uysal, D. (2013). Türkiye'de Kültür Ekonomisinin Gelişimine Yerel Bir Bakış. *Anemon Muş Alparslan Üniversitesi Sosyal Bilimler Dergisi*, S.1. 25-47. Erişim Bilgisi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/20417> [Erişim Tarihi: 15 Aralık 2018].
- Erbay, M. (2011). *Müzelerde Sergileme ve Sunum Teknikleri*, İstanbul: Beta Basım.
- Ergün, M. (2011). Eğitim ve Kalkınma. *3.Sosyal Bilimler Sempozyumu "Bölgesel Kalkınmada Eğitimin Rolü"*. Diyarbakır, 5-12.
- Erkal, M. E. (1991). *İktisadi Kalkınmanın Kültür Temelleri* . İstanbul: Yenilik Basımevi.
- Eryılmaz, T. (2011). Sürdürülebilir Kalkınma Kavramı ve Türkiye'de Sürdürülebilir Kalkınma. Başkent Üniversitesi, Avrupa Birliği ve Uluslar Arası İlişkiler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Ankara

- Erzi, B. (2006). Kültürel Çevre ile Tüketim Davranış ve Alışkanlıkları Etkileşimi: Alternatif Pazar Stratejileri. İstanbul Teknik Üniversitesi, Fen Bilimleri Enstitüsü: İstanbul
- Göçer, A. (2012). Dil-Kültür İlişkisi ve Etkileşimi Üzerine. *Türk Dili Dil ve Edebiyat Dergisi*, 50-57.
- Gönel, F. D. (2013). *Kalkınma Ekonomisi*. Ankara: Efil Yayınevi.
- Gülçubuk, B., Kan, M., Yıldırak, N., Kızılaslan, N., Özer, D. ve Kepoğlu, A. (2019). Kırsal Kalkınma Yaklaşımları ve Politika Değişimleri. Erişim Bilgisi http://www.zmo.org.tr/resimler/ekler/e443d6819ae22b2_ek.pdf [Erişim Tarihi : 18 Aralık 2018].
- Güler, Z. (1992). Kültürel Bir Kurum Olarak Tiyatro. *Kurgu Dergisi*, S.181. 179-187.
- Güney, A. (2011). Aristoteles ve Bertlot Brecht'in İngiliz Tiyatrosuna Etkileri. *e-Journal of New World Sciences Academy*, S.136. 135-144.
- Güney, S. ve Nurmakhamatuly, A. (2007). Kültürün Girişimciliğe Etkisi: Kazakistan Ve Türkiye Üniversite Öğrencilerinin Girişimcilik Özelliklerinin Belirlenmesine Yönelik Kültürlerarası Araştırma. *Balıkesir Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.10. 62-86. Erişim Bilgisi <http://sbe.balikesir.edu.tr/dergi/edergi/c10s18/makale/c10s18m4.pdf> [Erişim Tarihi: 16 Şubat 2019].
- Güriş, B., Yıldırım Tıraşoğlu, B. ve Tıraşoğlu, M. (2016). Türkiye' de Satın alma Gücü Paritesi Geçerli mi?: Doğrusal Olmayan Birim Kök Testleri. *Social Sciences Research Journal*, S.5. 30-42.
- Güvenç, B. (1979). *İnsan ve Kültür*. İstanbul: Remzi Kitapevi.
- Han, E. ve Kaya, A. A. (2006). *Kalkınma Ekonomisi Teori ve Politika*. Ankara: Nobel Basımevi.
- Hasanoğlu, M. ve Aliyev, Z. (2006). Avrupa Birliği ile Bütünleşme Sürecinde Türkiye'de Bölgesel Kalkınma Ajansları. *Sayıştay Dergisi*. S.60. 81-103.
- İlaslan, A. ve Yıldırım İlaslan, Z. N. (2019). *Geçmişin İzinde Şanlıurfa*. Urfa: Şanlıurfa Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- İncekara, A. ve Haykır Hobikoğlu, E. (2013). Kültür Ekonomisi Kapsamında Kültür Sektörlerin Türkiye'de Gelişim ve Yansımaları. *İktisadi Araştırmalar Vakfı*. Erişim Bilgisi <https://iav.org.tr/yonetim/dosya/makale/Kultur-Ekonomisi.doc> [Erişim Tarihi: 22 Ocak 2019]
- Jhingan, M. (2012). *The Economics of Development and Planning*. Delhi: Vrında Publications.
- Kaplan, M. (2004). Gelişmekte Olan Ülkelerin Özellikleri. Taban, S. ve Kar, M.(Ed). *Kalkınma Ekonomisi*. Bursa: Ekin Kitabevi.

- Kara, F. G. (2017). Beşeri Sermaye ve Ekonomik Kalkınma İlişkisi. Adnan Menderes Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Aydın.
- Karabıçak, M. ve Özdemir, M. B. (2015). Sürdürülebilir Kalkınmanın Kavramsal Temelleri. *Süleyman Demirel Üniversitesi Vizyoner Dergisi*. S.47. 44-49.
- Karakullukçu, B. (2013). Kültür Ekonomisi ve Şehir Pazarlaması İlişkisi: Eskişehir 2013 Türk Dünyası Kültür Başkentliği Örneği. *I. Genç Bilim Adamları Sempozyumu*. İstanbul: İstanbul Aydın Üniversitesi.
- Karataş, M. ve Çankaya, E. (2010). İktisadi Kalkınma Sürecinde Beşeri Sermayeye İlişkin Bir İnceleme. *Mehmet Akif Ersoy Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, S.3. 29-55. Erişim Bilgisi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/181729> [Erişim Tarihi: 10 Ocak 2019].
- Karlı, Ö. (2016). Ernst Cassirer 'de Kültürün Anlamı. *Jomelips*, S.1. 38-59. Erişim Bilgisi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/219695> [Erişim Tarihi: 5 Ocak 2019].
- Kaynak, M. (2011). *İktisadi Büyüme ve Kalkınma*. Ankara: Gazi Kitabevi.
- Kooros, S. K. ve Badeaux, L. M. (2007). Economic Development Planning Models: A Comparative Assessment. *International Research Journal of Finance and Economics*, S.7. 120-139. Erişim Bilgisi <https://www.rrojasdatabank.info/ecdevplanningmodels07.pdf> [Erişim Tarihi: 1 Aralık 2018].
- Mercin, L. (2005). Müzeler ve Toplum. 151-160. Erişim Bilgisi <http://www.ayk.gov.tr/wp-content/uploads/2015/01/Yrd.-Do%C3%A7.-Dr.-Levent-MERC%C4%B0N-M%C3%9CZELER-VE-TOPLUM.pdf> [Erişim Tarihi: 10 Şubat 2019].
- Mıdğley, J. (1999). *Social Development*. Londra: Sage Puclication.
- Nafziger, E. (2006). From Seers to Sen: The Meaning of Economic Development. 1-15. Erişim Bilgisi <https://www.wider.unu.edu/sites/default/files/rp2006-20.pdf> [Erişim Tarihi: 4 Kasım 2018].
- Oğuz, E. S. (2017). *Türkiye'de Kültür Politikaları ve Kütüphaneler*. İstanbul: Hiperyayın.
- Ortakçı, A. (2017). Beş Yıllık Kalkınma Planlarında Kültür ve Kültürün Korunması Üzerine Bir İnceleme. *Hitit Üniversitesi Sosyal Bilimler Enstitüsü Dergisi*, 1725-1758. Erişim Bilgisi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/386083> [Erişim Tarihi: 10 Şubat 2019].
- Özcan, B. (2011). Sosyal Sermaye ve Ekonomik Kalkınma. İstanbul Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Doktora Tezi: İstanbul.
- Özdemir, N. (2012). *Kültür Ekonomisi ve Yönetimi*. Ankara: Hacettepe.

- Özkan, E. (2007). Türkiye'de Kırsal Kalkınma Politikaları ve Kırsal Turizm. Ankara Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Ankara
- Özkan, Z., Ç. (2014). Kültürlerarası Etkileşimde Sinemanın Rolü: Ferzan Özpetek Ve Fatih Akın Filmlerinde Kültürlerarasılık. *International Journal of Science Culture and Sport*, S.1, 340-349. Erişim Bilgisi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/91662> [Erişim Tarihi: 5 Nisan 2019].
- Özmehmet, E. (2008). Türkiye'de ve Dünyada Sürdürülebilir Kalkınma Yaklaşımları. *Journal of Yasar University*, S.3, 1853-1876.
- Pamuk, Ş. (2016). *Türkiye'nin 200 Yıllık İktisadi Tarihi*. İstanbul: Türkiye İş Bankası Kültür Yayınları.
- Peran, T. (2005). Beşeri Sermaye Yatırımlarından Eğitim ve Sağlık Harcamalarının Kalkınmaya Etkileri ve Türkiye. Sakarya Üniversitesi, Sosyal Bilimler Enstitüsü, Yayınlanmamış Yüksek Lisans Tezi: Sakarya.
- Savaş, V. F. (1982). *Kalkınma ekonomisi*. İstanbul: Ar Basım Yayım Dağıtım A.Ş.
- Singh, K. (2009). *Rural Development*. New Delhi: SAGE Publications.
- Sökmen, A. (2014). Sosyal Gelişme Endeksi Türkiye İçin Ne İfade Ediyor?. *Türkiye Ekonomi Politikaları Araştırma Vakfı*. 1-11.
- Şenses, F. (2010). Gelişme İktisadi ve İktisadi Gelişme-Nereden Nereye?. Şenses, F.(Ed). *Kalkınma İktisadi Yükselişi ve Gerilemesi* (93-128). İstanbul: İletişim Yayınları.
- (TC Resmi Gazete, 2002, 22 Eylül, s. 3)
- Taban, S. ve Kar, M. (2016). *Kalkınma Ekonomisi*. Bursa: Ekin Kitabevi.
- The United Nations. (2010). *Creative Economy Report 2010*. The United Nations . https://unctad.org/en/docs/ditctab20103_en.pdf [Erişim Tarihi: 23 Şubat 2019].
- Tigris, A. ve Çakar, Y. (2013). *Amed-coğrafya-tarih-kültür*. Diyarbakır: Diyarbakır Büyükşehir Belediyesi Yayınları.
- Todaro, M. ve Smith, S. (2009). *Economic Development*. Boston: Addison Wesley
- Tolunay, A. ve Akyol, A. (2006). Kalkınma ve Kırsal Kalkınma: Temel Kavramlar ve Tanımlar. *Süleyman Demirel Üniversitesi Orman Fakültesi Dergisi*, S.2. 116-127.
- Usta, E. E. (2013). Kültürün Ekonomik Kalkınmaya Etkisi ve Türkiye-Rusya. *International Conference on Eurasian Economies*, 461- 468. Erişim Bilgisi <http://avekon.org/papers/647.pdf> [Erişim Tarihi: 25 Ocak 2019].
- Yanmaz, P. (2011). Turizm Tanıtımında Sinemanın Rolü. *Gümüşhane Üniversitesi İletişim Fakültesi Elektronik Dergisi*, S.2. 112-139 Erişim Bilgisi <https://dergipark.org.tr/download/article-file/83916> [Erişim Tarihi: 10 Şubat 2019].

Yavilioğlu, C. (2002). Kalkınmanın Anlambilimsel Tarihi ve Kavramsal Kökenleri. *Cumhuriyet Üniversitesi İktisadi ve İdari Bilimler Dergisi*, S.3. 59-77.

İNTERNET KAYNAKLARI

<https://datahelpdesk.worldbank.org/knowledgebase/articles/906519-world-bank-country-and-lending-groups> [Erişim Tarihi: 17 Ocak 2019].

<https://www.culturalpolicies.net/web/socio-economic-impact-of-culture.php> [Erişim Tarihi: 22 Şubat 2019].

http://tuik.gov.tr/PreTablo.do?alt_id=1086 [Erişim Tarihi: 10 Mart 2019].

<http://www3.kalkinma.gov.tr/PortalDesign/PortalControls/WebContentGosterim.aspx?Enc=51C9D1B02086EAFB87C09C48D70E71D1> [Erişim Tarihi: 8 Mart 2019].

<https://www.karacadag.gov.tr/kurumsal/#kurumsal> [Erişim Tarihi: 8 Mart 2019].

<https://www.enerjiatlasi.com/gunes-enerjisi-haritasi/sanliurfa> [Erişim Tarihi: 10 Mart 2019]

<http://www.cografya.gen.tr/tr/sanliurfa/tarihce.html> [Erişim Tarihi: 10 Mart 2019]

<http://ekitap.kulturturizm.gov.tr/TR-80979/urfanin-tarihi-cografyasi.html> [Erişim Tarihi: 10 Mart 2019]

<http://www.sanliurfayikob.gov.tr/sanliurfa-tarihi> Erişim Tarihi: 10 Mart 2019]

<https://www.sanliurfa.bel.tr/icerik/14/2/ekonomik-yapi> [Erişim Tarihi: 10 Mart 2019]

<http://www.cografya.gen.tr/tr/sanliurfa/turizm.html> [Erişim Tarihi: 10 Mart 2019].

<http://www.gap.gov.tr/sanliurfa-sayfa-11.html> [Erişim Tarihi: 11 Mart 2019].

<https://www.nufusu.com/il/sanliurfa-nufusu> [Erişim Tarihi: 11 Mart 2019].

<https://www.enerjiatlasi.com/gunes-enerjisi-haritasi/diyarbakir> [Erişim Tarihi: 13 Mart 2019].

<http://www.diyarbakirkulturturizm.gov.tr/TR-56882/tarihce.html> [Erişim Tarihi: 13 Mart 2019].

<http://www.cografya.gen.tr/tr/diyarbakir/turizm.html> [Erişim Tarihi: 13 Mart 2019].

<https://www.nufusu.com/il/diyarbakir-nufusu> [Erişim Tarihi: 13 Mart 2019].

<http://www.kulturvarliklari.gov.tr/TR-43253/bakanligimiza-bagli-muzeler.html> [Erişim Tarihi: 25 Mart 2019].

<http://www.cografya.gen.tr/tr/sanliurfa/ilceler.html> [Erişim Tarihi: 10 Mart 2019].

<http://www.cografya.gen.tr/tr/diyarbakir/fiziki.html> [Erişim Tarihi: 11 Mart 2019].

<http://teftis.kulturturizm.gov.tr/TR-14656/halk-kutuphaneleri-yonetmeligi.html> [Erişim Tarihi: 10 Nisan 2019].

<https://www.tuseb.gov.tr/enstitu/tacese/-statistiksel-b-lge-birimleri-nomenklat-r-nuts> [Erişim Tarihi: 3 Mayıs 2019].

<https://biruni.tuik.gov.tr/ilgosterge/?locale=tr> [Erişim Tarihi: 10 Nisan 2019].

ÖZ GEÇMİŞ

KİŞİSEL BİLGİLER

Adı Soyadı : Merve ELÇİOĞLU
Uyruğu : TC
Doğum Yeri ve Tarihi : Mardin – 09.09.1991
Telefon :
Faks :
e-mail : elcioglumerve@gmail.com

EĞİTİM

Derece	Adı, İlçe, İl	Bitirme Yılı
Lise	: Kızıltepe Anadolu Lisesi	2009
Üniversite	: Muğla Sıtkı Koçman Üniversitesi	2013
Yüksek Lisans	: Batman Üniversitesi	2019

İŞ DENEYİMLERİ

Yıl	Kurum	Görevi
2013	Gökel Kozmetik Ltd.Şti	Muhasebe Elemanı
2015	Sümer Lojistik. Ltd.Şti	Bütçe Sorumlusu
2019	Smmm Gülşah ERÇİN	Mali Müşavir Stajeri

YABANCI DİLLER

Yökdil (İngilizce) – 78.75